

MAKROEKONOMSKI IZVJEŠTAJ CENTRALNE BANKE CRNE GORE II KVARTAL 2013. GODINE

Podgorica, 2013. godine

IZDAVAČ: Centralna banka Crne Gore
Bulevar Svetog Petra Cetinjskog broj 6
81000 Podgorica
Telefoni: 020 665 331
Fax: 020 665 336

WEB ADRESA: <http://www.cb-cg.org>

SAVJET CENTRALNE BANKE: Mr Milojica Dakić, guverner
Dr Velibor Milošević, viceguverner
Dr Nikola Fabris, viceguverner
Asim Telaćević
Dr Milivoje Radović
Dr Milorad Jovović
Dr Srđa Božović

GRAFIČKO UREĐIVANJE: Andrijana Vujović
Nikola Nikolić

Molimo korisnike ove publikacije da prilikom korišćenja podataka iz Izvještaja obavezno navedu izvor

SADRŽAJ

MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE U CRNOJ GORI	7
1. REALNI SEKTOR	11
1.1. Bruto domaći proizvod	13
1.2. Djelatnosti	13
1.3. Cijene	20
1.4. Tržište rada	23
2. MONETARNA KRETANJA	29
2.1. Banke	32
2.2. Kamatne stope banaka	43
2.3. Mikrokreditne finansijske institucije	48
3. TRŽIŠTE NOVCA I KAPITALA	53
3.1. Tržište novca	55
3.2. Tržište kapitala	55
4. FISKALNI SEKTOR	63
4.1. Javne finansije Crne Gore	65
4.2. Budžet Crne Gore	66
4.3. Lokalna samouprava	72
4.4. Državni fondovi	73
5. DRŽAVNI DUG	77
5.1. Unutrašnji dug	79
5.2. Spoljni dug	80
5.3. Izdate garancije	83
5.4. Otplata duga	84
5.5. Projekcija i održivost državnog duga	84
6. EKSTERNI SEKTOR	87
6.1. Tekući račun platnog bilansa	90
6.2. Račun kapitalnih i finansijskih transakcija	99
7. ANALIZA TRŽIŠTA NEKRETNINA	101
8. MEĐUNARODNA EKONOMIJA	107
8.1. Razvijene ekonomije	110
8.2. Zemlje u usponu/razvoju	112
8.3. Zemlje okruženja	113
8.4. Kamatne stope centralnih banaka	115
8.5. Kretanje deviznih kurseva	116
9. NAJZNAČAJNIJI DOGAĐAJI	119
10. PRILOZI	123

Pregled makroekonomskih pokazatelja

	2012	VI 2013	%
REALNI SEKTOR			
BDP (u tekućim cijenama, u milionima eura)*	3.338,0	3.517,0	
Industrijska proizvodnja (u odnosu na isti period prethodne godine)	-7,1	10,4	
Šumarstvo (u odnosu na isti period prethodne godine)	-13,6	49,9	
Građevinarstvo (u odnosu na isti period prethodne godine-mjereno efektivnim časovima)	-9,2	29,9	
Zaposlenost			
Broj zaposlenih	167.484	179.861	
Broj nezaposlenih	31.168	30.337	
Stopa inflacije			
Potrošačke cijene (godišnja stopa)	5,1	2,2	
Prosječna zarada bez poreza i doprinosa - (za 2013.god. prosjek za šest mjeseci)	487	482	
MONETARNI SEKTOR (u milionima eura)			
M11			
Ukupni depoziti	1.980,7	2.009,7	1,5
Depoziti privrede	526,5	539,3	2,4
Depoziti Opšte vlade	87,0	89,6	3,0
Depoziti finansijskih institucija	75,4	75,9	0,7
Depoziti stanovništva	1.146,8	1.164,7	1,6
Depoziti - ostalo	145,0	140,1	-3,3
Kredit i ostala potraživanja	2.342,0	2.457,5	4,9
Kredit i ostala potraživanja od privrede	930,4	990,5	6,5
Kredit i ostala potraživanja od Opšte vlade	100,1	118,2	18,1
Kredit i ostala potraživanja od banaka i finansijskih institucija	432,5	394,1	-8,9
Kredit i ostala potraživanja od stanovništva	809,1	880,9	8,9
Kredit i ostala potraživanja - ostalo	69,8	73,7	5,6
TRŽIŠTE NOVCA I KAPITALA			
Promet na berzi (u milionima eura)**	32,7	10,9	
Berzanski indixi			
MONEX20	9.849,92	9.847,43	0,0
MONEX PIF	3.441,84	2.577,42	-25,1
Prosječna kamatne stope na 91-dnevne državne zapise, posljednja	5,47%	3,55%	
Prosječna kamatna stopa na 182-dnevne državne zapise, posljednja	3,48%	3,58%	
FISKALNI SEKTOR (u milionima eura)**			
Tekući prihodi***	1.297,7	570,1	
Izdaci***	1.430,8	637,4	
<i>Suficit/deficit</i>	-133,1	-67,3	
Unutrašnji državni dug bez javnih preduzeća (u milionima eura)	404,5	442,7	9,4
Eksterni državni dug bez javnih preduzeća (u milionima eura)	1.295,0	1.318,2	1,8
EKSTERNI SEKTOR**			
<i>Saldo tekućeg računa (u milionima EUR)</i>	-587,6	-420,3	
Trgovinski bilans	-1.389,2	-618,3	
Bilans usluga	612,3	101,7	
<i>%pokrića trgovinskog deficita sa ostalim saldima</i>	57,7	32,0	
Saldo tekućeg računa u % od BDP	-17,6		

* Procjena Ministarstva finansija

** Podaci za I-XII 2012. i I-VI 2013. god.

*** Tekući prihodi i izdaci Budžeta, državnih fondova i lokalne samouprave.

MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE U CRNOJ GORI

U prvom polugodištu 2013. godine, ostvaren je značajan ekonomski rast. Prema procjenama CBCG rast u prvoj polovini ove godine je iznosio oko 4%. Ipak, ovo ne znači da je Crna Gora ušla u novu fazu ekspanzije, jer je rast u značajnoj mjeri rezultat jednokratnih faktora: niske osnovice iz prvog kvartala ove godine i izuzetno visokih stopa rasta nekih sektora (proizvodnja električne energije, šumarstvo i građevinarstvo), koje nijesu dugoročno održive.

U prvih šest mjeseci 2013. godine je došlo do rasta industrijske proizvodnje, građevinarstva, šumarstva, trgovine na malo, kao i jednog dijela saobraćaja. U analizi privrednih tendencija, u prvom dijelu godine ohrabruje i značajan porast izvoza, smanjenje uvoza i posljedično smanjenje deficita tekućeg računa.

Situacija u bankarskom sistemu je stabilna, iako su i dalje izraženi pojedini rizici. Najveća ranjivost bankarskog sektora u prvih šest mjeseci 2013. godine je i dalje prisutan kreditni rizik, evidentiran u visokom nivou aktive lošijeg kvaliteta.

Rizici su prisutni i u ostalim segmentima privrede. Potencijalne ranjivosti će u narednom periodu predstavljati visok budžetski deficit i posljedični pritisci iz ove sfere uslijed preuzimanje dijela garantovanog duga od strane države, visok nivo nelikvidnosti realnog sektora, visoke kamatne stope i blag oporavak kod najvažnijih spoljnotrgovinskih partnera.

Godišnja stopa inflacije u junu iznosila je 2,2%, a u odnosu na kraj 2012. godine 0,4%. Godišnja inflacija, u junu ove godine, je značajno niža od godišnje inflacije u decembru 2012. godine, ali je još uvijek iznad stope inflacije ostvarene u EU, odnosno EMU gdje je iznosila 1,6%. Godišnja inflacija Crne Gore mjerena harmonizovanim indeksom potrošačkih cijena je u junu ove godine iznosila 1,5%, i skoro je na nivou inflacije ostvarene u Euro zoni, odnosno za svega 0,1 p. p. niža u odnosu na ovaj parametar. Najveći godišnji rast (preko CPI-a) zabilježile su cijene iz kategorije hrana i bezalkoholna pića (4,5%), zatim stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva (3,4%), ostali proizvodi i usluge (2,7%), kao i cijene kategorije alkoholna pića i duvan (2,3%). Treba napomenuti, da se u narednom kvartalu, očekuje rast cijena na malo, koji će uslijediti kao rezultat povećanja stope PDV-a i cijene električne energije.

U prvoj polovini 2013. godine ukupna industrijska proizvodnja porasla je za 10,4%, u odnosu na isti period prethodne godine. Rast proizvodnje je zabilježen u sektoru vađenja ruda i kamena za 9,7% i sektoru snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom za 84,1%, dok je pad proizvodnje od 25,6% zabilježen u sektoru prerađivačke industrije.

Prema podacima Monstata, tokom prvih šest mjeseci Crnu Goru posjetilo je 337,3 hiljade turista, što je za 6% više nego u istom periodu prethodne godine. Došlo je i do promjene strukture gostije, koja ukazuje da je došlo do povećanja dolazaka stranih turista za 8,1% dok je broj dolazaka domaćih turista smanjen je za 5,5%. Ostvareno je 1.748,9 hiljada noćenja, što je za 4,2% više u odnosu na isti period iz prethodne godine. Broj noćenja domaćih turista veći je za 2,7%, dok su strani turisti ostvarili rast noćenja od 4,4%.

Podaci u većini segmenata saobraćaja, tokom prvih šest mjeseci ove godine u odnosu na isti period prethodne godine, su pozitivni. Prevoz putnika i robe u drumskom i željezničkom saobraćaju je u porastu, dok je u vazdušnom saobraćaju prevoz putnika povećan, a robe smanjen. Promet u lukama je u prvih pola godine niži u odnosu na isti period prethodne godine.

U prvom polugodištu ove godine, u oblasti šumarstva, proizvedeno je ukupno 76,4 hiljade m³ šumskih sortimenata, što je za 49,9%¹ više nego u istom periodu prethodne godine. Ovako značajno povećanje aktivnosti u šumarstvu dijelom je rezultat izuzetno niske osnovice u 2012. godini usljed vremenskih nepogoda. Prema podacima Monstata, vrijednost izvršenih građevinskih radova viša je za 1,8% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je građevinska aktivnost mjerena efektivnim časovima rada, u istom periodu, povećana za 29,9%.

Projekat primjene MRS 39 je u prvoj polovini godine uspješno implementiran. Primjena izmijenjene regulative je obezbijedila da se pri vrednovanju finansijske imovine banaka, uz prudencione filtere postavljene od strane regulatora, primjenjuju međunarodni računovodstveni standardi. Najznačajnija izmjena odnosila se na uvođenje računa za evidentiranje ispravki vrijednosti za stavke bilansne aktive, novih definicija finansijskih instrumenata i reklasifikaciju bilansnih pozicija u skladu sa međunarodnim računovodstvenim standardima.

Ukupni kapital banaka, na kraju juna 2013. godine, iznosio je 405,9 miliona eura, što je za 117,2 miliona eura ili 40,6% više nego na kraju 2012. godine, dok je u odnosu na jun 2012. godine viši za 39,2%.² Likvidna aktiva je, na kraju juna, iznosila 421,3 miliona eura. Bilansna suma banaka, na kraju drugog kvartala, iznosila je 2.915,0 miliona eura. Depoziti u bankama su, u ovom izvještajnom periodu, zabilježili rast u odnosu na decembar 2012. godine za 1,5%, dok su na godišnjem nivou zabilježili rast od 9,0%. Krediti su, na kraju drugog kvartala 2013. godine, iznosili 2.457,5 miliona eura, bilježeći povećanje za 4,9% u odnosu na decembar 2012. godine.

U prvom polugodištu 2013. godine budžet Crne Gore ostvario je deficit od 79,6 miliona eura (2,3% procijenjenog godišnjeg BDP-a), i niži je za 67,5 miliona eura u odnosu na deficit koji je ostvaren u istom periodu prethodne godine. Smanjenje deficita uslijedilo je kao rezultat implementacije seta fiskalnih mjera, koje su nadležne vlasti sprovele u prvih šest mjeseci 2013. godine, usmjerenih, kako na strani ušteta na rashodnoj strani, ali isto tako i povećanja prihoda na drugoj strani budžeta. Povećanje pritiska iz fiskalne sfere očekuje se u narednom kvartalu, koje će usloviti izmjene u fiskalnim pozicijama kako bi se održala stabinost javnih finansija.

¹ Iskazano neponderisanim indeksom, a ponderisanim je proizvodnja viša za 57,3% za isti period

² Povećanje kapitala banaka je manjim dijelom rezultat dokapitalizacije banaka, a većim dijelom rezultat primjene Međunarodnih računovodstvenih standarda.

U prvoj polovini 2013. godine zabilježeno je smanjenje deficita tekućeg računa. Prema preliminarnim podacima, deficit je iznosio 420,3 miliona eura ili 14,2% manje nego u istom periodu prethodne godine. Pad deficita tekućeg računa rezultat je smanjenja spoljnotrgovinskog deficita i pozitivnog salda na ostalim računima. Kretanja na računu roba karakteriše smanjenje spoljnotrgovinskog deficita za 8,1% u poređenju sa istim periodom 2012. godine, kao rezultat povećanja izvoza roba uz istovremeno smanjenje uvoza. Takvim kretanjima najviše je doprinijelo povećanje izvoza električne energije.

Prema preliminarnim podacima, neto priliv stranih direktnih investicija u prvoj polovini 2013. godine iznosio je 150,9 miliona eura, što je za 1,5% manje nego u prethodnoj godini. Ukupan priliv stranih direktnih investicija iznosio je 195,7 miliona eura. Od ukupnog priliva, vlasnička ulaganja su iznosila 94,2 miliona eura (48,1%), dok je priliv u formi interkompanijskog duga iznosio 98,4 miliona eura (50,3%).

Broj zaposlenih u prvih šest mjeseci ove godine, u prosjeku je iznosio 171.170 i bio je viši za 5,1% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je broj zaposlenih u junu u odnosu na decembar prethodne godine bio viši za 7,4%. Većina sektora (šesnaest od ukupno devetnaest) bilježi rast broja zaposlenih, pa je posmatrano po pojedinim sektorima³, najveći rast zabilježen u sektoru administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (40,4%), zatim sektoru usluge smještaja i ishrane (19,2%), poljoprivrede, šumarstvo i ribarstvo (15,4%), umjetnost, zabava i rekreacija (10,9%), dok je pad broja zaposlenih zabilježen je u sektoru poslovanje s nekretninama za 2%, vađenje ruda i kamena za 1,8% i sektoru trgovina na veliko i trgovina na malo, popravka motornih vozila i motocikala za 0,5%. Broj registrovanih nezaposlenih lica u prvom polugodištu ove godine, u prosjeku, iznosio je 31.975, što je za 3,6% više nego u istom periodu prethodne godine.

U prvih šest mjeseci prosječna zarada u Crnoj Gori iznosila je 728 eura i bila je niža za 0,8% u odnosu na isti period prethodne godine. Prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila je 482 eura, što je za 2% niže u odnosu na isti period prethodne godine.

³ Od 01.01.2012. godine primijenjena je Klasifikacija djelatnosti (NACE Rev2) pa su zaposleni kao i zarade prikazani po novoj KD.

1 REALNI SEKTOR

1.1. Bruto domaći proizvod

Na osnovu preliminarnih podataka Monstat-a rast BDP-a za prvi kvartala ove godine iznosio je 4,3%, dok je Ministarstvo finansija ocijenilo da je rast BDP-a u drugom kvartalu iznosio 1,7%. Tokom prvih šest mjeseci 2013. godine većina indikatora, koji ukazuju na ukupna ekonomska kretanja je u porastu, što je doprinijelo procijenjenim stopama rasta BDP-a za prva dva kvartala. Ipak, treba imati u vidu činjenicu da su ekonomske aktivnosti baznog perioda (posebno prvog kvartala prethodne godine) bile izrazito niske, usljed vremenskih nepogoda. U prvih šest mjeseci povećan je obim aktivnosti u šumarstvu, građevinarstvu, većini vidova saobraćaja, povećan je promet u maloprodaji, a zabilježen je rast dolazaka i noćenja turista. Ukupna industrijska proizvodnja bilježi rast, pri čemu je povećanje proizvodnje zabilježeno u sektoru vađenja ruda i kamena i sektoru snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom.

Tabela 1.1

Kvartalni bruto domaći proizvod – promjena u % (preliminarni podaci)⁴

	2012.				2013.	
	I	II	III	IV	I	
BDP -nominalna stopa	-0,9	1,9	2,6	0,8	7,4	
BDP – realna stopa	-2,3	0,3	-0,2	-0,3	4,3	

Izvor: Monstat

Istovremeno se bilježi oporavak tržišta rada, pri čemu je povećan broj zaposlenih u odnosu na isti period prethodne godine, kao i u odnosu na kraj prethodne godine, dok je broj registrovanih nezaposlenih lica od marta mjeseca u kontinuiranom padu. Ovaj period karakteriše pad bruto i neto plata, a inflacija je značajno niža kako u odnosu na kraj prethodne godine, tako i na godišnjem nivou.

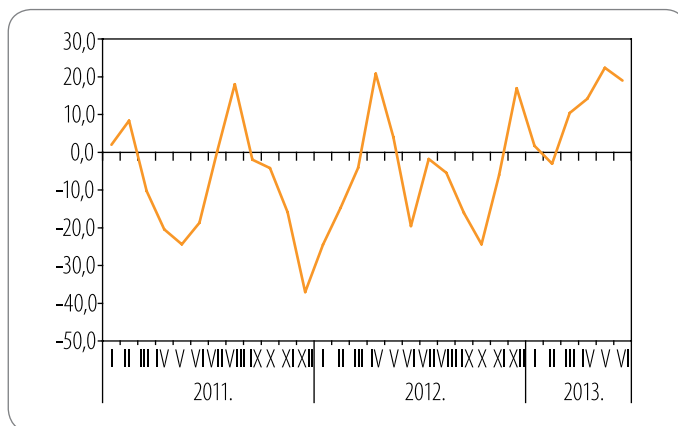
1.2. Djelatnosti

1.2.1. Industrijska proizvodnja

U prvoj polovini 2013. godine došlo je do rasta ukupne industrijske proizvodnje za 10,4%, u odnosu na isti period prethodne godine. Rast proizvodnje je zabilježen u sektoru vađenja ruda i kamena za 9,7% i sektoru snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom za 84,1%, dok je pad proizvodnje od 25,6% zabilježen u sektoru prerađivačke industrije. Na godišnjem nivou ostvaren je rast ukupne industrijske proizvodnje od

⁴ Stope u odnosu na isti kvartal prethodne godine. Prikazani podaci su preliminarni.

Grafik 1.1
Industrijska proizvodnja, godišnja stopa

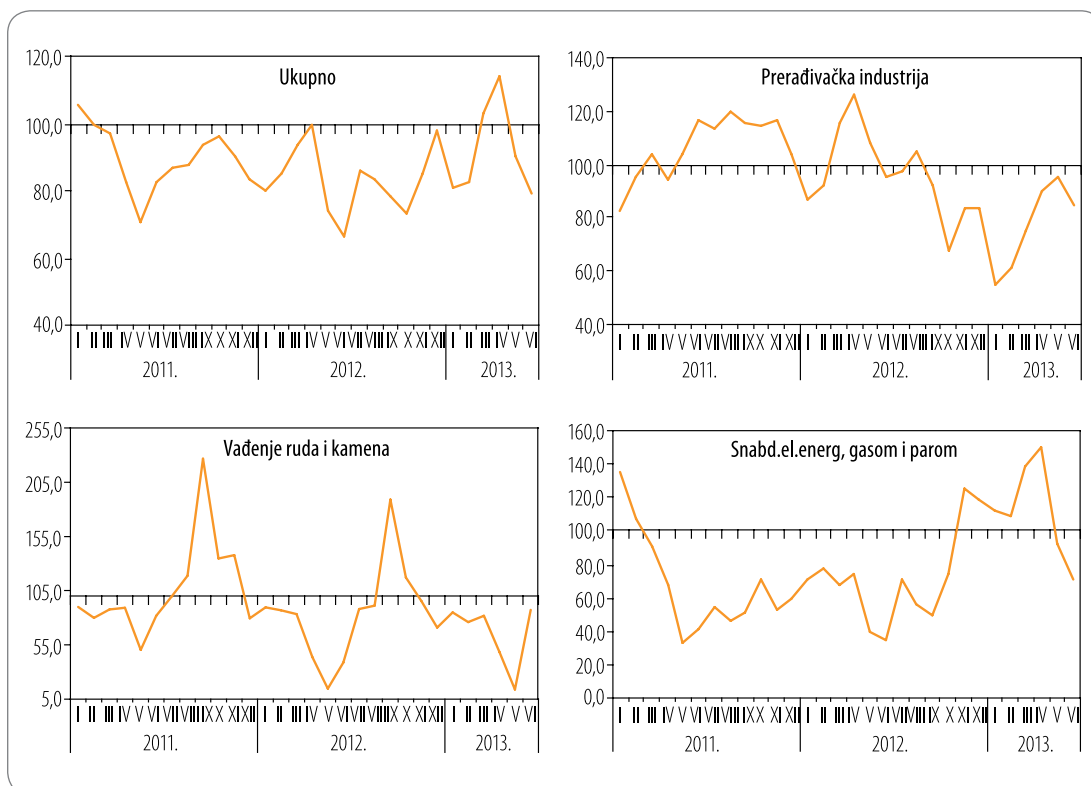

Izvor: Monstat

19% zbog rasta proizvodnje u sektoru snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom od 103,7% i sektoru vađenja ruda i kamena od 124,9%.

Tokom prvih šest mjeseci ove godine, u odnosu na isti period prethodne, zabilježen je rast u sedam oblasti prerađivačke industrije, koji čine svega 8,6% ukupne industrijske proizvodnje. Posmatrano po oblastima, najveći rast je zabilježen kod proizvodnje duvanskih proizvoda (2698,8%), zatim proizvodnje namještaja (347,1%), proizvodnje proizvoda od gume i plastike (69%), proizvodnje papira i proizvoda od papira (63,3%), proizvodnje hemikalija i hemijskih proizvoda (36,8%), popravka i montaža mašina i opreme (32,9%) i proizvodnje proizvoda od ostalih nemetalnih minerala (19,9%).

Grafik 1.2
Industrijska proizvodnja po sektorima, Ø 2010 = 100

Izvor: Monstat

Pad proizvodnje zabilježen je u devet oblasti prerađivačke industrije. Najveći pad ostvaren je u oblasti proizvodnje osnovnih farmaceutskih proizvoda i preparata (-61,1%), proizvodnje osnovnih metala (-47,4%) i proizvodnje odjevnih predmeta (-43,2%). Pad je zabilježen i u oblastima: proizvodi od drveta, plute i sl. (-18,7%), proizvodnja mašina i opreme na drugom mjestu nepomenute (-15,6%), proizvodnja metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja (-12,9%), proizvodnja pića (-10,8%), štampanje i umnožavanje audio i video zapisa (-3,5%). Najmanji pad proizvodnje od 1,4% zabilježen je u oblasti proizvodnje prehrambenih proizvoda, koja čini 7,1% ukupne industrijske proizvodnje.

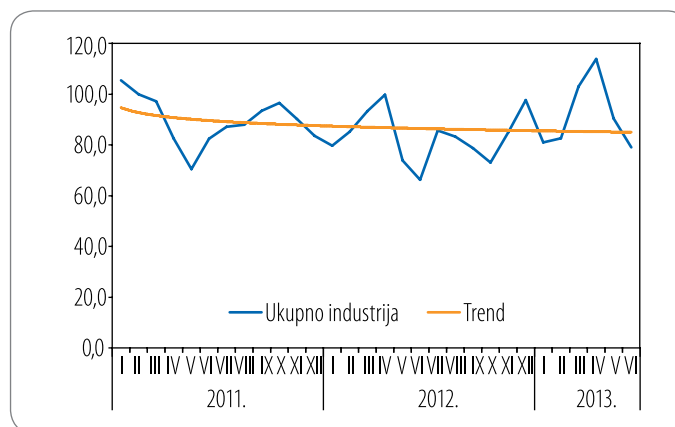
Sektor vađenja ruda i kamena bilježi rast proizvodnje od 9,7%, najviše zbog rasta proizvodnje u oblasti ostalo rudarstvo od 15,9%. Pad proizvodnje u oblasti vađenja uglja rezultat je smanjene potrebe za ovom sirovinom zbog redovnog godišnjeg remonta TE „Pljevlja“ (od 26. aprila do 10. juna). U oblasti vađenja ruda metala nije evidentirana proizvodnja.

Proizvodnja električne energije, gasa i pare, u prvih šest mjeseci ove godine, bila je viša za 84,1% u odnosu na uporedni period prethodne godine,

Prateći kretanje industrijske proizvodnje tokom prikazanog perioda primjetan je opadajući trend, s tim da u prvoj polovini ove godine dolazi do stagnacije odnosno zaustavljanja opadajućeg trenda, posebno u martu i aprilu kada se evidentira godišnji rast industrijske proizvodnje.

Grafik 1.3

Industrijska proizvodnja – trend kretanja (Ø 2010 = 100)

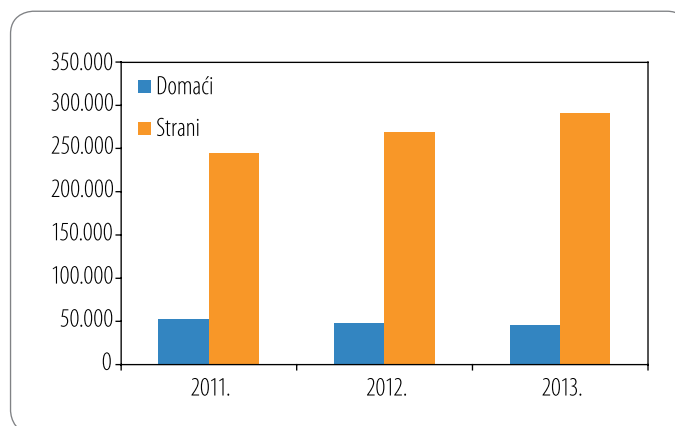
Izvor: Monstat

1.2.2. Turizam

Prema podacima Monstata, tokom prvih šest mjeseci Crnu Goru posjetilo je 337,3 hiljade turista, što je za 6% više nego u istom periodu prethodne godine. Broj dolazaka domaćih turista smanjen je za 5,5%, a stranih povećan za 8,1%. Tokom prvih šest mjeseci veći broj posjetilaca registrovan je u glavnom gradu 21,2%, planinskim mjestima 10,6%, primorskim mjestima 5,4%, dok je smanjen broj dolazaka u ostalim turističkim mjestima za 18,3% u odnosu na isti period prethodne godine. U strukturi dolazaka stranih turista u ukupnim dolascima, najzastupljeniji su bili turisti

Grafik 1.4

Dolasci turista u periodu januar – jun

Izvor: Monstat

Nacionalnoj turističkoj organizaciji Crne Gore i Turističkoj organizaciji Srbije je na sajmu „COTTM“, održanom u Pekingu od 09. do 11. aprila, uručena „CTW“ nagrada za najbolji marketing. „CTW“ nagrada (Chinese Tourists Welcoming Award) se dodjeljuje za dostignuća u turističkoj promociji na tržištu NR Kine u kategorijama: inovacija proizvoda, internet/mediji, kvalitet usluge, najbolji marketing i opšti uspjeh. Na 18. međunarodnom sajmu turizma i rekreacije „LATO 2013“ održanom u Varšavi od 19. do 21. aprila, zajednički su nastupile lokalne turističke organizacije Bara, Budve, Herceg Novog, Kotora, Tivta i Nacionalna turistička organizacija Crne Gore.

Nacionalna turistička organizacija Crne Gore u saradnji sa turističkom privredom, početkom aprila, predstavila je objedinjenu ponudu na međunarodnoj berzi turizma „AITF“ u Bakuu (Azerbejdžan) koji predstavlja vodeću turističku berzu u kavkaskoj regiji.

Na trinaestom Globalnom samitu Svjetskog Savjeta za turizam i putovanja (WTTC) održanom 9. i 10. aprila u Abu Dabiju, dodijeljena je prva nagrada „Turizam za budućnost“ za Projekat „Vrhovi Balkana“. Projekat „Vrhovi Balkana“ zajedno sprovode Crna Gora, Albanija i Kosovo, pod pokroviteljstvom ORF-a (Otvorenog regionalnog Fonda za spoljnu trgovinu), koji je finansiran od njemačke Vlade, a realizuju ga GIZ (Njemačka organizacija za međunarodnu saradnju), Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Nacionalna turistička organizacija i Opština Plav kao partneri sa crnogorske strane. Kroz ovaj projekat, turisti mogu iskusiti najljepše planinarske rute, dužine 192 km, koje povezuju sela iz sve tri države, prolaze pored glacijalnih jezera, autentičnih katuna, kroz nacionalni park i pruža mogućnost upoznavanja sa lokalnom kulturom i sl.

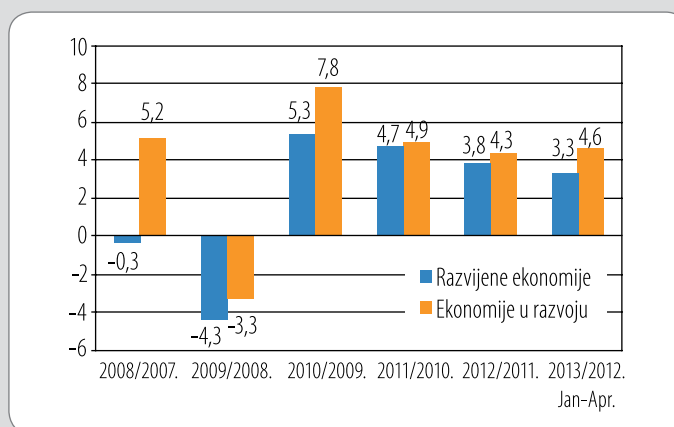
Boks 1.1 – Turizam – osnovni pokazatelji po regijama s fokusom na Evropu

Ukupan broj stranih turista u Svijetu, za prva četiri mjeseca ove godine, je u porastu u odnosu na isti period prethodne. Izgledi su da će pozitivan trend biti zabilježen i za period maj – avgust kako je navedeno u najnovijem Izvještaju UNWTO –a (World Tourism Barometer) iz juna ove godine.

Rezultati su bili pozitivni u svim regijama, s najjačim rastom u Aziji i na Pacifiku (6,3%), Evropi (4,9%) i na Bliskom Istoku (4,7%), a slabijim rastom u Americi (0,5%) i Africi (1,8%).

Povećanje međunarodnih dolazaka turista od 4,3% za prva četiri mjeseca, na globalnom nivou, odražava snagu i otpornost samog sektora na postojanje stalnih ekonomskih izazova u pojedinim dijelovima svijeta, pri čemu su pokazatelji bolji kod zemalja u razvoju (rast od 4,6%), dok je kod zemalja sa razvijenim ekonomijama evidentiran rast od 3,3%.

Grafik 1
Međunarodni dolasci turista – promjena u %

Izvor: World Tourism Organization (UNWTO)

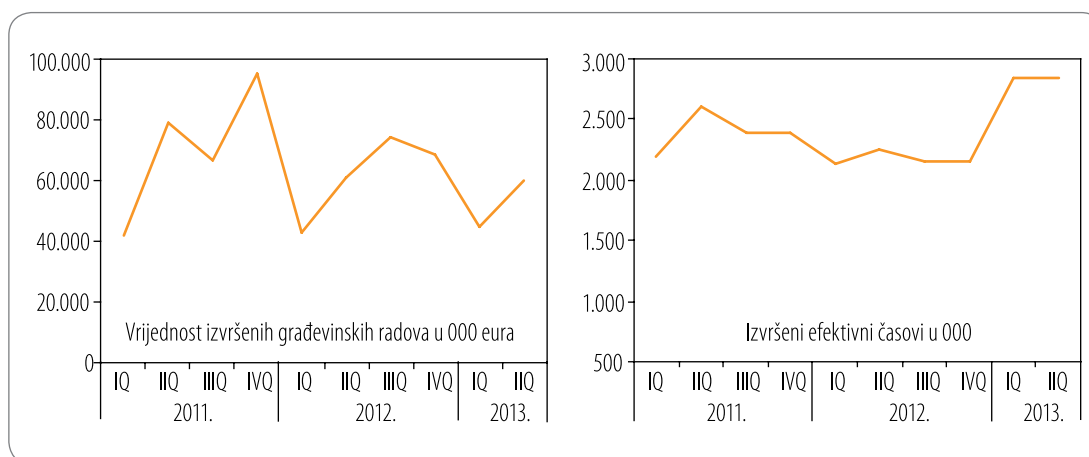
marske strategije). Početkom juna ove godine, na finalnoj radionici održanoj u Privrednoj komori Crne Gore, predstavljen je i radni Nacrt nacionalne šumarske strategije. Inače jedan od glavnih ciljeva Strategije, koja se odnosi na period od 10 godine, je održivo gazdovanje šumama koje predstavljaju važan resurs za razvoj drvne industrije, ekoturizma, obnovljivih izvora energije i sl.

1.2.4. Građevinarstvo

Prema preliminarnim podacima Monstata za prvih šest mjeseci ove godine vrijednost izvršenih građevinskih radova iznosila je 105 milion eura i bila je viša za 1,8% u odnosu na isti period prethodne godine. Građevinska aktivnost mjerena efektivnim časovima rada, u istom periodu, povećana je za 29,9%. Po evidenciji Monstata, vrijednost novih ugovora na zgradama iznosila je 40,2 milion eura, što je za 343,2% više, a vrijednost novih ugovora na ostalim građevinama bila je 41,5 miliona eura, odnosno 233,1% više nego u istom periodu prethodne godine. Posmatrano po kvartalima, vrijednost novih ugovora na zgradama je u drugom kvartalu veća za 147,8% u odnosu na prvi kvartal tekuće godine, dok je vrijednost ugovora na ostalim građevinama niža za 41%.

Grafik 1.8

Građevinske aktivnosti

Izvor: Monstat

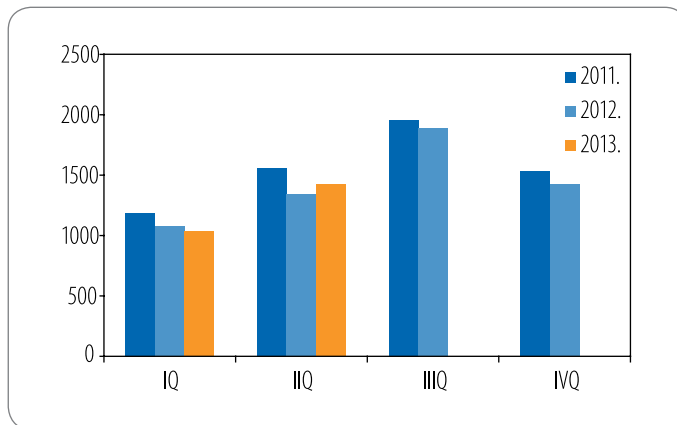
1.2.5. Saobraćaj

Prema podacima Monstata, u prvih šest mjeseci 2013. godine, u drumskom saobraćaju prevezeno je 1,5% više putnika nego u istom periodu prethodne godine. Kod prevoza robe u drumskom saobraćaju zabilježen je rast od 38,9%.

Krajem maja ove godine održani su pregovori između predstavnika Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) i crnogorske delegacije, na kojim se razmatrao Nacrt ugovora o kreditu za Projekat "Obnove i unapređenja lokalnih puteva". Svrha Projekta je rekonstrukcija izabranih dionica lokalne putne mreže u cilju njihovog unapređenja u skladu sa normama koje se primjenjuju na regionalnu klasifikaciju puteva.

Grafik 1.9

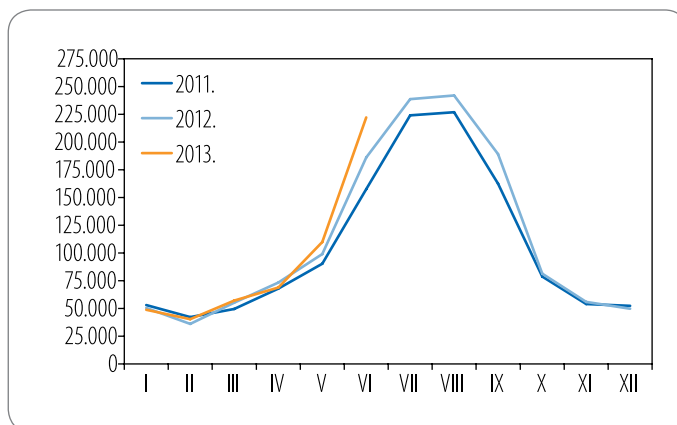
Prevoz putnika u drumskom saobraćaju (u hiljadama)

Izvor: Monstat

Grafik 1.10

Prevoz putnika u vazdušnom saobraćaju

Izvor: Monstat

1.3. Cijene

Potrošačke cijene su u junu u odnosu na kraj prethodne godine zabilježile rast od 0,4%. U ovom periodu najveći rast zabilježile su cijene iz kategorije *hrana i bezalkoholna pića* za 2,8% i cijene iz kategorije *alkoholna pića i duvan* 2%, kao i cijene iz kategorije *hoteli i restorani* 2%. Najveći pad cijena u junu u odnosu na decembar prethodne godine zabilježen je u kategoriji *odjeća i obuća* (-4,9%), kao i kategoriji *prevoz* (-2,2%). Posmatrajući kretanje cijena na mjesečnom nivou najveći rast potrošačkih cijena zabilježen je u martu (0,4%), dok je najveći mjesečni pad zabilježen u junu (-0,6%). Godišnja inflacija u junu iznosila je 2,2% i niža je za 2,9 p. p. od godišnje inflacije iz decembra prethodne godine.

Delegacija Ministarstva saobraćaja i pomorstva Crne Gore učestvovala je na Međunarodnom transportnom forumu (International Transport Forum ITF) od 22. do 24. maja u Lajpcigu u Saveznoj Republici Njemačkoj. Na Forumu je potpisan i Sporazum između vlada Crne Gore i Savezne Republike Njemačke o prevozu putnika i tereta u međunarodnom drumskom saobraćaju. Ujedno je konstatovano da postoji prostor i potencijal za unapređenje međusobne saradnje i poboljšanje trgovinske razmjene, čiji je preduslov savremeno organizovan međunarodni prevoz.

Prevoz putnika u željezničkom saobraćaju, u posmatranom periodu, bio je veći za 14,4%, a prevoz robe za 21,2%.

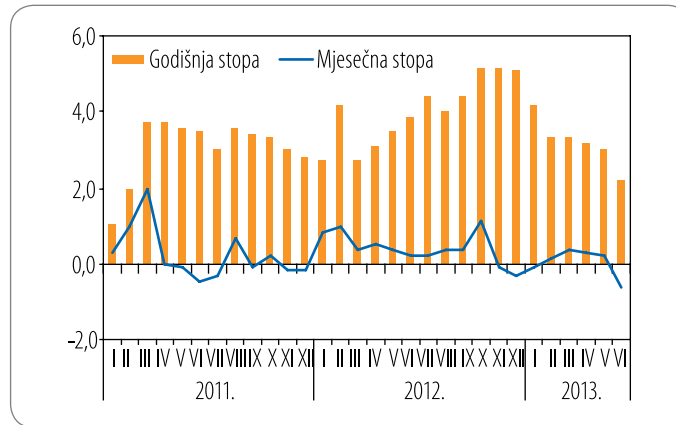
Ukupan promet u lukama iznosio je 635,7 hiljade tona, i bio je manji za 14,6% u poređenju sa istim periodom prethodne godine, pri čemu se na izvoz odnosilo 44,7%, a na uvoz 51,5%. Izvoz je u ovom periodu povećan za 9,5%, a uvoz smanjen za 31,3%.

Tokom prvog polugodišta, u vazdušnom saobraćaju prevezeno je 547,4 hiljade putnika, što je za 9,4% više nego u istom periodu prethodne godine, dok je prevoz robe smanjen za 1,7%.

U prvih šest mjeseci ove godine cijene pojedinih prehrambenih proizvoda su značajano povećane i to cijene voća za 24,9%, povrća za 20%, ribe za 1,5%, mesa za 0,3%, hljeba i žitarica za 0,6% i ostalih prehrambenih proizvoda za 2,2%, dok su cijene mlijeka, sira i jaja niže za 2,3%, ulja i masti za 6,6% i bezalkoholnih pića za 0,6%. Povećanje cijena većine proizvoda u kategoriji *hrana i bezalkoholna pića* su uticali da ova grupa ostvari najveći doprinos inflaciji od 1,1 p.p. Cijene u kategoriji *alkoholna pića i duvan* zabilježile su rast od 2%, pri čemu su cijene duvana povećane za 2,1%, a cijene alkoholnih pića za 1,6% što je uticalo da ova kategorija ostvari učešće od 19,6% u ukupnoj inflaciji. Povećanje cijena usluga smještaja od 12,2% uticale su na rast cijena u kategoriji *hoteli i restorani* (2%), a cijene kategorije *ostala dobra i usluge* su u junu u odnosu na decembar prethodne godine veće za 1,8%. Tokom ovog perioda rast cijena je zabilježen u kategorijama: *zdravlje* (0,9%), *rekreacija i kultura* (0,3%), *obrazovanje* (0,2%) i *pokućstvo i rutinsko održavanje stana* (0,1%). Pad cijena je zabilježen u četiri kategorije: *odjeća i obuća* (-4,9%), *stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva* (-1,9%), *prevoz* (-2,2%) i *kommunikacije* (-1,3%). U okviru kategorije *odjeća i obuća* najveći pad su zabilježile cijene odjeće od 7,9%, a u kategoriji *prevoz* najveći pad bilježe cijene goriva i maziva (-3,6%). Pad cijena čvrstih goriva (-6,8%) i cijena popravke i održavanja stanova (-1,2%) su uticale na ukupan pad cijena kategorije *stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva*.

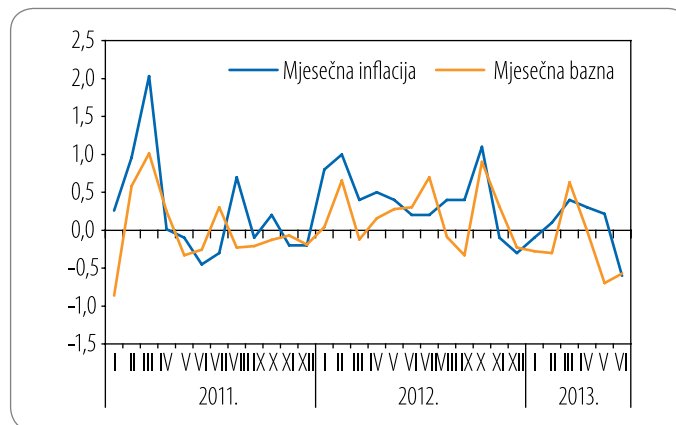
Godišnji rast potrošačkih cijena u junu iznosio je 2,2%, a najveći godišnji rast zabilježile su cijene iz kategorije *hrana i bezalkoholna pića* (4,5%), zatim *stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva* (3,4%), *ostali proizvodi i usluge* (2,7%), *alkoholna pića i duvan* (2,3%), *zdravlje* (2%) i *kommunikacije* (2%). Pad na godišnjem nivou su zabilježile cijene iz kategorije *hoteli i restorani* (-3,1%), *prevoz* (-1,5%), *pokućstvo i rutinsko održavanje stana* (-1,4%), *odjeća i obuća* (-0,7%) i *rekreacija i kultura* (-0,3%).

Grafik 1.11
Potrošačke cijene

Izvor: Monstat

Grafik 1.12
Kretanje ukupne inflacije i bazne inflacije (%)

Izvor: Monstat i kalkulacija CBCG

Cijene nafte u prvoj polovini ove godine su niže u odnosu na prvu polovinu prethodne godine. Prosječna cijena referentne korpe OPEC-a, u prvih šest mjeseci iznosila je 105,2 usd/barel, što je za 6,1% niže u odnosu na prosječnu cijenu iz istog perioda prethodne godine. Prosječna cijena brenta u prvih šest mjeseci bila je 107,5 usd/barel, što je za 5,2% niže u odnosu na prosječnu cijenu iz istog perioda prethodne godine. Pod pritiskom pokazatelja koji ukazuju na usporavanje kineske privrede, kao i najave smanjenja monetarnih podsticaja ekonomije SAD-a, cijene nafte su padale posebno tokom drugog kvartala. Silazni trend cijena nafte zaustavio je strah od poremećaja u snabdijevanju s Bliskog Istoka, gdje se proizvodi oko trećina svjetske nafte. Slaba makroekonomska kretanja na globalnom nivou ostaju najvažniji ograničavajući faktor u prognozi rasta potražnje za naftom što će, uz geopolitičku situaciju na Bliskom Istoku, bitno uticati i na kretanje cijene sirove nafte do kraja godine.

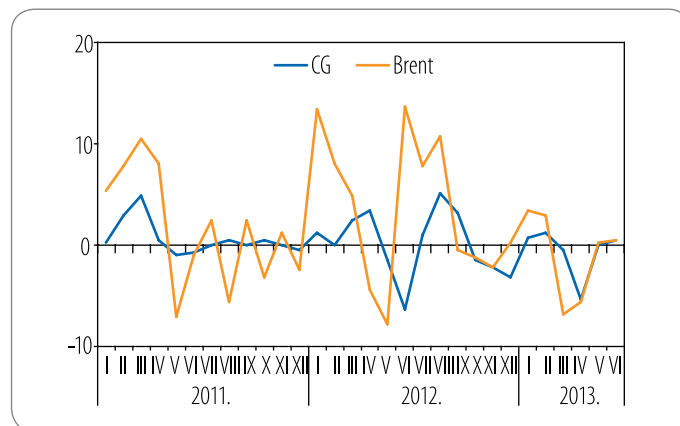
Cijene proizvođača industrijskih proizvoda, su u junu u odnosu na kraj 2012. godine zabilježile pad od 0,3%. Pad cijena zabilježen je u sektoru prerađivačke industrije od 0,8%, a rast od 4% u sektoru vađenja ruda i kamena, dok su cijene u sektoru snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom ostale nepromijenjene. Cijene proizvođača industrijskih proizvoda, na godišnjem nivou, zabilježile su rast od 2,3%.

1.4. Tržište rada

Broj zaposlenih u prvih šest mjeseci ove godine, u prosjeku je iznosio 171.170 i bio je viši za 5,1% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je broj zaposlenih u junu u odnosu na decembar prethodne godine bio viši za 7,4%. Većina sektora (šesnaest od ukupno devetnaest) bilježi rast broja zaposlenih, pa je posmatrano po pojedinim sektorima⁷, najveći rast zabilježen u sektoru administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (40,4%), zatim sektoru usluge smještaja i ishrane (19,2%), poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (15,4%), umjetnost, zabava i rekreacija (10,9%), saobraćaj i skladištenje (6,5%). Pad broja

Grafik 1.14

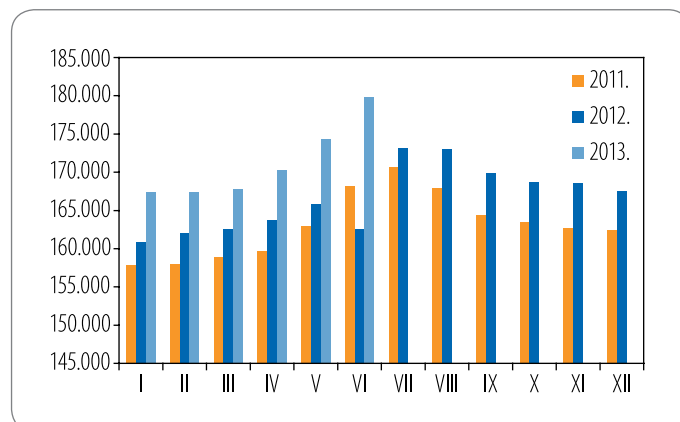
Cijene nafte, mjesečna stopa rasta

Izvor: Monstat i "Monthly Oil Market Reports", OPEC

Grafik 1.15

Broj zaposlenih

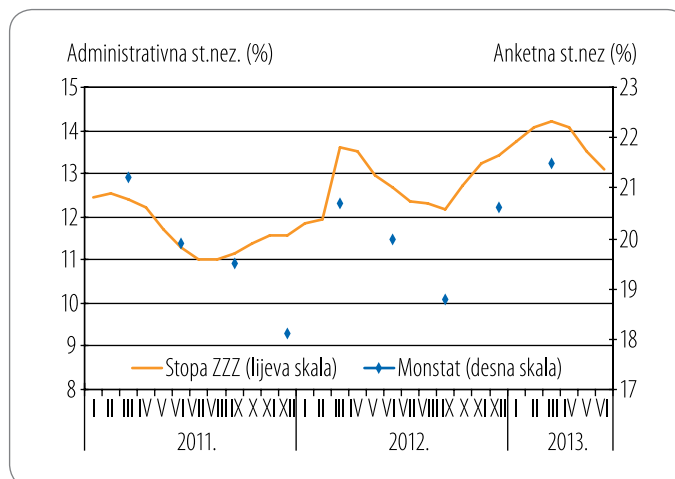

Izvor: Monstat

⁷ Od 01.01.2012. godine primijenjena je Klasifikacija djelatnosti (NACE Rev2) pa su zaposleni kao i zarade prikazani po novoj KD.

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje stopa nezaposlenosti, u junu, iznosila je 13,08% (broj evidentiranih nezaposlenih lica u odnosu sa aktivnim stanovništvom). Drugu stopu nezaposlenosti objavljuje Monstat na kvartalnom nivou, a na osnovu Anketne o radnoj snazi koja je usaglašena sa preporukama Eurostat-a. Kretanje ove dvije stope prikazano je na grafiku br. 1.18. I prema ovoj metodologiji, a prema posljednjem objavljenom podatku, iz marta ove godine, stopa nezaposlenosti je iznosila 21,5% što je najveća kvartalna stopa u prikazanom periodu.

Grafik 1.18
Kretanje nezaposlenosti

Izvor: Monstat i Zavod za zapošljavanje

Zarade

U prvih šest mjeseci prosječna zarada u Crnoj Gori iznosila je 728 eura i bila je niža za 0,8% u odnosu na isti period prethodne godine. Prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila je 482 eura, što je za 2% niže u odnosu na isti period prethodne godine. Najveće zarade bez poreza i doprinosa zabilježene su u oblasti finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja (850 eura), snabdijevanje električnom energijom (821 eura), informacije i komunikacije (704 eura), dok najmanju zaradu bilježe zaposleni u trgovini na veliko i trgovini na malo (323 eura). Najveći rast zarada bez poreza i doprinosa zabilježen je u sektoru građevinarstva 10,7%, dok je najmanji rast zabilježen u sektoru obrazovanja 0,7%. Rast bruto i neto zarada, u prvih šest mjeseci ove godine u odnosu na isti period prethodne godine, zabilježen je u devet, odnosno šest od ukupno devetnaest sektora. Pad zarada bez poreza i doprinosa evidentiran je u trinaest sektora, pri čemu je najveći pad evidentiran u sektoru poslovanje s nekretninama od 26,8%, a najmanji u sektoru snabdijevanje vodom i upravljanje otpadom od 0,4%.

Tabela 1.3

Prosječna zarada bez poreza i doprinosa, po sektorima

	zarade bez poreza i doprinosa		indeks
	Ø I - VI 12.	Ø I - VI 13.	Ø I - VI 13. Ø I - VI 12.
UKUPNO	492	482	98.0
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	622	521	83.8
Vađenje ruda i kamena	728	672	92.3
Prerađivačka industrija	525	494	94.1
Snabdijevanje električnom energijom	897	821	91.5
Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadom	460	458	99.6
Građevinarstvo	393	435	110.7
Trgovina na veliko i trgovina na malo	334	323	96.7
Saobraćaj i skladištenje	559	508	90.9
Usluge smještaja i ishrane	389	384	98.7
Informisanje i komunikacije	744	704	94.6
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	867	850	98.0
Poslovanje sa nekretninama	839	614	73.2
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	431	439	101.9
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	352	336	95.5
Državna uprava i odbrana, obav. soc. osiguranje	495	491	99.2
Obrazovanje	451	454	100.7
Zdravstvena i socijalna zaštita	481	485	100.8
Umjetnost, zabava i rekreacija	381	390	102.4
Ostale uslužne djelatnosti	443	465	105.0

Izvor: Monstat

Boks 1.2 – Prosječne plate po zemljama bivše Jugoslavije, maj 2013. godine

Podaci o prosječnim platama u maju 2013. godine pokazuju razlike u visini primanja pojedinih zemalja bivše Jugoslavije. Zarade bez poreza i doprinosa su u maju ove godine, u odnosu na isti mjesec prethodne godine, zabilježile nominalan rast u Srbiji 3,4%, Hrvatskoj 0,9% i Makedoniji 2%. Nominalni pad neto plata zabilježen je u Crnoj Gori od 1,4% i Bosni i Hercegovini 0,5%, dok su u Sloveniji neto plate ostale na skoro istom nivou u odnosu na maj prethodne godine. Slovenija je po neto iznosu prosječne plate i dalje na prvom mjestu, zatim ide Hrvatska, dok je Crna Gora po prosjeku neto plate iznad Bosne i Hercegovine, Srbije i Makedonije.

Tabela 1

Plate u zemljama bivše Jugoslavije, u eurima (rangiranje prema neto iznosu)

Zemlja	Neto plate	Bruto plate
Slovenija	997	1.524
Hrvatska	737	1.066
Crna Gora	480	728
Bosna i Hercegovina	425	664
Srbija	377	522
Makedonija	345	507

Izvor: zavodi za statistiku i centralne banke navedenih zemalja

2 MONETARNA KRETANJA

Na kraju prve polovine 2013. godine uočljiva su pozitivna ekonomska kretanja u većini sektora na bazi raspoloživih statističkih podataka. Bankarski sektor je, također, stabilan što se ogleđa, prije svega, kroz parametre likvidnosti i solventnosti banaka, koje su iznad propisanog nivoa. Rast ukupnih kredita i ostalih potraživanja u prvih šest mjeseci 2013. godine od 4,9% u odnosu na kraj prethodne godine je značajnim dijelom rezultat izmjene regulative koja je stupila na snagu 1. januara 2013. godine. Naime, usljed implementacije Međunarodnih računovodstvenih standarda banke su vratile dio otpisanih kredita i ostalih potraživanja (kategorija E) iz vanbilansne evidencije u bilanse. Međutim, u posmatranom periodu stvarna kreditna aktivnost se refletovala kroz 343 miliona novoodobrenih kredita, koja je smanjila efektivnu ponderisanu aktivnu kamatnu stopu na novodobrene kredite.

Ipak, umjeren kreditni rizik je i dalje prisutan i pored napora koje banke preduzimaju na restrukturiranju kreditnog portfolija. Naime, pogoršanje kvaliteta kreditnog portfolija je problem koji je izražen od pojave finansijske krize. U proteklom periodu banke su primjenjivale mjere za poboljšanje kvaliteta kreditnog portfolija kroz izmještanje nekvalitetnih kredita u bilanse matičnih banaka, prodaju i restrukturiranje kredita. Međutim, nepovoljni uslovi privređivanja u ambijentu globalne finansijske krize su uticali na to da, i pored navedenih napora koji su se ulagali u poboljšanje kreditnog portfolija banaka, nivo nekvalitetnih kredita bude visok i u 2013. godini.

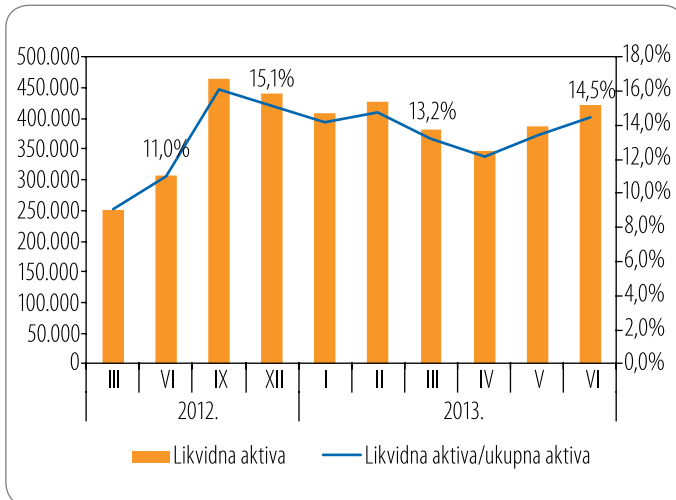
Ključni izazov, prema tome, i dalje predstavlja snižavanje učešća nekvalitetnih kredita, prije svega realizacijom projekta koji je Centralna banka, u saradnji sa Svjetskom bankom i Ministarstvom finansija, započela u cilju restrukturiranja nekvalitetnih kredita.

Banke su značajno smanjile inostrane obaveze od 2008. i sada se skoro u potpunosti finansiraju iz lokalnih depozita. Nastavljena je pozitivna tendencija kretanja ukupnih depozita, koji na godišnjem nivou bilježe rast od 9,0%. Depoziti privrede na godišnjem nivou bilježe rast od 12,2%, dok su depoziti stanovništva porasli za 10,8% u posmatranom jednogodišnjem periodu.

Takođe, kontinuirano se sprovode aktivnosti na unapređivanju regulatornog okvira u cilju njegove dalje harmonizacije sa propisima Evropske unije.

Grafik 2.3

Likvidna aktiva u 000 EUR (lijeva skala) i učešće likvidne aktive u ukupnoj aktivi banaka u % (desna skala)

2.1.2. Agregatni bilans stanja banaka

Ukupna aktiva banaka je iznosila 2.915,0 miliona eura na kraju drugog kvartala 2013. godine (tabela br. 2.1).

U strukturi aktive u posmatranom periodu najveće učešće imaju krediti i ostala potraživanja sa 84,3%. U strukturi pasive, najveće učešće imaju depoziti banaka sa 68,9%, koji su zabilježili rast od 9,0% na godišnjem nivou. Na kraju drugog kvartala 2013. godine pozajmice su zabilježile pad na godišnjem nivou od 26,2%. Ostvaren je pozitivan finansijski rezultat na nivou sistema u iznosu od 18,5 miliona eura, prije svega zbog ostvarenog dobitka sistemski značajnih banaka.

gorija E) iz vanbilansne evidencije u bilanse. Prema preliminarnim procjenama, rezultat prenošenja kredita i ostalih potraživanja iz vanbilansa u bilanse bankaka u januaru 2013. godine je rast kredita od oko 90 miliona eura.

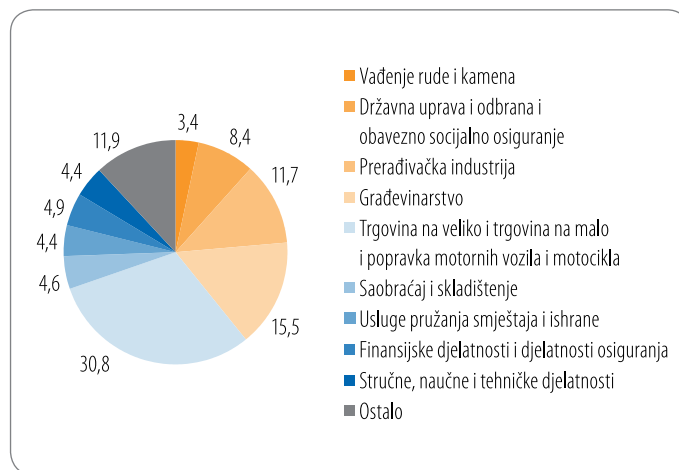
Prosječno mjesečno, krediti i ostala potraživanja banaka su u prvoj polovini 2013. godine bilježili rast od 0,8%, pri čemu je u prvom kvartalu zabilježen prosječni mjesečni rast od 2,1%, a u drugom pad od 0,4%. U istom periodu prethodne godine zabilježen je prosječni mjesečni pad od 0,1%. Oba kvartala prethodne godine karakteriše ista stopa pada od 0,1%. Ovi podaci pokazuju da su krediti i ostala potraživanja u drugom kvartalu 2013. godine imali približno isti trend kretanja kao i u drugom kvartalu prethodne godine.

Najveći dio kredita i ostalih potraživanja banaka odnosio se na sektor privrede i stanovništva, koji su činili 76,2% ukupnih kredita i ostalih potraživanja banaka na kraju juna 2013. godine.

Struktura kredita i ostalih potraživanja po djelatnostima pokazuje da se najveći dio kredita i ostalih potraživanja od rezidentnih pravnih lica odnosilo na djelatnost trgovine na veliko i malo i popravku motornih vozila i motocikala sa 30,8%, zatim slijedi djelatnost građevinarstva sa 15,5%, prerađivačke industrije sa 11,7%, državne uprave i odbrane i obavezno socijalno osiguranje 8,4%, dok se na sve ostale djelatnosti odnosilo 32,3%.

Grafik 2.5

Kreditni i ostala potraživanja od pravnih lica rezidenata, po djelatnostima, u %

Posmatrano po namjeni, najviše kredita i ostalih potraživanja banaka odnosilo se na likvidnost (17,9%), stambene kredite (13,7%), gotovinske kredite (10,1%), kredite i ostala potraživanja za izgradnju i adaptaciju građevinskih objekata (8,3%) i kredite za nabavku osnovnih sredstava (7,4%). Tokom prve polovine 2013. godine značajno manje sredstava banaka iskorišćeno je putem potrošačkih kredita, „overdrafta“, kreditnih kartica, refinansiranja obaveza prema drugim bankama, za pripremu turističke sezone, kupovinu automobila i kupovinu hartija od vrijednosti i ostale namjene.

Kredite i ostala potraživanja banaka su najvećim dijelom odobreni u eurima i na rok duži od jedne godine. Tako je na kraju juna 2013. godine, od ukupnih kredita i ostalih potraživanja, 2.368,9 miliona eura ili 96,4% odobreno u eurima. Posmatrano po ročnosti, 66,9% ili 1.645,2 miliona eura odnosilo se na dugoročne kredite i ostala potraživanja.

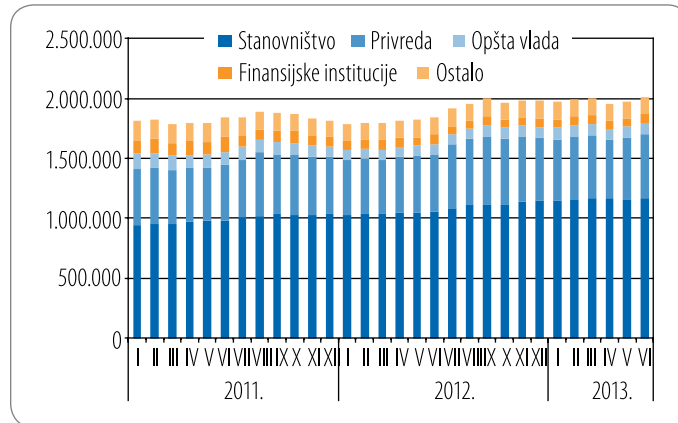
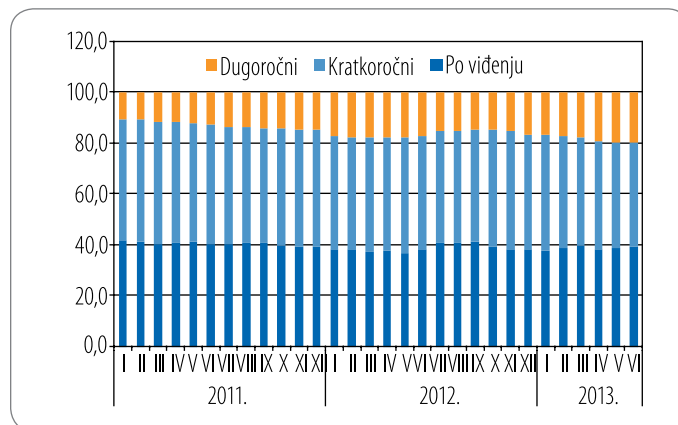
Pogoršanje kvaliteta kreditnog portfolija je problem koji je izražen od izbijanja finansijske krize. U proteklom periodu banke su primjenjivale mjere za poboljšanje kvaliteta kreditnog portfolija, a koje su podrazumijevale izmještanje nekvalitetnih kredita u bilanse matičnih banaka, prodaju i restrukturiranje kredita. Nepovoljni

sredstava treći po značaju deponent u crnogorskom bankarskom sistemu, i bilježi rast od 7,1% na godišnjem nivou. U posmatranom periodu pad od 11,0% su zabilježili depoziti finansijskog sektora, dok kategorija ostalo bilježi pad od 11,5% na godišnjem nivou.

Dominantan dio ukupnih depozita (80,2%) odnosio se na kratkoročne depozite, od čega su 39,2% činili depoziti po viđenju, a 40,9% depoziti ročnosti do jedne godine, dok se na depozite oročene na period preko jedne godine odnosilo 19,7% ukupnih depozita. Preostali dio od 0,2% odnosio se na sredstva na „escrow” računu. U ročnoj strukturi sredstava deponovanih u bankama primjetna je pozitivna tendencija koja se ogleda u porastu učešća depozita oročenih na period preko jedne godine, na račun smanjenja učešća kratkoročnih depozita. Učešće dugoročnih u ukupnim depozitima je tako na kraju juna 2013. godine iznosilo 19,7%, što je za 3 p.p. više nego na kraju 2012. godine.

Grafik 2.7

Depoziti banaka po sektorima, u 000 eura

Grafik 2.8 Ročna struktura depozita¹¹, u 000 eura

2.1.5. Sektor stanovništva i privrede

2.1.5.1. Sektor stanovništva

Kao najznačajniji deponent crnogorskog bankarskog sistema, sektor stanovništva je na kraju prve polovine 2013. godine imao 1.164,7 miliona eura ili 58% ukupnih depozita u bankama. S druge strane, krediti i ostala potraživanja od ovog sektora su na kraju posmatranog perioda iznosili 880,9 miliona eura i činili su 35,8% ukupno odobrenih kredita i ostalih potraživanja banaka, što ga čini drugim po značaju korisnikom kredita i ostalih potraživanja.

U strukturi kredita i ostalih potraživanja od sektora stanovništva, dominiraju dugoročni krediti i ostala potraživanja, koji su na kraju posmatranog perioda činili 90,1% ukupno odobrenih kredita i ostalih potraživanja

¹¹ Sredstva na escrow računu imala su zanemarljivo učešće.

Sektor stanovništva je prvu polovinu 2013. godine završio kao najznačajni neto štediša u crnogorskom bankarskom sistemu. Ovaj sektor je na kraju posmatranog perioda ostvario neto štednju¹³ u ukupnom iznosu od 283,7 miliona eura, što je za 53,9 miliona eura ili 16,0% niže nego na kraju 2012. godine, odnosno za 63,9 miliona eura ili 29,1% više nego na kraju juna 2012. godine. Koeficijent krediti/depoziti za ovaj sektor je iznosio 0,76 na kraju juna 2013. godine, što predstavlja pogoršanje u odnosu na kraj prethodne godine kada je iznosio 0,71, odnosno poboljšanje u odnosu na isti period prethodne godine (0,79).

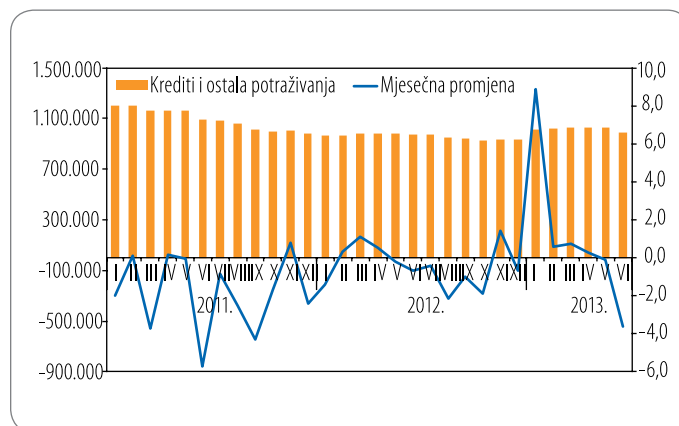
2.1.5.2. Sektor privrede

Kao najznačajniji korisnik kredita, sektor privrede je na kraju prve polovine 2013. godine ostvario dug po osnovu kredita i ostalih potraživanja u ukupnom iznosu od 990,5 miliona eura što predstavlja 40,3% ukupno odobrenih kredita i ostalih potraživanja banaka. Krediti i ostala potraživanja od privrede su na kraju posmatranog perioda bili za 6,5% viši nego na kraju prethodne godine, odnosno za 1,5% viši nego u istom periodu prethodne godine.

Prosječno mjesečno, krediti i ostala potraživanja od ovog sektora su tokom prvih šest mjeseci tekuće godine bilježili rast od 1,1%, pri čemu je u prvom kvartalu zabilježen rast od 3,4%, dok je u drugom kvartalu zabilježen pad od 1,2%. Rast kredita i ostalih potraživanja u prvom kvartalu je najvećim dijelom rezultat vraćanja otpisanih kredita i ostalih potraživanja (kategorija E) iz vanbilansa u bilanse banaka u januaru 2013. godine, dok je u narednim mjesecima rast zabilježen po osnovu novoodobrenih kredita ovom sektoru, što predstavlja stvarnu pozitivnu tendenciju u kretanju kredita i ostalih potraživanja od

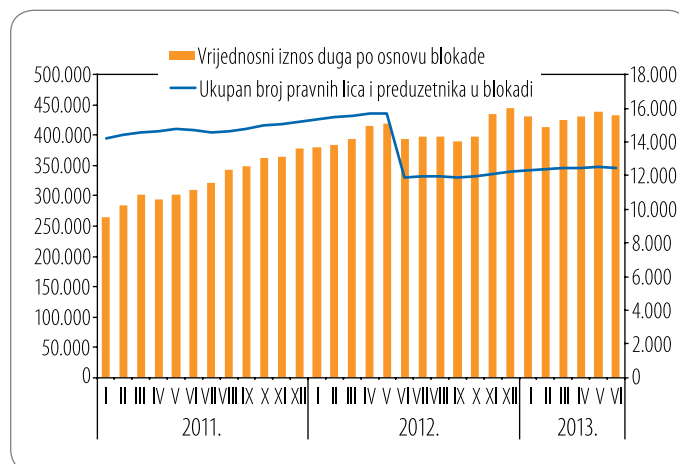
Grafik 2.11

Kredit i ostala potraživanja od privrede, u 000 eura (lijeva skala), mjesečna promjena kredita i ostalih potraživanja privrede, u % (desna skala)

Grafik 2.12

Broj pravnih lica i preduzetnika u blokadi, iznos duga po osnovu blokade (u 000 eura)¹⁴

¹³ Razlika kredita i ostalih potraživanja stanovništva i depozita stanovništva.

¹⁴ Broj pravnih lica i preduzetnika je na dan 30.6.2012. godine umanjen nakon izvršenog usklađivanja evidencije Centralnog registra računa, koji vodi Centralna banka Crne Gore, sa evidencijama Centralnog registra privrednih subjekata i Privrednog suda iz kojih su navedena pravna lica i preduzetnici obrisana.

privrede. Međutim, ova tendencija je zaustavljena tokom drugog kvartala, kada su krediti i ostala potraživanja od sektora privrede počeli bilježiti opadajuće stope.

U Centralnom registru računa na kraju juna 2013. godine evidentirano je 54.077 računa pravnih lica i preduzetnika. Od ukupnog broja evidentiranih računa, 23,1% ili 12.480 računa je bilo u blokadi. Na kraju juna tekuće godine, ukupan dug po osnovu blokade iznosio je 432,7 miliona eura i prisutna je pozitivna tendencija koja se ogleda u smanjenju duga na blokiranim računima u iznosu od 12,4 miliona eura ili 2,8% u odnosu na kraj prethodne godine.

Sektor privrede je drugi po značaju deponent u crnogorskom bankarskom sistemu. Na kraju drugog kvartala 2013. godine, u crnogorskim bankama je deponovano 26,8% ukupnih depozita od strane ovog sektora. Ukupni depoziti privrede iznosili su 539,3 miliona eura na kraju prve polovine 2013. godine, što je za 2,4% više nego na kraju 2012. godine, i za 12,2% više nego u istom periodu prethodne godine.

Ročna struktura depozita sektora privrede pokazuje dominantno učešće depozita po viđenju (58,9%). S druge strane, ročna struktura duga ovog sektora pokazuje dominantno učešće dugoročnih kredita i ostalih potraživanja i to pretežno kredita i ostalih potraživanja ročnosti preko tri godine (72,6% u ukupnim dugoročnim kreditima i ostalim potraživanjima ovog sektora).

Iznos neto duga ovog sektora je visok, što sektor privrede čini najznačajnijim neto dužnikom u crnogorskom bankarskom sistemu. Tako je neto dug privrede iznosio 451,2 miliona eura na kraju juna 2013. godine, i bilježi rast od 11,7% u odnosu na kraj 2012. godine, dok na godišnjem nivou neto dug privrede bilježi pad od 8,9%. Koeficijent krediti/depoziti za ovaj sektor je na kraju drugog kvartala 2013. godine iznosio 1,84, i pogoršan je u odnosu na kraj 2012. godine kada je iznosio 1,77, dok bilježi poboljšanje u odnosu na jun 2012. godine, kada je ovaj koeficijent iznosio 2,03.

2.1.6. Strana aktiva i pasiva banaka

Strana aktiva banaka¹⁵ je na kraju juna 2013. godine iznosila 565,9 miliona eura i u odnosu na kraj 2012. godine bila je viša za 22,8 miliona eura (4,2%), a u odnosu na jun 2012. godine za 105,4 miliona eura (22,9%).

Depoziti banaka u inostranstvu su na kraju juna činili 68,1% strane aktive. Preostalih 31,9% strane aktive odnosilo se na gotovinu (14,3%), kredite nerezidentima (9,5%), hartije od vrijednosti osim akcija (6,6%) i ostalo (1,5%).

Strana pasiva banaka je na kraju juna 2013. godine iznosila 738,3 miliona eura i u odnosu na kraj 2012. godine bila je viša za 38,8 miliona eura (5,5%), dok je u odnosu na jun 2012. godine niža za 65,4 miliona eura (8,1%). Najveće učešće u stranoj pasivi ostvarile su pozajmice iz inostranstva (51,1%), zatim depoziti nerezidenata kod banaka (46,4%) i obaveze banaka po osnovu hartija od vrijednosti (2,2%).

Neto strana aktiva banaka je iznosila -172,4 miliona eura na kraju juna 2013. godine (na kraju prethodne godine iznosila je -156,4 miliona eura).

¹⁵ Potraživanje od nerezidenata.

2.1.7. Kapital banaka

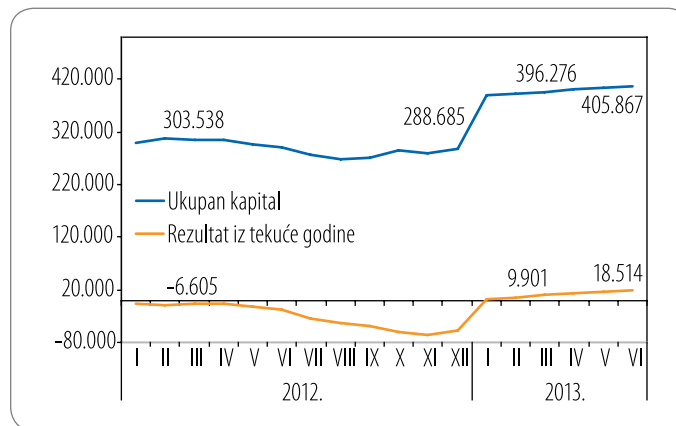
Ukupni kapital banaka na kraju juna 2013. godine iznosio je 405,9 miliona eura, što je za 117,2 miliona eura ili 40,6% više nego na kraju 2012. godine, dok je u odnosu na jun 2012. godine viši za 39,2%. Na povećanje kapitala je uticalo više faktora. Prije svega, razlog za značajno povećanje kapitala jeste uvođenje računa za rezerve za procijenjene gubitke po regulatornom zahtjevu (račun 3025)¹⁶, na kojem se evidentiraju rezerve za otpisane kredite iz vanbilansa i ukinute rezervacije za bilansne stavke (oko 88 miliona eura). Povećanje kapitala je uslovljeno i dokapitalizacijom jedne banke krajem decembra 2012. godine u iznosu od 10 miliona eura koja je proknjižena u januaru ove godine. Takođe, na povećanje kapitala je uticala i ostvarena dobit banaka u iznosu od 18,5 miliona eura (grafik br. 2.13).

Na kraju drugog kvartala 2013. godine, sve banke, osim jedne, su zabilježile rast kapitala u odnosu na kraj 2012. godine, pri čemu je prosječno povećanje iznosilo 48,3%. Posmatrano na godišnjem nivou, sve banke, osim jedne, su zabilježile povećanje kapitala, pri čemu je prosječno povećanje kapitala iznosilo 36,0%.

Devet banaka je završilo drugi kvartal 2013. godine sa dobitkom, a dvije sa gubitkom. Sistemski važne banke su ostvarile značajan dobitak, što je uticalo na to da finansijski rezultat na agregatnom nivou bude pozitivan u iznosu od 18,5 miliona eura (grafik br. 2.14).

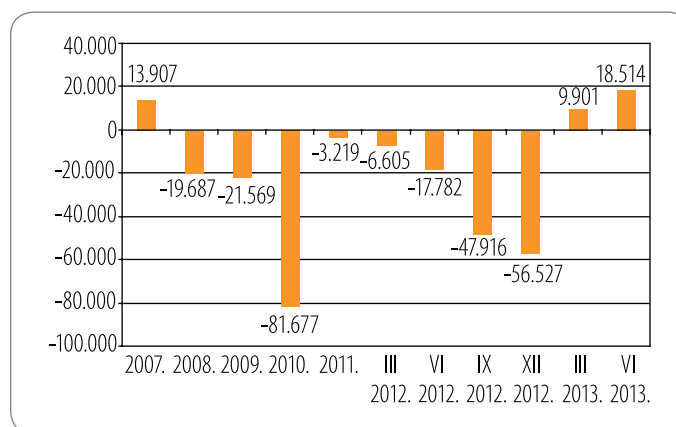
Grafik 2.13

Ukupan kapital banaka, I 2012 – VI 2013. godine, 000 eura

Grafik 2.14

Finansijski rezultat na agregatnom nivou, 000 eura

Koeficijent solventnosti bankarskog sistema je bio iznad zakonom propisanog minimuma od 10% i iznosio je 15,50% na kraju juna 2013. godine. I pored toga, najniži je u poređenju sa zemljama regiona (tabela br. 2.2).

¹⁶ U skladu sa novousvojenom regulativom, pri vrednovanju finansijske imovine banaka, uz prudencione filtere postavljene od strane regulatora, primjenjuju se međunarodni računovodstveni standardi.

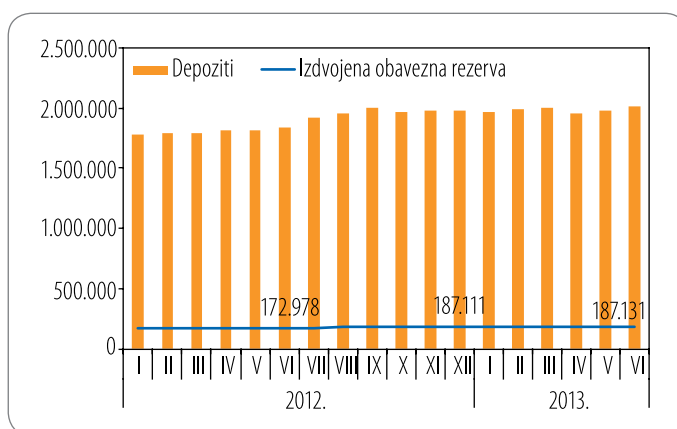
Tabela 2.2

Koeficijent solventnosti, jun 2013. godine

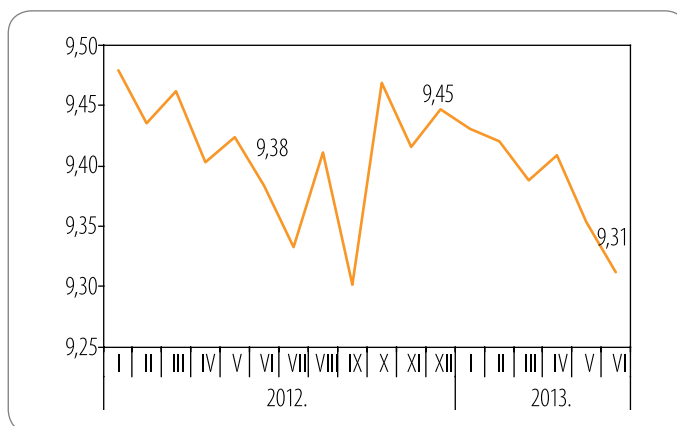
Zemlja	Koeficijent solventnosti
Crna Gora	15,50%
Srbija	20,23%
Hrvatska	20,80%
Makedonija	17,35%

Grafik 2.15

Izdvojena obavezna rezerva i ukupni depoziti, u 000 eura

Grafik 2.16

Odnos obavezne rezerve i ukupnih depozita, %

2.1.8. Obavezna rezerva banaka

Izdvojena obavezna rezerva na kraju juna 2013. godine iznosila je 187,1 miliona eura i bila je na približno istom nivou kao i na kraju 2012. godine. U odnosu na kraj juna prethodne godine, obavezna rezerva je veća za 14,2 miliona eura ili za 8,2% (grafik br. 2.15).

Efektivna stopa obavezne rezerve, mjerena odnosom izdvojene obavezne rezerve i ukupnih depozita, iznosila je 9,31% na kraju juna 2013. godine (grafik br. 2.16).

Odnos izdvojene obavezne rezerve i ukupnih depozita, odnosno aktive banaka u Crnoj Gori najniži je u regionu (tabela br. 2.3).

Struktura obavezne rezerve pokazuje da je na kraju drugog kvartala 2013. godine 35,8% izdvojeno na računu obavezne rezerve u zemlji, 33,9% u vidu državnih zapisa, dok je 30,3% na računima CBCG u inostranstvu (grafik br. 2.17).

Tabela 2.3

Odnos obavezne rezerve i ukupnih depozita i aktive banaka, jun2013. godine

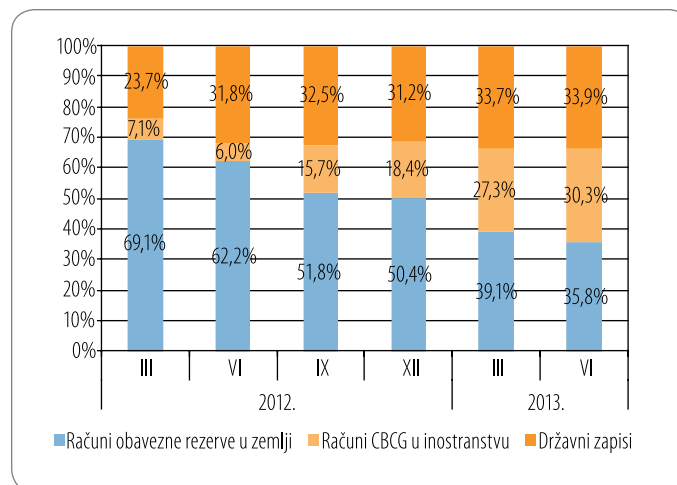
	Obavezna rezerva/Depoziti	Obavezna rezerva/Aktiva
Bosna i Hercegovina	21,8%	13,1%
Crna Gora	9,3%	6,4%
Hrvatska	10,2%	7,2%
Makedonija	12,4%	7,1%
Srbija	28,6%	14,3%

Značajan rast izdvojene rezerve u državnim zapisima u odnosu na kraj prethodne godine rezultat je Odluke o dopuni Odluke o obaveznoj rezervi banaka kod Centralne banke Crne Gore¹⁷, kojom je bankama omogućeno da do 35% obavezne rezerve (umjesto 25%) izdvajaju i drže u obliku državnih zapisa koje je emitovala Crna Gora. Ovu mogućnost banke će moći da koriste do 31.12.2013. godine.

Tokom prva dva kvartala ove godine, nijedna banka nije koristila obaveznu rezervu za likvidnost, a u jednom mjesecu je jedna banka izdvojile manje obavezne rezerve od propisanog iznosa.

Grafik 2.17

Struktura izdvojene obavezne rezerve, %

2.2. Kamatne stope banaka

2.2.1. Aktivne kamatne stope

Na ukupno odobrene kredite

Na kraju drugog kvartala 2013. godine, prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa (PPEKS) banaka na ukupno odobrene kredite je iznosila 9,43%. U odnosu na kraj prethodne godine PPEKS je zabilježila pad od 0,04 p.p., odnosno pad od 0,10 p.p. na godišnjem nivou (grafik br. 2.18).

Posmatrano po ročnosti (grafik br. 2.19), kratkoročne kamatne stope na kraju drugog kvartala 2013. godine su bile ispod nivoa zabilježenog na kraju 2012. godine za 0,08 p.p. i iznosile su 10,07%. Iako su kamatne stope na dugoročne kredite bile izuzetno visoke tokom 2012. godine i skoro dostizale nivo kratkoročnih kamatnih

¹⁷ "Sl. list Crne Gore" br. 22/12.

Estoniji i Poljskoj (lombardna stopa) ovaj zadatak obavlja centralna banka. Isto tako, u Grčkoj i Španiji, centralna banka je glavna institucija u određivanju zakonske kamatne stope, na kojoj se zasniva IRR (interest rate restrictions) - maksimalno dozvoljena kamatna stopa. Ovo je u suprotnosti sa primjerom Bugarske i Irske, gdje zakonsku kamatnu stopu određuje Vlada (Bugarske), odnosno posebni nadležni organ (u Irskoj). Na kraju, u Njemačkoj, sud određuje uopštenu gornju granicu za kamatne stope, dok u Mađarskoj i Češkoj sud može limitirati kamatne stope na pojedinačne kreditne ugovore. U tabeli br. 1 prikazane su propisane gornje granice u pojedinim zemljama EU.

Tabela 1

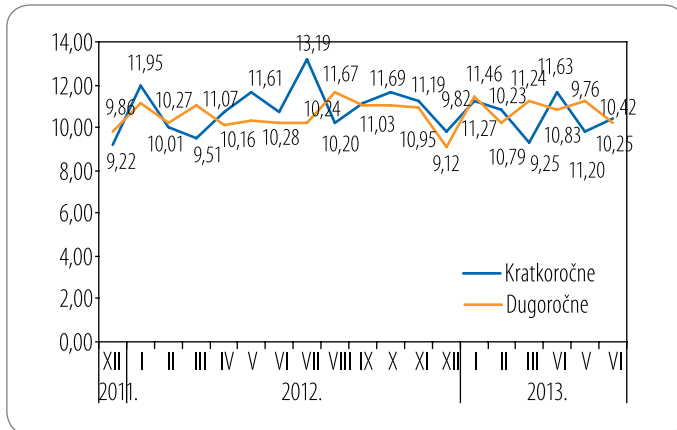
Gornje granice kamatnih stopa u odabranim zemljama EU

Zemlja članica	Maksimalna godišnja kamatna stopa na potrošački kredit	Napomene
Belgija	10% - 19,5%	U zavisnosti od vrste kredita i iznosa (12 kategorija). Od 10% (revolving kreditni račun bez kreditne kartice na iznos veći od 1.250€) do 19,5% (kreditni ugovori na iznose manje od 1.250€).
Francuska	5,72% - 21,63%	Maksimalna godišnja kamatna stopa predstavlja iznos koji je jednak 133% prosječne godišnje kamatne stope koju obračunava centralna banka svaka tri mjeseca, u zavisnosti od vrste kredita i iznosa: od 5,72% (kreditni sa varijabilnom stopom za kupovinu kuća) do 21,63% (potrošački kredit za iznos manji od 1.524€). Za hipotekarne kredite postoje različite gornje granice.
Njemačka	8,18% - 16,4%	Maksimalna godišnja kamatna stopa predstavlja iznos koji je jednak 200% prosječne godišnje kamatne stope koju obranučava centralna banka, u zavisnosti od vrste kredita i roka otplate: od 8,18% (novoodobreni/stambeni krediti sa inicijalnom fiksnom stopom na manje od 5 godina i na manje od 10 godina) do 16,4% (novoodobreni/potrošački krediti sa inicijalnom fiksnom stopom na manje 5 godina).
Grčka	Djelimično ograničene na 6,75%	Grčka je 1989. godine napustila sistem normativnog određivanja maksimalnih kamatnih stopa. Dakle, kamatne stope banaka se slobodno određuju, ali njihove godišnje kamatne stope na nebankarske kredite su ograničene na 6,75%.
Italija	4,38% - 27,20%	Maksimalna godišnja kamatna stopa predstavlja iznos koji je jednak 150% prosječne godišnje kamatne stope koju obranučava Ministarstvo ekonomije i finansija svaka 3 mjeseca u zavisnosti od vrste kredita i iznosa: od 4,38% (varijabilna stopa na hipotekarni kredit) do 27,20%. Postoji ukupno 23 gornje granice kamatnih stopa.
Malta	Djelimično ograničene na 8%	Sve vrste kredita. Postoje određeni izuzeci za banke.
Holandija	15%	Maksimalna godišnja kamatna stopa jednaka je 12% + referentna kamatna stopa, koja se mijenja svakih 6 mjeseci.
Poljska	20%	Maksimalna stopa na kredite je 400% lombardne stope centralne banke, koje se mijenja na mjesečnoj osnovi.
Portugal	6,7% - 31,6%	Maksimalna godišnja kamatna stopa predstavlja iznos koji je jednak 133% prosječne godišnje kamatne stope koju obračunava centralna banka svaka tri mjeseca, u zavisnosti od vrste kredita: od 6,7% (kreditni za obrazovanje, zdravlje i obnovljivu energiju) do 31,6% (kreditne kartice, kreditne linije, tekuće račune u bankama i overdraft).
Španija	10%	Maksimalna godišnja kamatna stopa ne smije da pređe iznos referentne kamatne stope uvećane 2,5 puta.

Izvor: „Study on interest rate restrictions in the EU Final Report“ by Prof. Dr. Udo Reifner, Sebastien Clerc-Renaud, RA Michael Knobloch, mart 2010.

Grafik 2.21

Kamatne stope na novoodobrene kredite po ročnosti, godišnji nivo, %

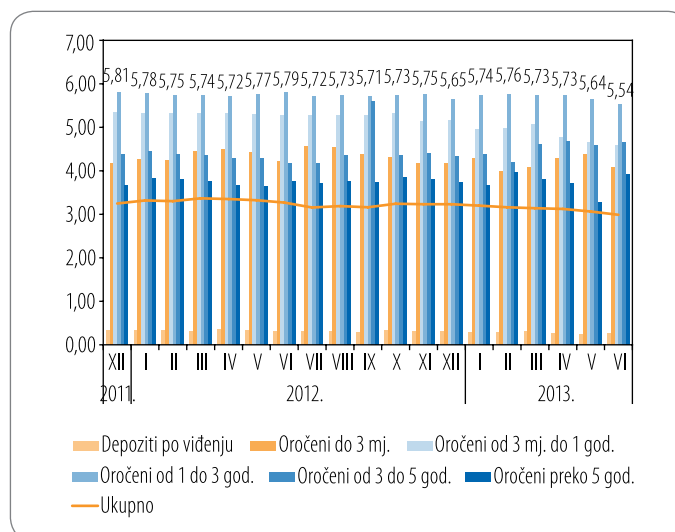
2.2.2. Pasivne kamatne stope

Na kraju drugog kvartala 2013. godine, prosječno ponderisana pasivna efektivna kamatna stopa (PPPEKS) na ukupne depozite iznosila je 2,99%. Posmatrano po ročnosti, PPPEKS na depozite po viđenju iznosila je 0,27%, depozite ročnosti do tri mjeseca 4,09%, depozite ročnosti od tri mjeseca do jedne godine 4,59%, depozite ročnosti od jedne do tri godine 5,54%, depozite ročnosti od tri do pet godina 4,67%, a na depozite ročnosti preko pet godina 3,92%.

Prosječno ponderisana pasivna kamatna stopa na ukupne depozite za bilježena na kraju drugog kvartala ove godine bila je za 0,24 p.p. niža u odnosu na kraj 2012. godine (grafik br. 2.22). Niži nivo u odnosu na kraj prethodne godine zabilježile su i kamatne stope na depozite po viđenju (0,05 p.p.), depozite ročnosti do tri mjeseca (0,09 p.p.), depozite ročnosti od tri mjeseca do jedne godine (0,56 p.p.), kao i depozite ročnosti od jedne do tri godine (0,12 p.p.). Istovremeno, viši nivo je karakterisao kamatne stope na depozite ročnosti od tri do pet godina (0,34 p.p.) i depozite ročnosti preko pet godina (za 0,18 p.p.).

Grafik 2.22

PPEKS na depozite, godišnji nivo, %

2.3.1. Kamatne stope MFI

Na ukupno odobrene kredite

Na kraju drugog kvartala 2013. godine, prosječna ponderisana nominalna kamatna stopa (PPNKS) na ukupne kredite MFI je iznosila 19,61%, a prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa (PPEKS) 27,23%. PPNKS je u odnosu na kraj 2012. godine bila viša za 0,26 p.p., dok je PPEKS bila niža za 1,25 p.p. Na godišnjem nivou PPNKS na ukupne kredite MFI je povećana za 0,03 p.p., dok je PPEKS smanjena za 1,57 p.p. (grafik br. 2.24).

Na kraju drugog kvartala 2013. godine, PPEKS na ukupne kratkoročne kredite je iznosila 28,86%, dok je na dugoročne kredite iznosila 27,02%.

Na kredite odobrene pravnim licima²⁰ PPNKS je iznosila 18,57%, a PPEKS 27,00%. Na kratkoročne kredite PPEKS je iznosila 28,71%, a na dugoročne 22,71%.

Na kredite odobrene fizičkim licima PPNKS je iznosila 19,65%, a PPEKS 27,24%. Na kratkoročne kredite PPEKS je iznosila 28,91%, a na dugoročne 27,07%.

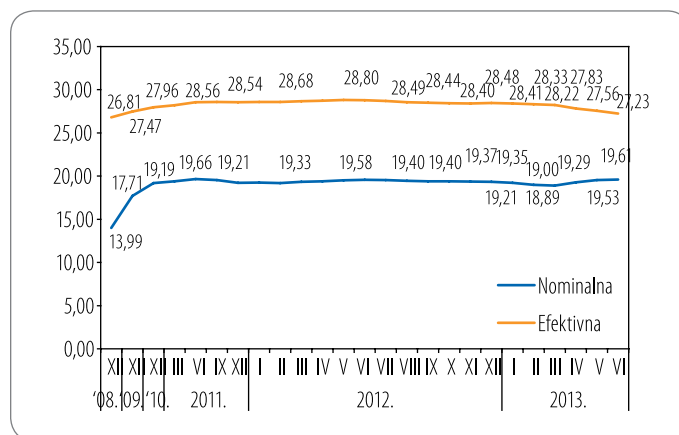
Na novoodobrene kredite

Na kraju drugog kvartala 2013. godine, PPEKS na novoodobrene kredite MFI je iznosila 26,91%, što je za 1,99 p.p. niže nego na kraju 2012. godine (grafik br. 2.25).

Posmatrano po ročnosti, PPEKS na novoodobrene kratkoročne kredite iznosila je 29,09%, a na kredite odobrene sa ročnošću preko jedne godine 26,17% (tabela br. 2.5).

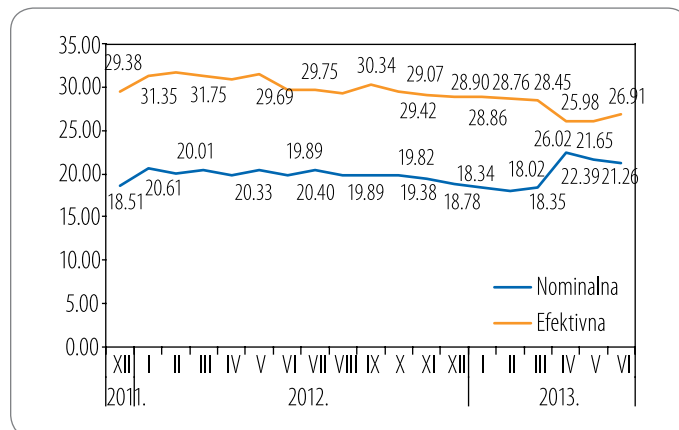
Grafik 2.24

Kamatne stope na ukupne kredite na nivou sistema, godišnji nivo, %

Grafik 2.25

Kamatne stope na novoodobrene kredite na nivou sistema, godišnji nivo, %

²⁰ Shodno članu 153 Zakona o bankama („Sl.list Crne Gore“, br. 17/08, 44/10, 40/11), MFI može da iz sopstvenih sredstava i sredstava pribavljenih na tržištu novca odobrava namjenske kredite za realizaciju projekata razvoja privrednih društava, kredite za unapređenje djelatnosti preduzetnika i namjenske kredite fizičkim licima.

Tabela 2.5

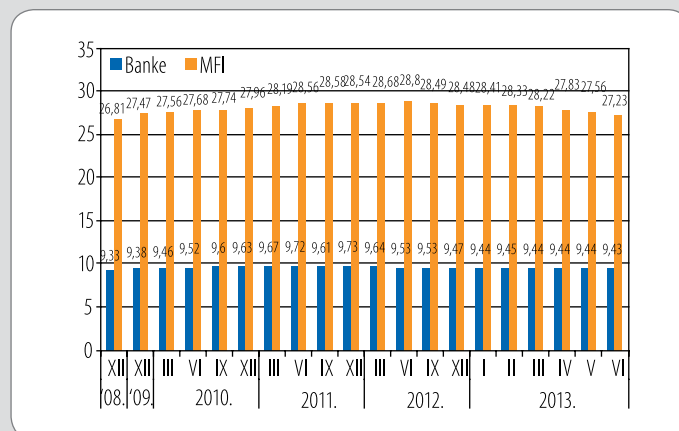
Kamatne stope MFI na novoodobrene kredite, jun 2013. godine, %

		Kratkoročni	Dugoročni	Ukupni
Fizička lica	PPNKS	22,71	21,09	21,42
	PPEKS	28,33	26,18	26,62
Pravna lica	PPNKS	19,00	19,00	19,00
	PPEKS	31,41	23,94	31,00
Ukupni krediti	PPNKS	21,79	21,08	21,26
	PPEKS	29,09	26,17	26,91

Boks 2.2 – Poređenje kamatnih stopa po kojima su banke i MFI odobravalе kredite

Grafik 1

Kamatne stope banaka i MFI na ukupne kredite, %

Kamatne stope po kojima su banke i MFI odobravalе kredite se značajno razlikuju. Naime, PPNKS na ukupne kredite kod banaka je iznosila 8,80%, a efektivna 9,43%, dok su iste stope kod MFI iznosile 19,61%, odnosno 27,23%.

Banke su odobravalе kratkoročne kredite po PPEKS 10,07%, a MFI 28,86%. PPEKS na dugoročne kredite je kod banaka iznosila 9,38%, a kod MFI 27,02% (tabela br. 1 i grafik br. 1).

Tabela 1

Kamatne stope banaka i MFI na ukupne kredite, jun 2013. godine, %

		Kratkoročni		Dugoročni		Ukupni	
		Banke	MFI	Banke	MFI	Banke	MFI
Fizička lica	PPNKS	9,38	21,25	9,41	19,48	9,41	19,65
	PPEKS	11,26	28,91	10,08	27,07	10,09	27,24
Pravna lica	PPNKS	8,74	18,83	8,24	17,91	8,31	18,57
	PPEKS	9,97	28,71	8,73	22,71	8,88	27,00
Ukupni krediti	PPNKS	8,79	20,76	8,80	19,46	8,80	19,61
	PPEKS	10,07	28,86	9,38	27,02	9,43	27,23

Velika odstupanja postoje i kod kamatnih stopa na novoodobrene kredite između banaka i MFI. Naime, PPNKS na novoodobrene kredite kod banaka je iznosila 9,18%, a efektivna 10,30%, dok su iste stope kod MFI iznosile 21,26%, odnosno 26,91%.

Banke su odobravale kratkoročne kredite po PPEKS 10,42%, a MFI 29,09%. PPEKS na dugoročne kredite je kod banaka iznosila 10,25%, a kod MFI 26,17% (tabela br. 2 i grafik br. 2).

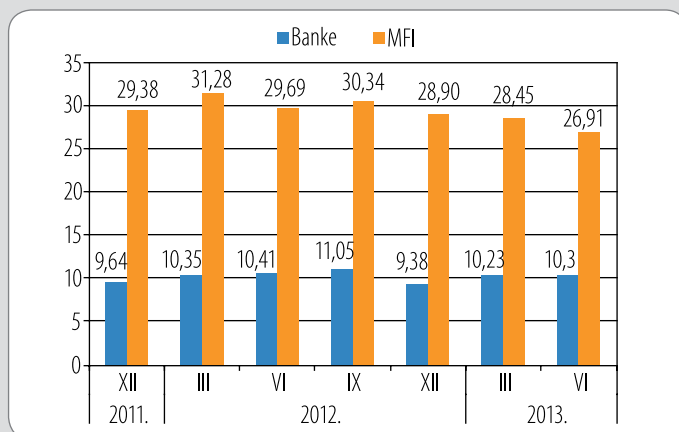
Tabela 2

Kamatne stope banaka i MFI na novoodobrene kredite, jun 2013. godine, %

		Kratkoročni		Dugoročni		Ukupni	
		Banke	MFI	Banke	MFI	Banke	MFI
Fizička lica	PPNKS	8,21	22,71	10,46	21,09	10,31	21,42
	PPEKS	11,20	28,33	11,25	26,18	11,25	26,62
Pravna lica	PPNKS	8,33	19,00	8,16	19,00	8,25	19,00
	PPEKS	10,33	31,41	8,73	23,94	9,52	31,00
Ukupni krediti	PPNKS	8,32	21,79	9,55	21,08	9,18	21,26
	PPEKS	10,42	29,09	10,25	26,17	10,30	26,91

Grafik 2

Kamatne stope banaka i MFI na novoodobrene kredite, %

3 TRŽIŠTE NOVCA I KAPITALA

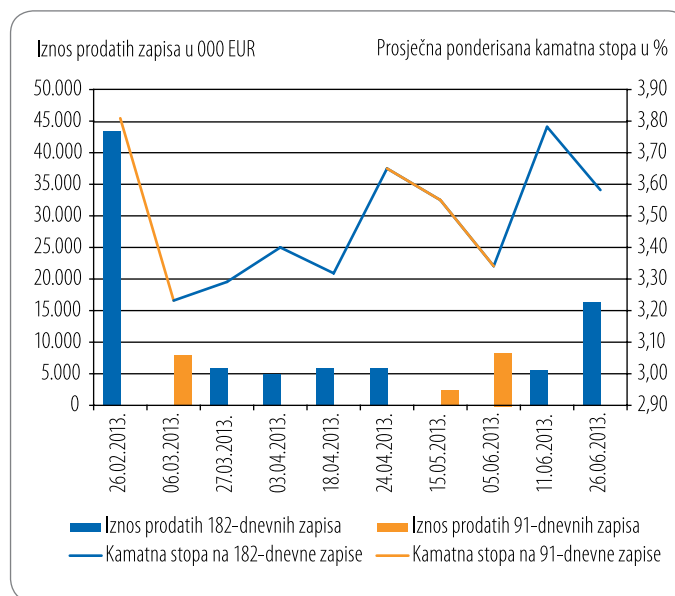
3.1. Tržište novca

U toku drugog kvartala 2013. godine održano je pet aukcija državnih zapisa sa rokom dospjeća od 182 dana i dvije sa rokom dospjeća od 91 dan. Ukupna vrijednost emitovanih državnih zapisa iznosila je 54,0 miliona eura. Od ukupno emitovanih državnih zapisa prodato je ukupno 49,8 miliona eura ili 96,2%. Kupci državnih zapisa bile su crnogorske banke i Fond za zaštitu depozita.

U toku prvih šest mjeseci 2013. godine emitovano je sedam aukcija sa rokom dospjeća od 182 dana i tri sa rokom dospjeća od 91 dan. Ukupan iznos prodatih zapisa u prvom polugodištu 2013. godine je iznosio 107,3 miliona eura. Prosječna ponderisana kamatna stopa na državne zapise emitovane u prva dva kvartala 2013. godine iznosila je 3,60% (grafik br. 3.1).

Grafik 3.1

Prodati državni zapisi i odgovarajuća kamatna stopa, kraj drugog kvartala 2013. godine

Izvor: CBCG

Ukupan dug države po osnovu prodatih državnih zapisa u 2013. godini, na dan 30.06.2013. godine, iznosio je 99,3 miliona eura.

3.2. Tržište kapitala

U prvoj polovini 2013. godine na Montenegroberzi ostvareno je svega 10,9 miliona eura prometa, što je za 9,5% više u odnosu na isti period prethodne godine. Poslije Beogradske berze, na Montenegroberzi je ostvaren najveći rast prometa u regionu (Boks br. 3.1). U odnosu na isti period ranijih godina, promet je bio značajno niži. Prosječni mjesečni promet iznosio je svega 1,8 miliona eura, što je ispod prosječnog mjesečnog prometa ostvarenog u 2012. godini (2,7 miliona eura). Rast prometa pratio je i rast broja transakcija, tako da

je sklopljeno 0,4% više poslova nego u istom periodu prethodne godine. U toku prvih šest mjeseci 2013. godine cjelokupan promet je ostvaren kroz sekundarnu trgovinu.

Tabela 3.1

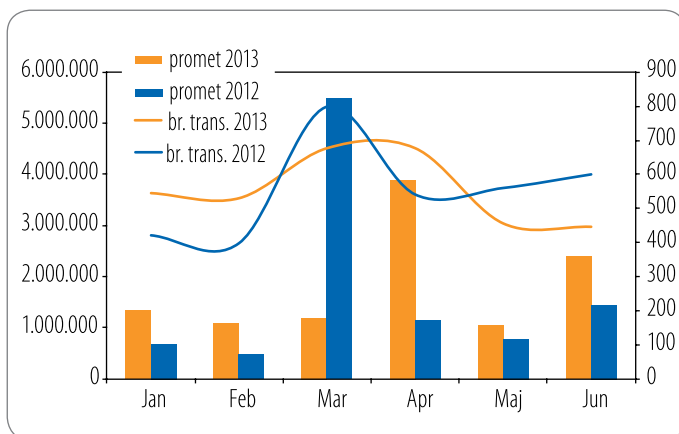
Uporedni odnos prometa na berzi, %

Uporedni odnos prometa u prvom polugođu, po godinama, (relativne promjene)	I-VI 2013/I-VI 2012.	I-VI 2013/I-VI2011.	I-VI 2013/I-VI 2010.
	9,5	-59,4	-66,4

Izvor: Kalkulacije CBCG

Grafik 3.2

Promet na berzi

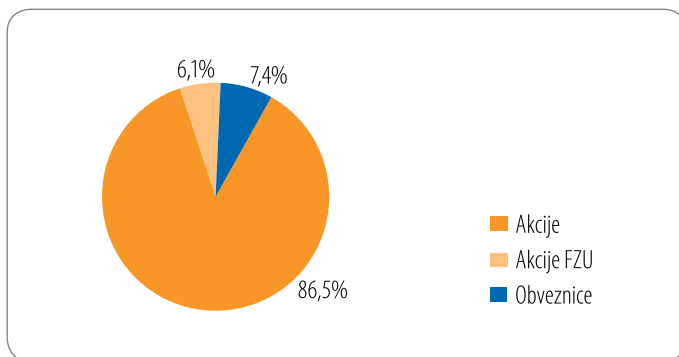

Izvor: Montenegroberza

Pozitivnim signalima sa tržišta kapitala u prvoj polovini 2013. godine u vidu rasta prometa u odnosu na uporedni period, najviše su doprinijele trgovina akcijama Prve banke i Telekomu u aprilu i junu mjesecu.

Grafik 3.3

Struktura prometa na berzi, I-VI 2013. godine

Izvor: Montenegroberza

Struktura prometa

U strukturi prometa ostvarenog u prvih šest mjeseci 2013. godine, najveće učešće su imale akcije kompanija (86,5%), zatim promet raznim vrstama obveznica (7,4%), dok se na promet akcijama fondova zajedničkog ulaganja odnosilo 6,1% ukupno ostvarenog prometa.

Tabela 3.2

Ukupan promet i struktura prometa

Struktura prometa	I-VI 2010.		I-VI 2011.		I-VI 2012.		I-VI 2013.	
	Apsolutni iznos	% ukupnog prometa	Apsolutni iznos	% ukupnog prometa	Apsolutni iznos	% ukupnog prometa	Apsolutni iznos	% ukupnog prometa
Akcije	21.154.997	65,1%	23.817.096	88,5%	8.180.328	81,9%	9.460.017	86,5%
Akcije FZU	1.799.634	5,5%	1.721.635	6,4%	1.237.133	12,4%	663.492	6,1%
Obveznice	9.547.994	29,4%	1.370.185	5,1%	571.142	5,7%	809.200	7,4%
Ukupno	32.502.624	100,0%	26.908.916	100,0%	9.988.603	100,0%	10.932.710	100,0%

Izvor: Montenegroberza

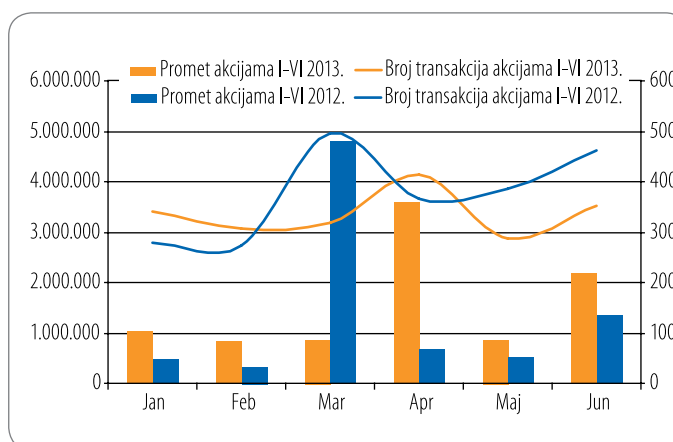
Ukupan promet akcijama kompanija (9,5 miliona eura) ostvaren je kroz 2.021 transakcija (60,7% ukupno realizovanih transakcija). Ostvareni promet akcijama kompanija bio je za 15,6% veći nego u prvoj polovini prethodne godine, dok je broj realizovanih poslova bio manji za 239 transakcija ili 10,6%.

Akcijama fondova zajedničkog ulaganja (FZU) prometovano je 663,5 hiljada eura u prvih šest mjeseci 2013. godine, kroz 742 transakcije. Ostvareni promet akcijama FZU bio je niži nego u istom periodu prethodne godine za 46,4%, dok je broj sklopljenih poslova bio viši za 1,5%.

Od ukupnog prometa obveznicama (0,8 miliona eura), najveći dio se odnosio na obveznice stare devizne štednje (91,3%) dok se na obveznice restitucije odnosilo preostalih 8,7%.

Grafik 3.4

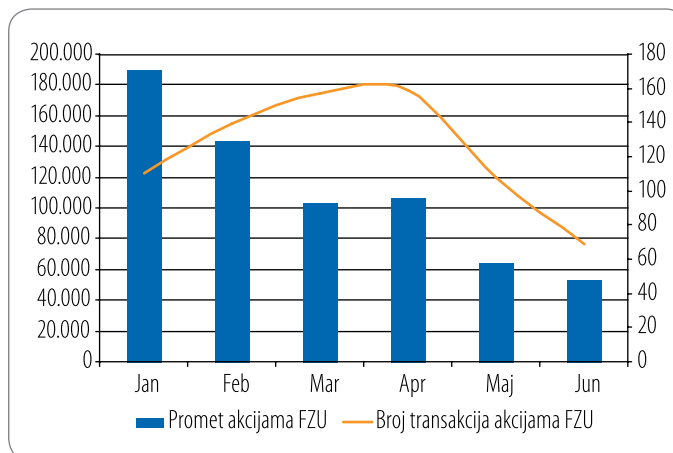
Promet i broj sklopljenih poslova akcijama kompanija

Izvor: Montenegroberza

Grafik 3.5

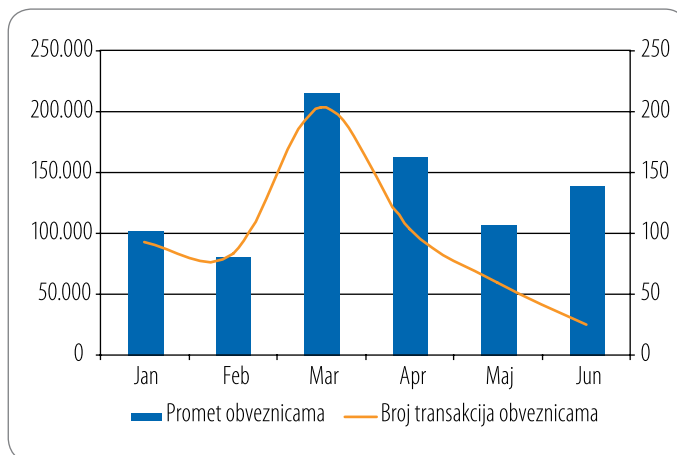
Promet i broj transakcija akcijama fondova zajedničkog ulaganja

Izvor: Montenegroberza

Grafik 3.6

Promet i broj transakcija obveznicama

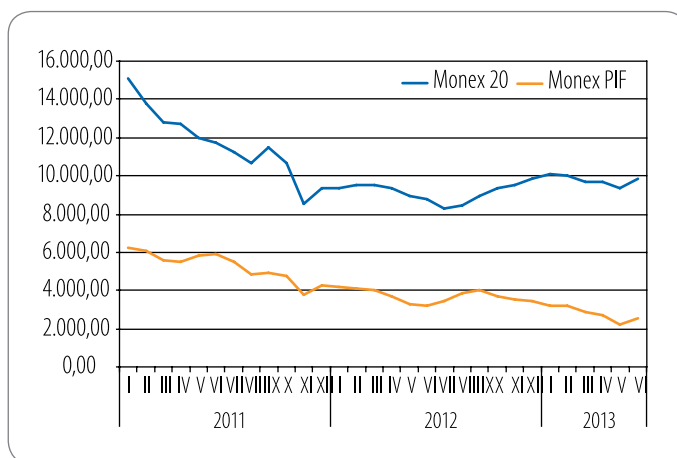
Izvor: Montenegroberza

Berzanski indeksi

Indeks Monex20 je, nakon blagog rasta u januaru, bilježio mjesečni pad tokom prvih šest mjeseci tekuće godine, sve do juna, kada je zabilježio rast na mjesečnom nivou od 5%. S druge strane, indeks investicionih fondova, Monex PIF, na kraju juna je prekinuo negativan trend na mjesečnom nivou koji traje od oktobra 2012. godine, ostvarivši mjesečni rast od 18,5%.

Grafik 3.7

Kretanje indeksa na Montenegroberzi

Izvor: Montenegroberza

Indeks Monex20, je na kraju juna 2013. godine bio na približno istom nivou kao i na kraju 2012. godine, dok je indeks Monex PIF, u odnosu na kraj 2012. godine, zabilježio pad od 864,4 indeksnih poena, ili 25,1%.

U odnosu na kraj juna 2012. godine, indeks Monex20 je zabilježio rast od 11,7%, dok je indeks MonexPIF zabilježio pad od 20,1%.

U odnosu na njihove istorijski maksimalne vrijednosti (dostignute u 2007. godini), indeksi su na kraju juna 2013. godine bili niži: Monex20 – 4,9 puta, a Monex PIF – 19,7 puta.

dentno je da situacija na crnogorskom tržištu kapitala nije na zadovoljavajućem nivou i da postoje određeni nedostaci koji ne ulivaju povjerenje investitorima.

Boks 3.1 - Regionalne berze, odabrani pokazatelji poslovanja

Situacija na regionalnim berzama u prvoj polovini 2013. godine je bila raznolika. Na Beogradskoj berzi promet je u prvih šest mjeseci 2013. godine udvostručen u odnosu na isti period prethodne godine, dok je najveći pad prometa zabilježen na Sarajevskoj berzi. Nakon Beogradske berze, najveći rast prometa ostvaren je na Montenegroberzi (9,5%). Broj transakcija na svim berzama u regionu, osim Montenegroberze, je zabilježio pad u prvoj polovini 2013. godine u odnosu na isti period prethodne godine (tabela br. 1).

Tabela 1

Promjene prometa i ostvarenih transakcija na regionalnim berzama

Naziv berze	Promet	Broj transakcija
	I-VI 2013/I-VI 2012	I-VI 2013/I-VI 2012
Beogradska berza	101,9	-69,7
Zagrebačka berza	0,6	-14,2
Sarajevska berza	-50,3	-11,1
Makedonska berza	-41,4	-14,2
Ljubljanska berza	5,7	-9,1
Montenegroberza	9,5	0,4

Izvor: Izvještaji regionalnih berzi

U istom periodu, berzanski indeksi svih regionalnih berzi zabilježili su rast na godišnjem nivou, osim Makedonske berze, dok u odnosu na kraj prethodne godine svi berzanski indeksi su zabilježili pad, osim Zagrebačke i Makedonske berze koje su zabilježile rast od 3,7%, odnosno 0,8% (tabela br. 2).

Tabela 2

Promjene odabranih indeksa regionalnih berzi

Naziv berze	Naziv indeksa	% promjena	
		VI 2013/XII 2012.	VI 2013/VI 2012.
Beogradska berza	BELEX15	-8,4	10,1
Zagrebačka berza	CROBEX	3,7	6,5
Sarajevska berza	SASX-10	-0,03	13,6
Makedonska berza	MBI10	0,8	-6,1
Ljubljanska berza	SBITOP	-3,1	18,4
Montenegroberza	MONEX20	-0,03	11,7

Izvor: Izvještaji regionalnih berzi

Tržišna kapitalizacija je, u odnosu na jun 2012. godine, u porastu na svim regionalnim berzama, osim na Zagrebačkoj i Ljubljanskoj berzi (tabela br. 3).

Tabela 3

Poređenja tržišnih kapitalizacija regionalnih berzi

Naziv berze	VI 2013/ XII 2012.	VI 2013/ VI 2012.
Beogradska berza	-2,7	3,8
Zagrebačka berza	-31,0	-26,4
Sarajevska berza	3,0	15,3
Makedonska berza	-0,8	2,7
Ljubljanska berza	-3,3	-2,8
Montenegroberza	-3,8	1,9

Izvor: Sajtovi regionalnih berzi

4 FISKALNI SEKTOR

Nakon prvog kvartala 2013. godine, kada je došlo do određenog napretka u pravcu fiskalne konsolidacije, u drugom kvartalu izvršena su dodatna usklađivanja, kako na strani rashoda, tako i na strani prihoda, da bi se ostvario planirani budžetski deficit za 2013. godinu. Vlada je usvojila određene fiskalne mjere za stabilizaciju budžeta, a istovremeno su osnaženi napori za smanjenje sive ekonomije.

U prvom polugodištu 2013. godine primjenjivane su privremene mjere fiskalne politike (krizni porez na zarade i privremena obustava usklađivanja rasta penzija sa rastom zarada i inflacije), kao i mjere za suzbijanje sive ekonomije i mjere štednje u javnom sektoru. Državni budžet u ovom periodu karakteriše porast prihoda budžeta, uštede na rashodnoj strani, kao i značajno smanjenje budžetskog deficita.

4.1. Javne finansije Crne Gore²¹

Prema procjeni Ministarstva finansija, u prvom polugodištu 2013. godine **izvorni prihodi**²² iznosili su 570,1 milion eura, odnosno 16,2% procijenjenog BDP-a za 2013. godinu²³. U poređenju sa istim periodom 2012. godine, javni prihodi su viši za 5,3%, što predstavlja nominalni rast od 28,7 miliona eura, čemu je najviše doprinijelo povećanje prihoda od PDV-a (20,1 milion eura), doprinosa (7,5 miliona eura) i akciza (6,4 miliona eura). Ovaj rast prihoda rezultat je, s jedne strane, niske naplate u 2012. godini, a s druge strane, primjene mjera fiskalne konsolidacije u 2013. godini.

U strukturi javnih prihoda dominantni su prihodi od poreza (62,9%), kao i prihodi od doprinosa (27,5%), dok se na sve ostale prihode odnosi 9,6% javnih prihoda.

Javna potrošnja za prvih šest mjeseci 2013. godine iznosila je 637,4 miliona eura, odnosno 18,1% procijenjenog BDP-a. U poređenju sa istim periodom 2012. godine javna potrošnja je ostvarena na nižem nivou za 5,2%. Kao rezultat preduzetih mjera štednje tokom 2013. godine, smanjenje je ostvareno kod rashoda za materijal i usluge u iznosu od 30,7 miliona eura, subvencija u iznosu od 9,1 milion eura, kapitalnog budžeta 6,4 miliona eura, kao i kod rashoda za tekuće održavanje, dok su istovremeno porasli transferi za socijalnu zaštitu.

²¹ Strukturu javnih finansija Crne Gore čini budžet Crne Gore sa državnim fondovima (Fond penzijskog i invalidskog osiguranja, Fond zdravstvenog osiguranja, Fond za obeštećenje, Zavod za zapošljavanje i Fond rada) i budžeti lokalne samouprave (Prijestonica Cetinje, Glavni grad Podgorica i 19 opština).

²² Ukupni javni prihodi obuhvataju prihode budžeta, državnih fondova i lokalne samouprave.

²³ Izvor: Ministarstvo finansija; procijenjeni BDP za 2013. godinu iznosi 3.517 miliona eura.

Naplata poreskih prihoda (porezi i doprinosi) ostvarena je u iznosu od 484,3 miliona eura, od čega se na direktne poreze odnosi 222,1 milion eura, a na indirektne poreze 262,2 miliona eura.

Prihodi po osnovu poreza iznosili su 327,5 miliona eura ili 9,3% BDP-a i ostvarili su rast od 2,4% u odnosu na plan, odnosno 8,9% u odnosu na isti period 2012. godine.

Najveći rast prihoda u odnosu na prethodnu godinu ostvaren je kod poreza na dodatu vrijednost od 20,1 milion eura ili 12,3% i ukupno iznosi 182,9 miliona eura i rezultat je primjene mjera za suzbijanje sive ekonomije.

Rast je ostvaren i kod akciza, i to u iznosu od 6,4 miliona eura ili 10,8%, a objašnjava se postepenim povećanjem akciznih stopa.

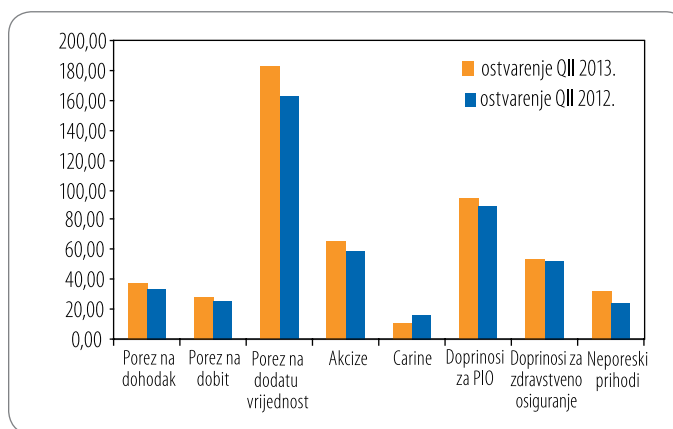
U ovom periodu povećan je prihod od ostalih taksi za 5,5 miliona eura, kao rezultat privremenih mjera iz jula 2012. godine, kada su uvedene nove takse. Naime, kako je saopšteno iz Ministarstva finansija, u državni budžet se od naplate taksi na SIM kartice, brojala, kablovski priključak i upotrebu duvanskih proizvoda, za godinu dana slilo 10,7 miliona eura.

Naplata poreza na dobit pravnih lica veća je u odnosu na planiranu za 8,2%, a u odnosu na uporedni period 2012. godine za 9,4%, dok su prihodi po osnovu poreza na promet nepokretnosti smanjeni za 6% u odnosu na prošlogodišnje.

Prihodi po osnovu poreza na dohodak fizičkih lica povećani su za 11% (odnosno za 3,7 miliona eura) u odnosu na prethodnu godinu. Naime, Skupština Crne Gore usvojila je u januaru izmjene Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica, kojim je predviđeno dodatno oporezivanje zarada većih od 480 eura. Za neto zarade preko 480 eura primjenjuje se stopa poreza od 15%, dok za plate ispod tog iznosa važi i dalje porez od 9%.

Negativno odstupanje bilježi se kod poreza na međunarodnu trgovinu, i to u iznosu od 6 miliona eura, ili 36,8%, kao posljedica stupanja na snagu sporazuma sa STO u drugoj polovini 2012. godine.

Grafik 4.2
Izvorni prihodi, 000 000 eura

Izvor: Ministarstvo finansija

Boks 4.1 – Povećanje stope PDV-a

Vlada Crne Gore donijela je odluku o povećanju više stope PDV-a sa postojećih 17% na 19% i zadržavanju niže i nulte stope ovog poreza na istim nivoima.

Osnovni motiv za donošenje ovakve odluke je nastojanje da se zaustavi dalje pogoršanje fiskalne stabilnosti, odnosno nesklada između javnih prihoda i javnih rashoda. Takođe, ova mjera bi, zajedno sa ostalim mjerama fiskalnog prilagođavanja, trebalo doprinijeti smanjenju potrebe za zaduživanjem i, time, smanjenju javnog duga u budućem periodu, što će unaprijediti stabilnost fiskalnog, finansijskog i makroekonomskog sistema.

Vlada je na osnovu rađenih analiza, utvrdila da će selektivno povećanje stope PDV-a generisati jednokratni rast cijena, koji će biti ublažen zadržavanjem niže stope PDV-a od 7% na istom nivou. Niža stopa PDV-a odnosi se, između ostalog, na: osnovne proizvode za ljudsku ishranu (hljeb, brašno, mlijeko i mliječne proizvode, hranu za odojčad, mast, ulje, meso i šećer), lijekove, udžbenike, knjige i nastavna sredstva, štampu, računarsku opremu, usluge smještaja u hotelima, motelima, apartmanima, turističkim naseljima, pansionima, kampovima i vilama, usluge javnog prevoza, usluge javne higijene, pogrebne usluge, stočnu hranu, usluge koje se naplaćuju putem ulaznica za bioskopske i pozorišne predstave, koncerte, muzeje, sajmove, zabavne parkove, izložbe, zooološke vrtove i slične kulturne i sportske priredbe.

Zadržavanjem niže stope PDV-a od 7% na istom nivou, uticaj na nivo cijena i životni standard biće manjeg obima, budući da proizvodi i usluge koji se oporezuju nižom stopom čine oko 50% potrošačke korppe, čime će biti zaštićene socijalno najranjivije kategorije stanovništva. Takođe, ovim će se, djelimično, zaštititi i konkurentnost privrede, posebno turističkog sektora, s obzirom na to da će usluge smještaja, kao i proizvodi za ishranu, čije cijene dominantno kreiraju cijene u oblasti turističkih usluga, biti i dalje oporezivane po nižoj, odnosno istoj stopi.

Povećanje PDV-a je mjera privremenog karaktera, čija je primjena počela prvog jula 2013. godine.

Prihodi po osnovu doprinosa iznosili su 156,7 miliona eura i veći su za 0,2% u odnosu na plan za prvo polugodište 2013. godine, dok u odnosu na isti period prethodne godine bilježe rast od 5%.

Tabela 4.1

Prihodi budžeta CG i državnih fondova, I-VI 2013. godine

Vrsta primitka	Plan jan-jun 2013.	Ostvareno jan-jun 2013.	Učešće u prihodima jan-jun 2013.	Učešće u BDP	Ostvareno u odnosu na plan	Ostvareno jan-jun 2012.	Ostvareno u odnosu na jan-jun 2012.
	u mil.eura	u mil.eura	%	%	%	u mil.eura	%
P O R E Z I	319,84	327,54	63,47	9,31	102,41	300,75	108,91
Porez na dohodak fizičkih lica	36,64	37,25	7,22	1,06	101,66	33,57	110,96
Porez na dobit pravnih lica	26,02	28,14	5,45	0,80	108,15	25,73	109,37
Porez na promet nepokretnosti	0,71	0,63	0,12	0,02	88,73	0,67	94,03
Porez na dodatu vrijednost	170,65	182,90	35,44	5,20	107,18	162,81	112,34
Akcize	66,15	65,97	12,78	1,88	99,73	59,57	110,74
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	17,6	10,35	2,01	0,29	58,81	16,39	63,15
Ostali republički porezi	2,07	2,30	0,45	0,07	111,11	2,01	114,43
DOPRINOSI	156,44	156,72	30,37	4,46	100,18	149,20	105,04
Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje	91,52	93,73	18,16	2,67	102,41	88,41	106,02
Doprinosi za zdravstveno osiguranje	54,96	54,05	10,47	1,54	98,34	52,21	103,52
Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti	4,62	4,32	0,84	0,12	93,51	4,16	103,85
Ostali doprinosi	5,34	4,62	0,90	0,13	86,52	4,42	104,52
T A K S E	13,96	11,22	2,17	0,32	80,37	6,17	181,85
N A K N A D E	6,29	6,09	1,18	0,17	96,82	5,56	109,53
OSTALI PRIHODI	10,08	12,91	2,50	0,37	128,08	10,70	120,65
Primici od otplate kredita	2,18	1,57	0,30	0,04	72,02	1,90	82,63
IZVORNI PRIHODI	508,79	516,05	83,85	14,67	101,43	474,28	108,81
Prihodi od privatizacije	8,00	0,85	0,14	0,02	10,63	1,36	62,50
Donacije	0,00	1,84	0,30	0,05	0,00	2,11	87,20
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora	200,00	43,02	6,99	1,22	21,51	154,69	27,81
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	0,00	53,66	8,72	1,53	0,00	34,26	156,63
UKUPNI PRIMICI BUDŽETA CG I FONDOVA	716,79	615,42	100,00	17,50	85,86	666,70	92,31

Izvor: Ministarstvo finansija

Ukupni izdaci budžeta u prvom polugodištu 2013. godine iznosili su 656,3 miliona eura ili 18,7% procijenjenog BDP-a. U poređenju sa istim periodom 2012. godine, budžetska potrošnja bila je niža za 5,2%, a u odnosu na planiranu manja za 2,4% (tabela br. 4.2).

Konsolidovani izdaci budžeta²⁷ iznosili su 595,6 miliona eura, što čini 16,9% procijenjenog BDP-a. Ostvareni izdaci su u odnosu na plan za prvo polugodište tekuće godine bili niži za 4,9%, a u odnosu na prvo polugodište 2012. godine niži za 4,1%.

²⁷ Ukupni izdaci umanjeni za otplatu dugova.

Tabela 4.2

Izdaci budžeta CG i državnih fondova, I-VI 2013. god.

OPIS	Plan jan- jun 2013.	Ostvareno jan-jun 2013.	Učešće u izdacima	Učešće u BDP	Ostvareno u odnosu na plan	Ostvareno jan-jun 2012.	Ostvarenja u odnosu na jan-jun 2012.
	u mil.eura	u mil.eura	%	%	%	u mil.eura	%
Tekući izdaci	293,9	286,32	48,07	8,14	97,42	318,24	89,97
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	186,06	189,31	31,78	5,38	101,75	187,33	101,06
Ostala lična primanja	5,24	5,97	1,00	0,17	113,93	4,42	135,07
Rashodi za materijal i usluge	39,12	36,32	6,10	1,03	92,84	65,18	55,72
Tekuće održavanje	10,24	6,47	1,09	0,18	63,18	9,93	65,16
Kamate	35,2	32,22	5,41	0,92	91,53	29,41	109,55
Renta	3,91	3,80	0,64	0,11	97,19	3,42	111,11
Subvencije	7,26	6,93	1,16	0,20	95,45	15,95	43,45
Ostali izdaci	2,88	2,76	0,46	0,08	95,83	2,60	106,15
Kapitalni izdaci u tekućem budžetu	3,99	2,54	0,43	0,07	63,66	0,00	
Transferi za socijalnu zaštitu	248,94	241,23	40,50	6,86	96,90	236,97	101,80
Transferi inst. pojedincima NVO i jav. sektoru	46,17	41,25	6,93	1,17	89,34	12,88	320,26
Kapitalni budžet	32,82	19,71	3,31	0,56	60,05	22,81	86,41
Pozajmice i krediti	0,86	1,24	0,21	0,04	144,19	0,91	136,26
Rezerve	3,68	5,71	0,96	0,16	155,16	6,11	93,45
Otplata garancija	0	0,15		0,00		23,43	
KONSOLIDOVANI IZDACI	626,37	595,61	90,75	16,94	95,09	621,35	95,86
Otplata dugova rezidentima	9,74	18,64	2,84	0,53	191,38	38,37	48,58
Otplata dugova iz prethodnog perioda	11,98	20,17	3,07	0,57	168,36	0,00	
Otplata dugova nerezidentima	24,43	21,87	3,33	0,62	89,52	32,51	67,27
UKUPNI IZDACI	672,52	656,29	100,00	18,66	97,59	692,23	94,81

Izvor: Ministarstvo finansija

Boks 4.2 – Informacija o realizaciji i efektima mjera iz Akcionog plana za suzbijanje sive ekonomije za period april-jul 2013. godine

Prema saopštenju, Vlada Crne Gore je usvojila Informaciju o realizaciji i efektima mjera iz Akcionog plana za suzbijanje sive ekonomije za period april-jul 2013. godine, koju je pripremlilo Ministarstvo finansija.

Između ostalog, u predmetnoj Informaciji se navodi da je Komisija za suzbijanje sive ekonomije u periodu april-jul 2013. godine u kontinuitetu pratila dinamiku i efekte sprovođenja svih definisanih aktivnosti u borbi protiv sive ekonomije, sa posebnim osvrtom na suzbijanje sive ekonomije u oblasti tržišta rada i prometa proizvoda i usluga – evidentiranja gotovinskog prometa, kao i eliminisanja prostora za izbjegavanje plaćanja poreskih obaveza. Konstatovano je da se sve mjere definisane Akcionim planom realizuju prema utvrdjenoj dinamici, kao i da je ostvareno poboljšanje naplate javnih prihoda koji su za prvih šest mjeseci 2013. godine bili veći za oko 40 miliona eura u odnosu na isti period prethodne godine.

Takođe, pojačan inspeksijski nadzor doprinio je povećanju stepena poreske discipline, što je direktno uticalo na smanjenje nelegalnog poslovanja i povećanje javnih prihoda.

Poseban segment rada Komisije odnosio se na revidiranje važeće zakonske regulative, a u cilju sužavanja prostora za neregularno poslovanje, te su, u tom pravcu, date sugestije za predlaganje izmjena pojedinih zakonskih rješenja (Zakon o porezu na dohodak fizičkih lica, Zakon o inspeksijskom nadzoru, Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, Zakon o objedinjenoj registraciji i sistemu izvještavanja obračuna i naplate poreza i doprinosa i dr).

U cilju unapređenja transparentnosti u borbi protiv sive ekonomije, inicirano je i veće uključivanje građana u suzbijanju sive ekonomije, kroz realizaciju projekta „Budi odgovoran“.

Vlada je zadužila Komisiju za suzbijanje sive ekonomije da nastavi sa praćenjem realizacije mjera utvrđenih Akcionim planom u skladu sa nadležnostima i utvrđenom dinamikom, a nadležne inspeksijske službe da u međusobnoj saradnji i koordinaciji nastave sa utvrđenom dinamikom inspeksijskih kontrola.

4.3. Lokalna samouprava

Kvartalne izvještaje o planiranim i ostvarenim prihodima, planiranim i izvršenim rashodima i budžetskom zaduženju, shodno Zakonu o finansiranju lokalne samouprave, opštine su obavezne da dostavljaju Ministarstvu finansija, najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka kvartala. S obzirom na to da je samo jedan broj opština dostavio podatke, podaci za prvo polugodište 2013. godine zasnivaju se na procjeni Ministarstva finansija.

Procijenjeni izdaci lokalne samouprave za prvo polugodište 2013. godine iznose 41,8 miliona eura ili 1,2% BDP-a, što je manje u odnosu na ostvarenje u istom periodu 2012. godine za 17,9%. Najznačajniji pad u odnosu na isti period prethodne godine zabilježen je kod kapitalnih izdataka.

Potrošnja je finansirana iz poreza u iznosu od 31 milion eura, taksi 2,5 miliona eura, naknada 15,5 miliona eura i ostalih tekućih prihoda u iznosu od 5 miliona eura. Ukupni tekući prihodi lokalne samouprave, za prvo polugodište 2013. godine, procijenjeni su u iznosu od 54 miliona eura ili 1,5% BDP-a, što je manje u odnosu na ostvarenje u istom periodu 2012. godine za 19,5%.

Suficit lokalne samouprave za prvo polugodište 2013. godine procijenjen je u iznosu od 12,2 miliona eura ili 0,4% BDP-a (tabela br. 4.3).

Tabela 4.3

Izvorni prihodi i izdaci lokalne samouprave, I-VI 2013. godine

Vrsta primitka	I-VI 2013		I-VI 2012	Ostvareno u odnosu na I-VI 2012
	mil.eura	% BDP-a	mil.eura	%
TEKUĆI PRIHODI	54,01	1,54	67,11	80,48
Porezi	31,02	0,88	35,65	87,01
Takse	2,46	0,07	2,79	88,17
Naknade	15,54	0,44	22,78	68,22
Ostali prihodi	4,99	0,14	5,89	84,72
KONSOLIDOVANI IZDACI	41,77	1,19	50,88	82,10
TEKUĆA POTROŠNJA	34,14	0,97	37,44	91,19
Tekući izdaci	20,88	0,59	22,36	93,38
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	10,84	0,31	11,58	93,61
Ostala lična primanja	1,05	0,03	1,07	98,13
Rashodi za materijal i usluge	4,46	0,13	6,35	70,24
Tekuće održavanje	2,44	0,07	1,49	163,76
Kamate	1,60	0,05	1,29	124,03
Renta	0,08	0,00	0,08	100,00
Subvencije	0,10	0,00	0,20	50,00
Ostali izdaci	0,31	0,01	0,30	103,33
Transferi za socijalnu zaštitu	0,27	0,01	0,15	180,00
Transferi inst. pojedincima NVO i javnom sektoru	11,34	0,32	12,75	88,94
Kapitalni izdaci	7,63	0,22	13,44	56,77
Pozajmice i krediti	0,76	0,02	0,79	96,20
Rezerve	0,89	0,03	1,39	64,03
DEFICIT/SUFICIT	12,24	0,35	16,23	75,42
Transferi iz Budžeta CG	0,00	0,00	0	
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	2,22	0,06	3,91	56,78
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora	0,78	0,02	0	
Prihodi od privatizacije	5,00	0,14	5,11	97,85
Donacije	0,24	0,01	0,79	30,38
Korišćenje depozita lokalne samouprave	9,04	0,26	1,44	627,78
Otplata dugova	29,52	0,84	27,48	107,42

Izvor: Ministarstvo finansija

4.4. Državni fondovi

Prema podacima *Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja* Crne Gore, u prvom polugodištu 2013. godine ostvareni su ukupni primici u iznosu od 191,5 miliona eura, što je za 0,4% više nego u istom periodu 2012. godine. Učešće doprinosa, kao osnovnog izvora finansiranja Fonda PIO, u ukupnim prihodima iznosilo je 50,4%. Ova kategorija prihoda bila je za 6,7% veća u odnosu na prvo polugodište 2012. godine. Istovremeno, transferi iz budžeta, koji čine 49,1% ukupnih primitaka, smanjeni su za 5,3% u odnosu na uporedni period prethodne godine.

Ukupni izdaci Fonda PIO iznosili su 191,5 miliona eura, što je za 0,4% više nego u istom periodu 2012. godine, a 1,2% niže u odnosu na planirani nivo. Najznačajniju rashodnu stavku predstavljaju izdaci za penzije, koji

Neizmirene obaveze Fonda na dan 30.06.2013. godine iznosile su 6,8 miliona eura.

Fond za obeštećenje u prvom polugodištu 2013. godine ostvario je ukupne primitke u iznosu od 42,7 hiljada eura, što je za 9,8% niže u odnosu na isti period 2012. godine.

Ukupni izdaci Fonda iznosili su 40,8 hiljada eura i bili su manji u odnosu na isti period 2012. godine za 13,8%.

Neizmirene obaveze Fonda, na dan 30.06.2013. godine, iznosile su 1.901,15 eura.

5 DRŽAVNI DUG

Državni dug Crne Gore je, na kraju prvog polugodišta 2013. godine, prema podacima Ministarstva finansija, iznosio 1.760,9 miliona eura ili 50,1% procijenjenog BDP-a za 2013. godinu²⁹. U odnosu na kraj 2012. godine veći je za 61,4 miliona eura ili 3,6%.

Tabela 5.1

Struktura javnog duga, u 000 000 eura

Ukupan državni dug	1.760,9 50,1% BDP
Unutrašnji dug	442,7 12,6% BDP
Spoljni dug	1.318,2 37,5% BDP

Izvor: Ministarstvo finansija

Garancije Crne Gore iznose 376,4 miliona eura ili 10,7% BDP-a, odnosno 21,4% državnog duga. Uključivanjem garancija, državni dug Crne Gore bi iznosio 60,8% BDP-a, što prelazi granicu koju propisuje Maastricht i daje jasan signal da se rast državnog duga mora zaustaviti.³⁰

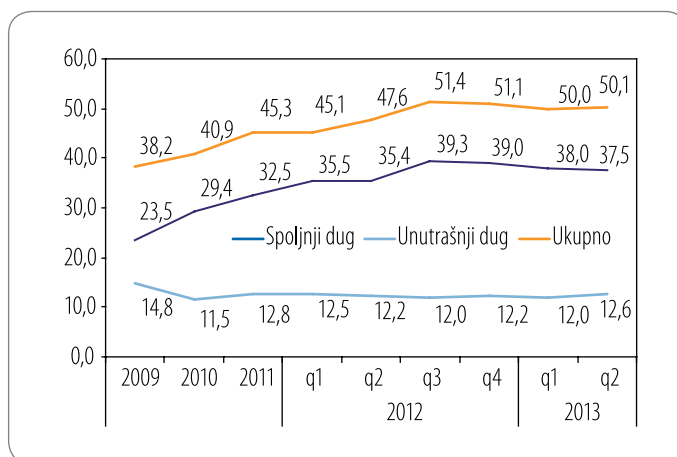
5.1. Unutrašnji dug

Unutrašnji dug je u toku prvih šest mjeseci 2013. godine bilježio rast, tako da je na kraju juna bio veći za 38,2 miliona eura (9,4%) u odnosu na kraj 2012. godine. Rast unutrašnjeg duga uzrokovan je, prije svega, povećanjem obaveza po osnovu državnih zapisa od 26,3 miliona eura, zatim po osnovu kredita kod poslovnih banaka od 19,1 miliona eura i obaveza po osnovu obeštećenja 4,4 miliona eura. S druge strane, unutrašnji dug je smanjen usljed smanjenja duga po osnovu kredita nefinansijskih institucija za 8,3 miliona eura i po osnovu stare devizne štednje od 3,3 miliona eura.

U strukturi unutrašnjeg duga najveće učešće bilježe obaveze po osnovu državnih zapisa – 22,4% i obaveze po osnovu restitucije – 19,8%, zatim dug jedinica lokalne samouprave – 17,9% i obaveze po osnovu stare devizne štednje – 17,4% (tabela br. 5.2, grafik br. 5.2).

Grafik 5.1

Državni dug, % BDP-a

²⁹ Procijenjeni BDP za 2013. Godinu, prema podacima Ministarstva finansije, je 3.517 miliona eura.

³⁰ Do aktiviranja garancija, izdatih za KAP, je došlo u julu ove godine.

- Povlačenja kreditnih sredstava Erste banke od 30,8 miliona eura,
- Povlačenja sredstava od EIB-e u iznosu od 10 miliona eura (za saniranje posljedica poplava),
- Povlačenja sredstava od IBRD-a u iznosu od 4,5 miliona eura (za projekte „Lamp“, „Midas“, povećanje energetske efikasnosti, za zdravstvo i projekat „Hot spot“),
- i ostalih kredita uzetih od KfW, EBRD i IDA u ukupnom iznosu od 4,9 miliona eura.

S druge strane, spoljni dug je umanjen otplatom dospjelih obaveza prema nerezidentima (glavnica) u iznosu od 22,1 milona eura.

Tabela 5.3

Struktura spoljnog duga, 30.06.2013. godine

Kreditor	Stanje duga milioni eura	Spoljni dug	Učešće u	Učešće u
		BDP	spoljnjem dugu	državnom dugu
			%	
Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)	239,9	6,8	18,2	13,6
Međunarodna finansijska organizacija (IFC)	1,5	0,0	0,1	0,1
Zemlje članice Pariskog kluba kreditora	102,3	2,9	7,8	5,8
Međunarodna organizacija za razvoj (IDA)	63,9	1,8	4,8	3,6
Evropska investiciona banka (EIB) ¹	88,9	2,5	6,7	5,0
EBRD	20,1	0,6	1,5	1,1
Razvojna banka Savjeta Evrope	9,1	0,3	0,7	0,5
Evropska Zajednica	5,5	0,2	0,4	0,3
Kreditna banka za obnovu - Njemačka (KfW) ²	14,5	0,4	1,1	0,8
Mađarski kredit	11,0	0,3	0,8	0,6
Poljski kredit	9,4	0,3	0,7	0,5
Francuski kredit - Natixis ³	8,4	0,2	0,6	0,5
EUROFIMA - dug „Željeznice“	24,3	0,7	1,8	1,4
Češki EXIM - dug „Željeznice“	21,5	0,6	1,6	1,2
Steiermarkische Bank und Sparkassen AG ⁴	17,6	0,5	1,3	1,0
Erste Bank	34,5	1,0	2,6	2,0
Credit Suisse Bank	250,0	7,1	19,0	14,2
Exim Bank Mađarska	1,7	0,0	0,1	0,1
Španski kredit za izgradnju deponije	5,0	0,1	0,4	0,3
Austrijski kredit	9,2	0,3	0,7	0,5
EUROBOND	380,0	10,8	28,8	21,6
UKUPNO	1.318,2	37,5	100,0	74,9

¹ Krediti EIB-a u ukupnom iznosu od 47 miliona eura koje servisiraju javna preduzeća („Monteput“, „Aerodromi CG“ i „Elektroprivreda CG“) ne ulaze u iznos spoljnog duga, već se tretiraju kao garancije.

² Kredite od njemačke KfW banke za potrebe vodosnabdijevanja koriste opštine, ali čine dio ino-duga.

³ Robni kredit - EPCG

⁴ Kredit za finansiranje nabavke vatrogasnih vozila za Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Izvor: Ministarstvo finansija

U iznos spoljnog duga nijesu uključene obaveze po osnovu neriješenih dužničkih pitanja prema Libiji, Kuvajtu, Češkoj i Slovačkoj. Dug prema vladama ove četiri zemlje Crnoj Gori je pripao po osnovu raspodjele nealociranog duga (5,88% od 38% za Srbiju i Crnu Goru), i shodno Sporazumu o pitanjima sukcesije iz Beča 29. juna 2001. godine rješava se usaglašenim stavovima u okviru Komiteta za podjelu finansijske aktive i pasive bivše SFRJ.

5.3. Izdate garancije

Garancije Crne Gore na kraju juna 2013. godine iznosile su 376,4 miliona eura ili 10,7% procijenjenog BDP-a, odnosno 21,4% državnog duga. Državni dug zajedno sa garancijama iznosi 60,8% BDP-a.

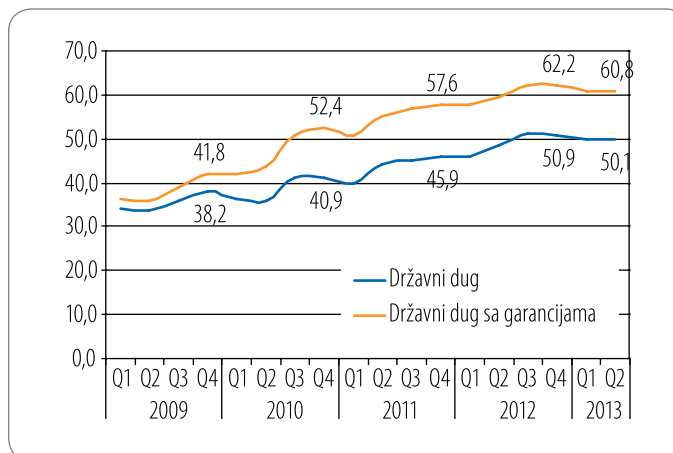
Strane garancije Crne Gore iznosile su 344,4 miliona eura ili 9,8% BDP-a, odnosno 19,6% državnog duga na kraju prvog polugodišta 2013. godine. Ako uključimo strane garancije u iznos spoljnog duga, onda bi spoljni dug Crne Gore iznosio 47,3 BDP-a. Važno je istaći da se pomenuti iznos stranih garancija odnosi na povučena kreditna sredstva. Kada se uzme u obzir cijeli potpisani iznos, strane garancije dostižu iznos od 505,8 miliona eura.

Ukupan iznos domaćih garancija na kraju prvog polugodišta 2013. godine iznosio 32 miliona eura. Domaći dug sa garancijama iznosi 13,5% BDP-a.

Garancije predstavljaju potencijalni javni dug, stoga treba biti veoma oprezan i restriktivan u narednom periodu u pogledu izdavanja novih garancija.

Grafik 5.4

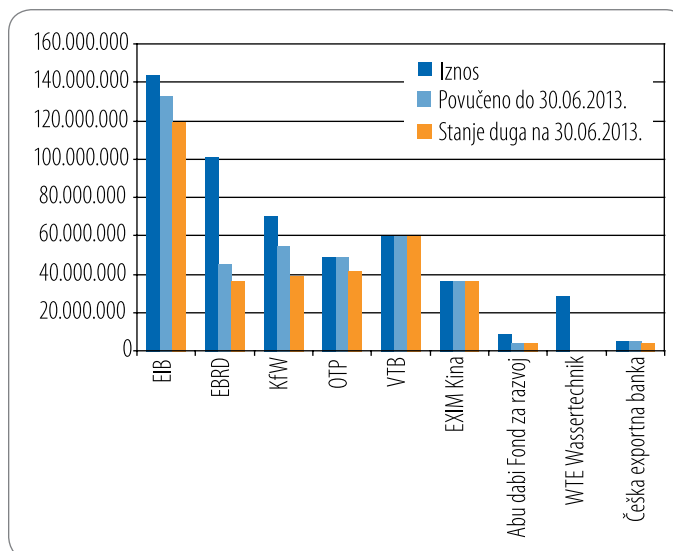
Državni dug Crne Gore sa i bez garancija, u % BDP-a

Izvor: Kalkulacije CBCG

Grafik 5.5

Izdate strane garancije

Izvor: Ministarstvo finansija

I pored zabrinjavajućeg nivoa javnog duga, kao i rastućeg trenda u posljednjih par godina, u narednom periodu se i dalje očekuje rast državnog duga, prije svega zbog potrebe finansiranja budžeta, kao i finansiranja duga po osnovu aktiviranja izdatih garancija.

U periodu od 2013. do 2016. godine očekuje se porast javnog duga. Porast javnog duga u ovom periodu biće prvenstveno uzrokovan rastom spoljnog duga, dok će se domaći dug smanjiti.

Tabela 5.5

Projekcija visine i strukture državnog duga Crne Gore, 2013-2016. god.

DRŽAVNI DUG	2013	2014	2015	2016.
BDP u mil €	3.517,0	3.735,0	3.982,0	4.265,0
Spoljni dug	1.512,3	1.646,8	1.770,3	1.873,1
u % BDP-a	43,0	44,1	44,5	43,9
Domaći dug	380,7	348,2	333,1	304,7
u % BDP-a	10,8	9,3	8,4	7,1
Državni dug	1.893,0	1.995,0	2.103,4	2.377,8
U BDP-a	53,8	53,4	52,8	51,1

Izvor: Ministarstvo finansija

Takođe, izvjesno je da će u godinama kada dospijevaju emisije euroobveznice (2015. i 2016.) biti potrebno novo zaduživanje, jer njihov ukupan iznos neće biti moguće otplatiti iz redovnih prihoda. U skladu sa navedenim, a imajući u vidu aktiviranje garancija koje se desilo nakon perioda na koji se izvještaj odnosi, potrebno je razmotriti reviziju projekcija visine i strukture državnog duga.

6 EKSTERNI SEKTOR

Kretanja u platnom bilansu u velikoj mjeri bila su pod uticajem kretanja u realnom sektoru i sporog oporavka na globalnom nivou. Prvu polovinu 2013. godine karakteriše smanjenje deficita tekućeg računa za 14,2% u poređenju sa istim periodom prethodne godine. Na računu roba zabilježeno je smanjenje međunarodne robne razmjene usljed pada vrijednosti uvoza za 4,5%, što ukazuje na nisku domaću tražnju. Istovremeno, zabilježen je rast izvoza roba za 7,9%, što je rezultiralo smanjenjem spoljnotrgovinskog deficita za 8% u poređenju sa istim periodom 2012. godine. Na rast izvoza najviše je uticao energetska sektor, odnosno izvoz električne energije koji je iznosio 65,7 miliona eura ili četiri puta više nego u istom periodu 2012. godine. Stepennost pokrivenosti uvoza izvozom roba iznosio je 25,3%, što je za 2,9 procentnih poena više nego u istom periodu 2012. godine.

Poboljšanju salda na tekućem računu doprinio je i suficit u međunarodnoj razmjeni usluga koji je iznosio 101,7 miliona eura, što je na istom nivou kao i u prethodnoj godini. Suficit na ovom računu u najvećoj mjeri je rezultat pozitivnih kretanja u oblasti turizma, odnosno rasta broja dolazaka i noćenja stranih turista, čemu pored atraktivnosti crnogorske obale doprinose i aktualna politička i ekonomska kriza na konkurentnim mediteranskim tržištima.

Pozitivan trend je ostvaren na računima faktorskih dohodaka i tekućih transfera na kojima je zabilježen suficit u iznosu od 96,3 miliona eura, što je za 19,4% više nego u prvoj polovini 2012. godine. Ostvarenje suficita na ova dva podračuna doprinosi ublažavanju spoljnotrgovinskog deficita. Pokrivenost spoljnotrgovinskog deficita suficitom ostvarenim na ostalim računima tekućeg računa iznosila je 32% i u odnosu na posmatrani period 2012. godine veća je za 4,8 procentna poena.

Na kapitalno finansijskom računu zabilježen je neto priliv u iznosu od 244,7 miliona eura. Najveći neto priliv je ostvaren po osnovu stranih direktnih investicija 150,9 miliona eura i ostalih investicija 56,6 miliona eura, dok je neto odliv ostvaren po osnovu portfolio investicija (6,8 miliona eura), kao posljedica većeg ulaganja u strane dužničke hartije od vrijednosti u poređenju sa 2012. godinom.

Tabela 6.1

Platni bilans Crne Gore, u 000 eura

	jan.-jun 2012	jan.-jun 2013	Promjena u %
A. TEKUĆI RAČUN	-489.593	-420.309	-14,2
ROBE	-672.473	-618.293	-8,1
1. Izvoz f.o.b.	193.781	209.077	7,9
2. Uvoz f.o.b.	866.253	827.370	-4,5
USLUGE	102.220	101.681	-0,5
1. Prihodi	271.057	285.689	5,4
2. Rashodi	168.837	184.008	9,0
DOHOCI	17.784	31.877	79,2
1. Prihodi	99.906	104.349	4,4
2. Rashodi	82.122	72.472	-11,8
TEKUĆI TRANSFERI	62.875	64.425	2,5
1. Transferi u Crnu Goru	83.193	88.727	6,7
2. Transferi iz Crne Gore	20.318	24.302	19,6
B. KAPITALNI I FINANSIJSKI RAČUN	244.778	244.662	0,0
1. RAČUN KAPITALA	-50	73	
2. FINANSIJSKI RAČUN	244.828	244.589	-0,1
1. Direktne investicije-neto	153.285	150.939	-1,5
1.1. U inostranstvo	-31.568	-4.417	-86,0
1.2. U Crnu Goru	184.852	155.356	-16,0
2. Portfolio investicije-neto	-856	-6.842	699,7
2.1. Sredstva	2.495	-12.040	
2.2. Obaveze	-3.350	5.198	
3. Ostale investicije-neto	76.025	56.603	-25,5
3.1. Sredstva	-28.138	-3.496	-87,6
3.2. Obaveze	104.162	60.098	-42,3
4. Promjena rezervi CBCG	16.374	43.889	168,0
C. NETO GREŠKE I OMAŠKE (-A-B)	244.815	175.648	

Izvor: CBCG

6.1. Tekući račun platnog bilansa

Kretanja na tekućem računu platnog bilansa u većoj mjeri bila su pod uticajem kretanja na računu roba. Pad deficita tekućeg računa u poređenju sa istim periodom prethodne godine rezultat je smanjenja spoljnotrgovinskog deficita i pozitivnog salda na ostalim računima. U prvoj polovini 2013. godine ostvaren je najmanji deficit u poređenju sa istim periodom od 2007. godine. Prihodi od usluga bili su za 36,6% veći od izvoza roba, što ukazuje na značaj sektora usluga za crnogorsku ekonomiju.

Tabela 6.2

Tekući račun platnog bilansa, u 000 EUR

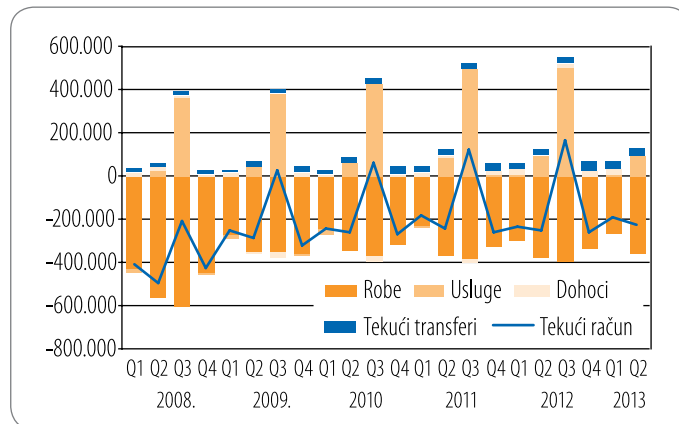
	jan.-jun 2007.	jan.-jun 2008.	jan.-jun 2009.	jan.-jun 2010.	jan.-jun 2011.	jan.-jun 2012.	jan.-jun 2013.
A. TEKUĆI RAČUN (1+2+3+4)	-558.465	-906.175	-537.212	-496.847	-432.877	-489.593	-420.309
1. ROBE	-651.981	-983.171	-616.239	-585.286	-598.627	-672.473	-618.293
1.1. Izvoz f.o.b.	239.133	236.634	134.413	155.181	225.636	193.781	209.077
1.2. Uvoz f.o.b.	891.114	1.219.805	750.651	740.468	824.263	866.253	827.370
2. USLUGE	50.752	9.042	31.693	34.158	85.367	102.220	101.681
2.1. Prihodi	168.005	199.091	187.981	196.040	224.711	271.057	285.689
2.2. Rashodi	117.253	190.049	156.288	161.882	139.344	168.837	184.008
3. DOHOCI	16.740	35.585	9.361	2.035	26.078	17.784	31.877
3.1. Prihodi	47.738	78.110	81.902	78.384	93.582	99.906	104.349
3.2. Rashodi	30.997	42.526	72.541	76.349	67.503	82.122	72.472
4. TEKUĆI TRANSFERI	26.023	32.369	37.973	52.246	54.304	62.875	64.425
4.1. Transferi u Crnu Goru	48.012	51.394	54.584	66.598	73.212	83.193	88.727
4.2. Transferi iz Crne Gore	21.989	19.025	16.611	14.352	18.908	20.318	24.302

Izvor: CBCG

Grafik 6.1

Struktura tekućeg računa, u 000 eura

Na ostalim podračunima tekućeg računa ostvaren je suficit koji je doprinio ublažavanju deficita tekućeg računa platnog bilansa. Račun usluga je dominantno pod uticajem kretanja u turizmu, dok je na računima dohoda i tekućih transfera evidentiran suficit usljed većeg priliva po osnovu doznaka iz inostranstva i manjih rashoda po osnovu otplate kamata i isplaćenih dividendi.

Izvor: CBCG

6.1.1. Robna razmjena³²

Prema preliminarnim podacima Monstat-a, u prvoj polovini 2013. godine ukupna robna razmjena Crne Gore sa inostranstvom iznosila je 1.043 miliona eura. U odnosu na isti period prethodne godine obim razmjene

³² Metodološke napomene: Podaci o spoljnoj trgovini u platnom bilansu Crne Gore prikazani su po specijalnom sistemu trgovine. CBCG vrši prilagođavanje podataka dobijenih od Monstata za potrebe platnog bilansa u skladu sa metodologijom MMF-a (Balance of Payments Manual, Fifth edition, IMF, 1993). Podaci o uvozu i izvozu roba prikazani su po f.o.b.-u.

tržištu. Izvoz gvožđa i čelika je manji za 38,3% u poređenju sa istim periodom 2012. godine i iznosio je 7,6 miliona eura. Izvoz proizvoda sektora 2 – sirove materije osim goriva iznosio je 27,6 miliona eura, što je rast od 6,3%.

Tabela 6.3

Struktura izvoza roba u periodu januar-jun 2013. godine, u 000 eura

	Jan-jun 2012	Jan-jun 2013	Promjena	Učešće
0 Hrana i žive životinje	9.355	10.652	13,9%	5,4%
1 Piće i duvan	8.003	9.565	19,5%	4,9%
2 Sirove materije, osim goriva	25.914	27.557	6,3%	14,1%
3 Mineralna goriva i maziva	21.430	70.308	228,1%	35,9%
4 Životinjska i biljna ulja i masti	1.227	703	-42,7%	0,4%
5 Hemijski proizvodi	6.046	4.373	-27,7%	2,2%
6 Proizvodi svrstani po materijalu	92.284	53.320	-42,2%	27,2%
7 Mašine i transportni uređaji	12.135	10.984	-9,5%	5,6%
8 Razni gotovi proizvodi	3.886	3.819	-1,7%	2,0%
9 Proizvodi i transakcije, nigdje nepomenuti	2.156	4.550	111,0%	2,3%
UKUPNO:	182.435	195.833	7,3%	100,0%

Izvor: Monstat

U prvoj polovini 2013. godine, prema preliminarnim podacima Monstat-a, uvoz roba je smanjen za 4,5% u odnosu na isti period 2012. godine. Prema SMTK, Crna Gora najviše uvozi proizvode iz kategorije mašine i transportni uređaji (sektor 7) u iznosu od 182,5 miliona eura (21,5% ukupnog uvoza), što je na približno istom nivou kao i prethodne godine. Najveće učešće u uvozu u okviru ovog sektora imaju drumska vozila u vrijednosti od 47,5 miliona eura.

Uvoz hrane i živih životinja iznosio je 167,9 miliona eura, što je za 4,5% više u odnosu na isti period prethodne godine. U okviru ovog sektora najviše je uvezeno mesa i prerađevina od mesa u iznosu od 39,3 miliona eura i žitarice i proizvodi od žitarica u iznosu 25,5 miliona eura.

Na smanjenje ukupnog uvoza roba u posmatranom periodu najviše je uticalo smanjenje uvoza proizvoda sektora mineralna goriva i maziva, čiji je uvoz ukupno smanjen za 55,7 miliona eura ili 32,7%. U okviru ovog sektora najviše je smanjen uvoz električne energije za 58,4% (26,1 milion eura), što je većim dijelom rezultat smanjenja potrošnje KAP-a, kao najvećeg potrošača električne energije u Crnoj Gori. Takođe, u okviru ovog sektora smanjen je i uvoz nafte i naftnih derivata za 18,2% u odnosu na isti period 2012. godine.

no istom nivou kao u 2012. godini. Kretanja na ovom računu uglavnom su zavisila od kretanja u oblasti turizma. Pozitivan rezultat je zabilježen u oblasti putovanja-turizma, transporta, komunikacijskih i građevinskih usluga, dok je na ostalim računima zabilježen deficit.

Prihodi od usluga iznosili su 285,7 miliona eura i veći su za 5,4% u odnosu na isti period prethodne godine. Najveći prihodi ostvareni su u oblasti putovanja-turizma 119,1 milion eura, transporta 71,3 miliona eura, ostalih poslovnih usluga 54,6 miliona eura i građevinskih usluga 18 miliona eura.

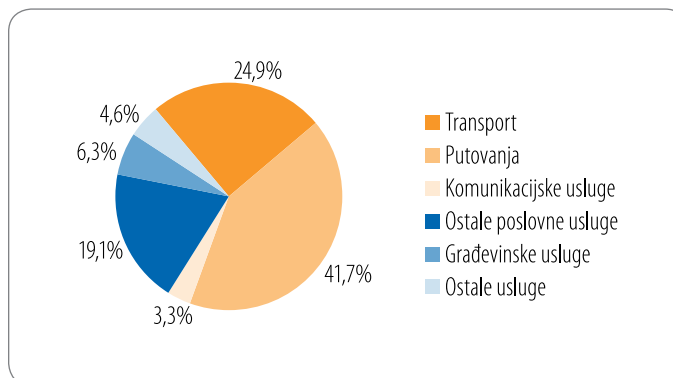
U prvoj polovini 2013. godine **rashodi od usluga** su iznosili 184 miliona eura, što predstavlja povećanje za 9% u odnosu na isti period 2012. godine. U strukturi rashoda najveće učešće imaju rashodi ostvareni po osnovu ostalih poslovnih usluga 71,4 miliona eura (40% ukupnih rashoda), od čega su najveći rashodi ostvareni po osnovu raznovrsnih poslovnih, profesionalnih i tehničkih usluga (36,6 miliona eura), kao i rashodi ostvareni u oblasti transporta u iznosu od 55,9 miliona eura.

Na računu **transportnih usluga** u prvoj polovini 2013. godine ostvaren je suficit u iznosu od 15,3 miliona eura ili 16,8% manje nego u 2012. godini. Transportni prihodi su iznosili 71,3 miliona eura, što je za 4,6% manje u odnosu na isti period 2012. godine. Najveći prihodi ostvareni su u oblasti pomorskog 23 miliona eura (32,3% ukupnih transportnih prihoda) i vazdušnog saobraćaja 22,2 miliona eura (31,2%). Ukupni transportni rashodi iznosili su 55,9 miliona eura, što je na približno istom nivou u poređenju sa istim periodom prethodne godine, od čega se najviše odnosilo na rashode u oblasti drumskog 27,1 milion eura i vazdušnog saobraćaja 13,2 miliona eura.

U prvoj polovini 2013. godine nastavlja se rastući trend dolazaka i noćenja stranih turista. Procijenjeni **prihodi od putovanja-turizma** iznosili su 119,1 milion eura, što je za 4,4% više u odnosu na isti period prethodne godine. Na pozitivne trendove u oblasti turizma pored atraktivnosti crnogorske obale utiču i aktuelna politička i ekonomska kriza konkurentnih mediteranskih tržišta. Zbog izrazitog sezonskog karaktera turizma realnije rezultate kretanja u ovoj oblasti moguće je sagledati nakon trećeg kvartala.

Grafik 6.5

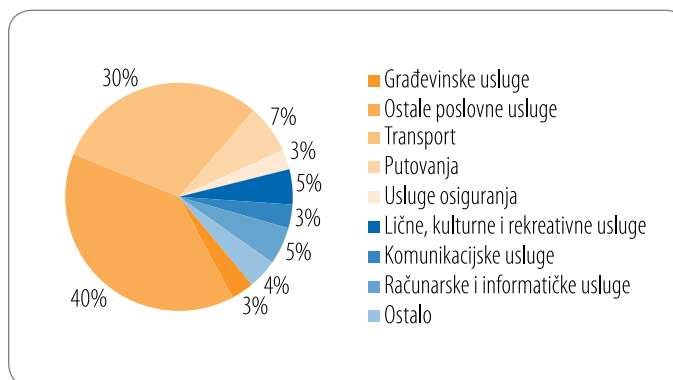
Struktura prihoda od usluga u periodu januar – jun 2013. godine

Izvor: CBCG

Grafik 6.6

Struktura rashoda po osnovu usluga u periodu januar-jun 2013. godine

Izvor: CBCG

Tabela 1**Indeks konkurentnosti sektora putovanja i turizam**

Zemlja	2013		2011		2009	
	rang (od 140 zemalja)	ocjena (1-7)	rang (od 139 zemalja)	ocjena (1-7)	rang (od 133 zemlje)	ocjena (1-7)
Crna Gora	40	4,5	36	4,6	52	4,3
Hrvatska	35	4,6	34	4,6	34	4,5
Bugarska	50	4,4	48	4,4	50	4,3
Turska	46	4,4	50	4,4	56	4,2
Grčka	32	4,8	29	4,8	24	4,9
Kipar	29	4,8	24	4,9	21	4,9
Italija	26	4,9	27	4,9	28	4,8
Malta	24	4,9	26	4,9	29	4,8

Izvor: Svjetski ekonomski forum

Indikatori konkurentnosti putovanja i turizma Svjetskog ekonomskog foruma pokazuju da je turistički sektor Crne Gore konkurentan i da ima dobru perspektivu za dalji razvoj. U cilju povećanja konkurentnosti u narednom periodu neophodno je dalje poboljšanje kvaliteta smještajnih kapaciteta i saobraćajne infrastrukture, diverzifikacija turističke ponude, veća kvalifikovanost i obučenost radne snage i poštovanje principa održivosti životne sredine (putem zaštite životne sredine i očuvanja prirodnog i kulturnog potencijala).

U oblasti **komunikacijskih usluga** u prvih šest mjeseci 2013. godine ostvareni su prihodi u iznosu od 9,5 miliona eura. Najveći prihodi ostvareni su u oblasti telekomunikacija. Rashodi u ovoj oblasti iznosili su 6,2 miliona eura i bili su veći za 5,5% u odnosu na isti period prethodne godine, što je rezultiralo suficitom u iznosu od 3,3 miliona eura.

Prihodi po osnovu **ostalih poslovnih usluga** iznosili su 54,6 miliona eura, što je za 32,2% više nego u 2012. godini, od čega je najveći dio prihoda ostvaren po osnovu usluga posredovanja (trgovinskih i ostalih usluga) 32,9 miliona eura, zatim pružanja raznih poslovnih, profesionalnih i tehničkih usluga (pravne i računovodstvene usluge, konsalting, inženjerske usluge i sl.) u iznosu od 20,8 miliona eura. Rashodi na ovom računu iznosili su 71,4 miliona eura i veći su za 45% u odnosu na isti period 2012. godine, što je rezultiralo deficitom u iznosu od 16,8 miliona eura.

Priliv sredstava po osnovu rada na građevinskim projektima i instalacijama domaćih preduzeća iznosio je 18 miliona eura i predstavlja rast od 9,3% u poređenju sa istim periodom 2012. godine. Rashodi po osnovu angažovanja nerezidenata u oblasti građevinarstva u posmatranom periodu iznosili su 6,1 milion eura i za 49,8% su manji nego u istom periodu 2012. godine (12,1 milion eura). U posmatranom periodu na ovom podračunu ostvaren je suficit u iznosu od 11,9 miliona eura, što predstavlja rast u odnosu na isti period 2012. godine (4,3 miliona eura).

što je rast od 7,7% u odnosu na 2012. godinu, dok je priliv po osnovu nasljedstva, poklona i pomoći iznosio 37,3 miliona eura ili 8,1% manje nego u 2012. godini.

Odliv po osnovu tekućih transfera iznosio je 24,3 miliona eura, što je za 19,6% više u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi odliva na sektor državu odnosilo se 3,3 miliona eura, dok se 21 milion eura odnosilo na ostale sektore. Odliv novčanih sredstava po osnovu doznaka iznosio je 12,3 miliona eura, dok je odliv po osnovu nasljedstva, poklona i pomoći iznosio 8,7 miliona eura, što je za 5,6% manje nego u prvoj polovini 2012. godine.

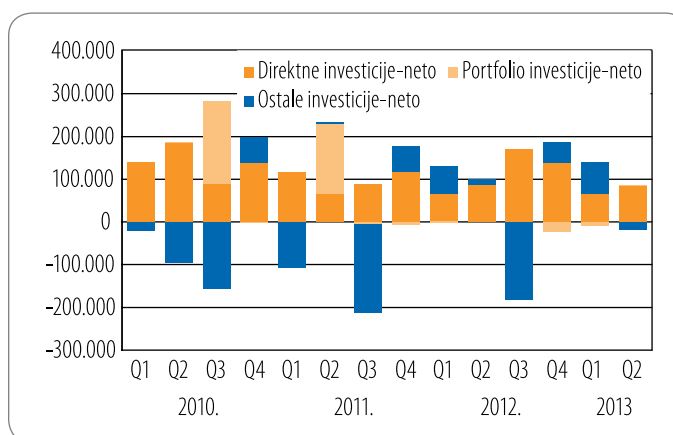
6.2. Račun kapitalnih i finansijskih transakcija

Na kapitalno-finansijskom računu u prvoj polovini 2013. godine ostvaren je neto priliv u iznosu od 244,7 miliona eura, što je rezultat ostvarenog neto priliva na podračunima direktnih i ostalih investicija, dok je na podračunu portfolio investicija zabilježen neto odliv.

Prema preliminarnim podacima, neto priliv stranih direktnih investicija u prvoj polovini 2013. godine iznosio je 150,9 miliona eura, što je za 1,5% manje nego u prethodnoj godini. Ukupan priliv stranih direktnih investicija iznosio je 195,7 miliona eura. U strukturi stranih direktnih investicija najveći priliv je ostvaren po osnovu interkompanijskog duga u iznosu od 98,4 miliona eura, što je za 66% više nego u istom periodu 2012. godine. U formi vlasničkih ulaganja zabilježen je priliv u iznosu od 94,2 miliona eura ili 48,1% ukupno ostvarenog priliva u prvoj polovini 2013. godine. U strukturi vlasničkih ulaganja najveći dio se odnosi na priliv po osnovu ulaganja u nekretnine u iznosu od 87,5 miliona eura, dok su ulaganja u preduzeća iznosila svega 6,7 miliona eura. Priliv po osnovu povlačenja novčanih sredstava koja su rezidenti investirali u inostranstvu iznosio je 3,1 milion eura.

Grafik 6.8

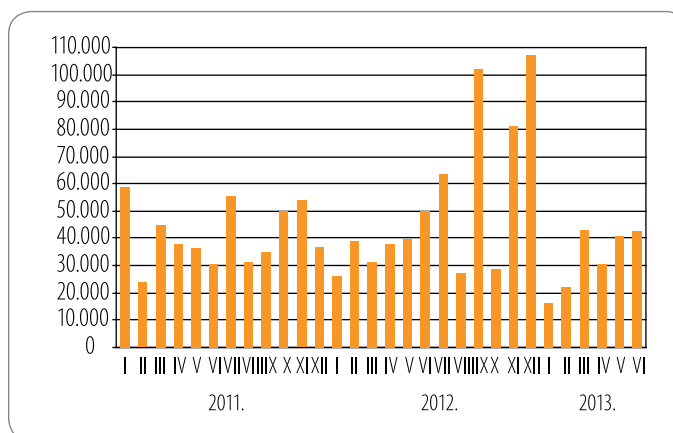
Struktura finansijskog računa po kategorijama investicija, u 000 eura

Izvor: CBCG

Grafik 6.9

Ukupan priliv stranih direktnih investicija, u hiljadama eura

Izvor: CBCG

Ukupan odliv po osnovu stranih direktnih investicija u prvoj polovini 2013. godine iznosio je 44,7 miliona eura i manji je za 36,7% u odnosu na posmatrani period prethodne godine. Najveći dio odliva odnosio se na kredite između povezanih pravnih lica (interkompanijski dug) 29,7 miliona eura. Odliv po osnovu vlasničkih ulaganja rezidenata u inostranstvo iznosio je 4,7 miliona eura.

U prvoj polovini 2013. godine ukupan priliv po osnovu **portfolio investicija** iznosio je 26,6 miliona eura, dok je u istom periodu prethodne godine iznosio 12,3 miliona eura. Investicije u domaće hartije od vrijednosti iznosile su 9,2 miliona eura, dok je priliv po osnovu povlačenja sredstava uloženi u strane hartije od vrijednosti iznosio 17,4 miliona eura. Istovremeno ukupan odliv sredstava po osnovu portfolio investicija iznosio je 33,4 miliona eura, od čega se najveći dio odnosio na investiranje rezidenata u strane hartije od vrijednosti (29,4 miliona eura). Odliv po osnovu povlačenje sredstava nerezidenata investiranih u domaće hartije od vrijednosti iznosio je 4 miliona eura. Na računu portfolio investicija u posmatranom periodu ostvaren je neto odliv u iznosu od 6,8 miliona eura.

Na računu **ostalih investicija** zabilježen je manji neto priliv u poređenju sa istim periodom 2012. godine za 25,5% i iznosio je 56,6 miliona eura. U prvoj polovini godine banke su smanjile depozite u inostranstvu za 37,9 miliona eura, dok su istovremeno povećale obaveze po osnovu uzetih kredita za 31,2 miliona eura. U posmatranom periodu evidentno je manje zaduživanje sektora države u poređenju sa istim periodom 2012. godine. Priliv po osnovu povlačenja sredstava kredita od strane privatnog sektora iznosio je 66,3 miliona eura, što je za 3,9% više nego u posmatranom periodu 2012. godine. Evidentiran je i veći odliv po osnovu otplate glavnice koji je iznosio 67,7 miliona eura ili za 4,4% više nego u prvoj polovini 2012. godine.

Na kraju juna 2013. godine novčana sredstva Centralne banke na inoračunima i u trezoru bila su manja za 43,9 miliona eura u odnosu na 31. decembar 2012. godine.

7 ANALIZA TRŽIŠTA NEKRETNINA

Na tržištu nekretnina u drugom kvartalu 2013. godine, poslije stagnacije od gotovo 3 godine, dolazi do pada cijena, uslovljenog prevashodno padom cijena najskupljih stanova u Podgorici u zoni Podgorica 1 i Podgorica 2. U drugom kvartalu 2013. godine, prema preliminarnim podacima, prosječna cijena nekretnina³⁵ u Podgorici je iznosila 1.069,8 eura, što predstavlja pad od 8,51% u odnosu na mart 2013. godine. Posmatrajući lančani indeks kretanja cijena nekretnina, može se vidjeti da u drugom kvartalu prestaje stagnacija cijena započeta u septembru 2010. godine (do marta 2013. godine) u okviru koje je fluktuacija cijena bila u rasponu od $\pm 5\%$.

Tabela 7.1

Sumarna statistika prosječne vrijednosti stambenih objekata u Podgorici

Period	Cijena, €	Lančani indeks	Bazni indeks
Septembar 2007.	1.697,6	100,0	100,0
Mart 2008.	1.738,3	102,4	102,4
Septembar 2008.	1.525,5	87,8	89,9
Mart 2009.	1.402,1	91,9	82,6
Septembar 2009.	1.223,1	87,2	72,1
Mart 2010.	1.128,3	92,2	66,5
Jun 2010.	1.191,5	105,6	70,2
Septembar 2010.	1.177,1	98,8	69,3
Decembar 2010.	1.185,2	100,7	69,8
Mart 2011.	1.171,2	98,8	69,0
Jun 2011.	1.163,0	99,3	68,5
Septembar 2011.	1.174,0	100,9	69,2
Decembar 2011.	1.151,2	98,1	67,8
Januar 2012.	1.168,3	101,5	69,0
Jun 2012.	1.179,6	102,5	69,5
Septembar 2012.	1.172,3	99,4	69,1
Decembar 2012.	1.171,6	99,9	69,0
Mart 2013.	1.169,4	99,9	68,88
Jun 2013	1.069,8	91,48	63,10

Izvor: CBCG

Jedan od osnovnih trendova koji su nastali kao posljedica izgradnje novih objekata i odabira novih lokacija, predstavlja i smanjenje cjenovne razlike između dijelova grada Podgorica 1, Podgorica 2 i Podgorica 3. S tim

³⁵ Prema hedoničkom indeksu dobijenom iz ankete koju sprovodi CBCG, gdje se cijene ne odnose na stvarne, realizovane cijene, već u osnovi predstavljaju subjektivne cijene vlasnika nekretnina, tj. cijene ispod kojih oni ne bi bili spremni da prodaju nekretnine koje posjeduju.

Tabela 7.3

Kretanje nominalnih cijena nekretnina u odabranim zemljama (rangirano prema godišnjem rastu u prvom kvartalu 2013. godine)

Država	Stopa godišnjeg rasta u 2012.	Ocjena trenda	Stopa godišnjeg rasta u 2013.	Q-O-Q (%)
UAE- Dubai	-0,37	↑	28,97	6,98
Hong Kong	7,08	↑	24,51	5,14
Indija- Delhi	33,33	↓	20,24	3,59
Turska	8,72	↑	16,04	1,52
Brazil – Sao Paolo	24,66	↓	14,38	2,62
US (Slučaj Šiler)	-1,23	↑	10,17	3,94
Južna Afrika	0,64	↑	9,26	0,09
Novi Zeland	1,37	↑	8,11	2,83
Kina – Peking	-0,35	↑	8,07	5,80
Danska	-2,96	↑	8,01	4,29
Estonija	13,90	↓	7,89	3,40
Izrael	-1,56	↑	7,85	3,00
Indonezija	3,59	↑	7,40	1,21
US (FHFA)	0,66	↑	6,73	1,95
Tajvan-Taipej	0,87	↑	6,18	3,00
Norveška	6,30	↘	5,99	2,91
Filipini- Makati- CBD	10,68	↓	5,61	2,08
Ukrajina	3,18	↑	4,87	2,27
Poljska	-7,34	↑	4,65	5,06
Tajland	0,88	↑	4,63	1,50
Island	7,34	↓	4,57	0,04
Singapur	3,47	↗	3,50	0,57
Švedska	-3,49	↑	3,05	0,37
Australija	-3,39	↑	2,60	0,14
Kanada	6,05	↑	2,60	-0,09
Švajcarka	4,56	↓	2,07	0,75
Finska	1,16	↗	1,94	0,72
Japan- Tokio	1,68	↘	1,20	6,50
Letonija-Riga	-1,50	↑	0,51	0,00
Slovačka	-2,29	↑	0,40	-0,56
UK (širom zemlje)	0,21	↑	0,21	0,08
Litvanija- Vilnius	1,09	↓	-1,08	0,51
Francuska	1,87	↓	-1,38	-0,74
Rusija	1,93	↓	-1,53	-1,08
Bugarska	-4,31	↑	-1,92	-0,95
Njemačka	9,84	↓	-1,93	-0,31
Irska	-16,33	↑	-3,03	-2,58
Rumunija	-3,84	↘	-4,49	-2,04
Hrvatska - Zagreb	-4,36	↓	-6,23	-2,40
Portugal	-8,60	↑	-6,75	-3,73
Španija	-7,22	↘	-7,90	-0,78
Holandija	-4,15	↓	-8,35	-2,25
Grčka	-10,23	↓	-11,55	-2,24
Crna Gora	-1,10	↓	0,10	+1,80

↑ = više od 1 procentnog poena povećanje cijene kuća

↗ = manje od 1 procentnog poena povećanje cijene kuća

↘ = više od 1 procentnog poena pad cijene kuća

↓ = manje od 1 procentnog poena pad cijene kuća u poređenju sa promjenama cijena u istom periodu prošle godine

Izvor: Global property guide, CBCG, 2013.

Imajući u vidu da je u drugom kvartalu došlo do značajnog pada cijena nekretnina u Podgorici, sličan trend je prisutan i u uporednim pokazateljima izvedenih indeksa u slučaju Hrvatske, koj također bilježe pad, tako da je cijena nekretnina u Zagrebu u junu mjesecu 2013. godine manja na godišnjem nivou za 4,9% u odnosu na jun 2012.³⁷ Presijek cijena nekretnina u septembru će dati konkretniji odgovor da je u pitanju sezonski efekat ili novi strukturni prelom u kretanju cijena nekretnina u Podgorici, koji bi podrazumijevao konačno prilagođavanje ponude u pravcu dugoročnijeg smanjivanja cijena nekretnina.

³⁷ http://www.centarnekretnina.net/download/CentarNekretnina_indeks_cijena_nekretnina_lipanj_2013.pdf

8 MEĐUNARODNA EKONOMIJA

Globalna ekonomija je, i u drugom kvartalu 2013. godine, nastavila da raste po umjerenim stopama rasta. Ekonomska aktivnost, u zemljama u razvoju, je usporavala, dok se kod vodećih razvijenih zemalja evidentirala tendencija snažnijeg oporavka. Uprkos pozitivnim tendencijama, u prvom polugodištu 2013. godine, prospekti rasta, globalno, i dalje su umjereni. Aktivnosti na većini tržišta kapitala su značajno varirala i na njima su se reflektovali uticaji kreirani lokalnim faktorima ili prelivanjem sa međunarodnog tržišta.

Tabela 8.1

Pregled glavnih globalnih indikatora, godina na godinu, %

Indikator	2011.	2012.	Prognoza		Razlike u odnosu na prognoze iz januara 2013, p.p.	
			2013.	2014.	2013.	2014.
Rast BDP-a						
Svijet	3,9	3,1	3,1	3,8	-0,2	-0,2
Napredne ekonomije	1,7	1,2	1,2	2,1	-0,1	-0,2
Ekonomije u usponu/razvoju	6,2	4,9	5,0	5,4	-0,3	-0,3
SAD	1,8	2,2	1,7	2,7	-0,2	-0,2
Eurozona	1,5	-0,6	-0,6	0,9	-0,2	-0,1
Njemačka	3,1	0,9	0,3	1,3	-0,3	-0,1
Francuska	2,0	0,0	-0,2	0,8	-0,1	0,0
Italija	0,4	-2,4	-1,8	0,7	-0,3	0,2
Španija	0,4	-1,4	-1,6	0,0	0,0	-0,7
Japan	-0,6	1,9	2,0	1,2	0,5	-0,3
UK	1,0	0,3	0,9	1,5	0,3	0,0
Kanada	2,5	1,7	1,7	2,2	0,2	-0,2
Napredne ekonomije van G7 i Eurozone	3,3	1,8	2,3	3,3	-0,1	-0,1
Centralna i istočna Evropa	5,4	1,4	2,2	2,8	0,0	0,0
Rusija	4,3	3,4	2,5	3,3	-0,9	-0,5
Kina	9,3	7,8	7,8	7,7	-0,3	-0,6
Indija	6,3	3,2	5,6	6,3	-0,2	-0,1
Latinska Amerika i Karibi	4,6	3,0	3,0	3,4	-0,4	-0,5
Bliski istok i Sjeverna Afrika	4,0	4,5	3,0	3,7	-0,1	-0,1
Subsaharska Afrika	5,4	4,9	5,1	5,9	-0,4	-0,2
Obim globalne trgovine (robe i usluge)	6,0	2,5	3,1	5,4	-0,5	0,1
Potrošačke cijene						
Napredne ekonomije	2,7	2,0	1,5	1,9	-0,1	0,0
Ekonomije u usponu/razvoju	7,1	6,1	6,0	5,5	0,1	-0,1

Preuzeto iz MMF-ovih „Izgleda globalne ekonomije“ (WEO), april 2013.

PMI indeks³⁸, za sve industrije, se u junu smanjio na 51,4 sa 52,9 u maju, uglavnom, zbog smanjene aktivnosti u sektoru usluga. Inflacija je, u maju i junu, umjereno rasla.

Iako, određene razvijene ekonomije pokazuju pozitivne pomake, rast je ograničen budžetskim uštedama i težim uslovima kreditiranja. Pojedine zemlje u razvoju su doprinijele rastu globalne ekonomije, ali, isto tako, mnoge se susrijeću sa problemima kreiranim na međunarodnom tržištu koji se prelivaju na lokalna tržišta sa negativnim uticajem, usporavajući oporavak. Na ovim tržištima dolazi do slabljenja domaća tražnje, a kod nekih država je prisutno i nestimulativno finansijsko okruženje.

Nedavna dešavanja, na međunarodnom tržištu novca i tržištu kapitala, bi potencijalno mogla da imaju dodatne negativne efekte na realnu ekonomiju. Takođe, postoji rizik od manje globalne tražnje, geopolitičkih pitanja i problema u glavnim industrijskim zemljama, što bi zatim imalo negativnog efekta na cijene sirovina, i posljedično finansijska tržišta.

8.1. Razvijene ekonomije

8.1.1. SAD

Najveća svjetska ekonomija je, u drugom kvartalu 2013. godine, prema najnovijoj procjeni BEA³⁹, ostvarila rast od 1,7%, nakon skromnijeg rasta od 1,1%, u prvom kvartalu ove godine. Ključni faktori rasta BDP-a su rast lične potrošnje i privatnih fiksnih investicija kako kod rezidencijalnog, tako isto i kod nerezidencijalnog segmenta privrede. Nasuprot tome, snižena državna potrošnja je, i u ovom kvartalu, negativno uticala na rast BDP-a, iako je smanjenje potrošnje bilo manje nego u prethodna dva kvartala. Pozitivni efekti rasta izvoza u iznosu od 5,4%, na kvartalni BDP, su smanjeni velikim rastom uvoza od čak 9,5%.

Godišnja inflacija je, na kraju juna 2013. godine iznosila 1,8% i rezultat je uglavnom viših cijena energenata. Posmatrano kvartalno, inflacija je u drugom kvartalu iznosila 1,4% u poređenju sa 1,7% u prvom kvartalu godine. Rast cijena hrane je bio 1,4%, dok je bazična inflacija u junu iznosila 1,6%.

Stopa nezaposlenosti je, na kraju dugog kvartala 2013. godine iznosila 7,6% i ista je kao na kraju prvog kvartala.

I u drugoj polovini godine očekuje se umjereni rast, kao rezultat pozitivnih kretanja na tržištu rada i tržištu nekretnina i manjoj fiskalnoj štednji. U trećem kvartalu se očekuje rast industrijske proizvodnje, a indeks pouzdanosti potrošača je na izuzetno visokom nivou što upućuje na stabilnu privatnu potrošnju.

8.1.2. Eurozona

Nakon šest kvartala kontrakcije, indikatori ekonomske aktivnosti, u eurozoni, su ukazivali na znake blagog oporavka. S druge strane, situacija na tržištu rada je i dalje, u mnogim državama eurozone, zabrinjavajuća.

³⁸ PMI – Indeks menadžera nabavke (Purchasing managers index)

³⁹ Bureau of Economic Analysis - Kancelarija za ekonomske analize, agencija Ministarstva trgovine (ekonomije) SAD koja objavljuje podatke o BDP-u, kao i mnoge druge ekonomske podatke.

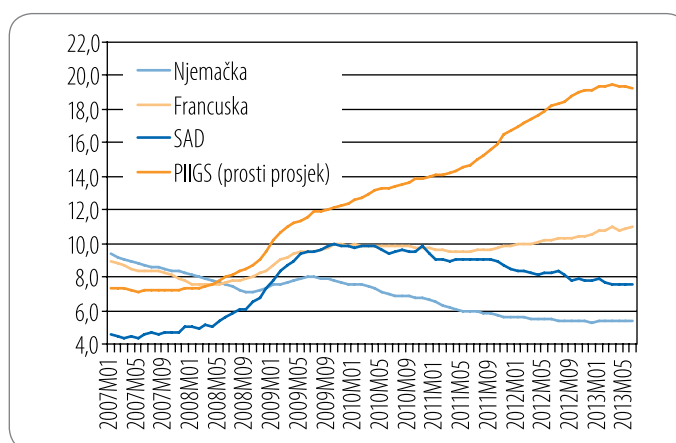
Prema preliminarnim podacima Eurostat-a, realni BDP je u drugom kvartalu rastao 0,3% u odnosu na prvi kvartal 2013. godine, dok je zabilježena kontrakcija ekonomije za 0,7% u odnosu na isti period prethodne godine. Pozitivni rezultati su ostvareni i kod EU27 gdje je za isti period kontrakcija bila manja, i iznosila je 0,2%.

Treba naglasiti da je ovo prvi pozitivni kvartalni BDP, nakon trećeg kvartala 2011. godine. Uprkos ulasku privredne aktivnosti u pozitivnu zonu rasta još uvijek je rano govoriti o intenzivnijem oporavku. Prije svega, treba pomenuti naglašene strukturne razlike u zemljama širom eurozone, i sve veće podjele unutar same zone. Neravnomjeran razvoj privreda doveo je i do pojave raslojavanja standarda stanovništva između starijih članica i članica koje su kasnije pristupile ovoj integraciji. Tako su ekonomije Italije, Španije i Grčke i dalje u recesiji za razliku od ekonomije Njemačke koja je ostvarila stabilan kvartalni rast u drugom tromjesečju 2013. godine. Isto tako, podaci za nezaposlenost širom eurozone ukazuju na nekonzistentnost i razlike. Na nivou eurozone u junu 2013. god. nezaposlenost je iznosila 12,1% i rasla je u poređenju s istim periodom prethodne godine. Pojedinačno, najniža nezaposlenost je u Austriji sa 4,6%, a najviša u Španiji i Grčkoj, 26,3% odnosno 27,6%⁴⁰. Kod populacije ispod 25 godina, stope su mnogo više.

Zabilježen je pad izvoza i slaba domaća tražnja. Međutim, pad uvoza je bio izraženiji, pa je neto efekat na rast BDP blago pozitivan. Izvoz bi do kraja godine trebalo da se poveća, sa postepenim rastom globalne tražnje. Relativno niža inflacija, zajedno sa efektima monetarne politike, bi trebali da budu olakšavajuća okolnost za rast domaće tražnje u narednom periodu. Godišnja stopa inflacije je na kraju juna 2013. godine iznosila 1,6%. Dalja prilagođavanja u javnom i privatnom sektoru će se i dalje prelivati na ekonomsku aktivnost, usporavajući brži oporavak privreda ovog regiona svijeta.

Grafik 8.1

Stope nezaposlenosti odabranih zemalja, 2007-2013Q2, LFS
(PIIGS čine: Portugal, Irska, Italija, Grčka i Španija)

Izvor: Eurostat

8.1.3. Japan

Ekonomija Japana, u prvom polugodištu 2013. godine, je rasla sporijim tempom u odnosu na prognozirane stope. Prema preliminarnim podacima, u drugom kvartalu⁴¹, ekonomija Japana je rasla 2,6% (u poređenju sa 4,1% u prvom kvartalu), što predstavlja značajnu razliku u odnosu na prognoziranu stopu rasta, za ovaj period od 3,6%.

Ekonomija je imala koristi od promjene deviznog kursa i relativno slabog jena. Industrijska proizvodnja je rasla za 1,4% u drugom kvartalu, s tim da je u junu ostvarila mjesečni pad od 3,3%. Indikatori poslovnog i po-

⁴⁰ Maj 2013. godine

⁴¹ Godišnja stopa

trošačkog povjerenja su pokazivali znake slabljenja u ovom mjesecu. Iako je PMI indeks, pet mjeseci za redom bio u zoni rasta, opadanje sa 54,2 na 52,3 u junu ukazuje na usporavanje.

U junu 2013. godine, godišnja inflacija u Japanu je bila pozitivna i iznosila je 0,2%. Razlog tome je rast, uglavnom, cijena energenata, uprkos činjenici da inflacija u Japanu, generalno, već neki period, zadržava rastući trend kao rezultat ekspanzivne monetarne politike. Banka Japana je objavila da će nastojati da dostigne svoju ciljanu inflaciju od 2% u toku naredne dvije godine. Najavljena politika sa kojom Banka Japana planira da ostvari ovaj cilj je ulazak u novu fazu monetarnog popuštanja u kvantitativnom i kvalitativnom smislu. Banka Japana planira da udvostruči monetarnu bazu, kao i količinu vladinih obveznica u svom portfelju i drugih HOV do kraja 2014. godine.

Stopa nezaposlenosti je opala za 0,2 p.p. u odnosu na mart 2012. godinu i iznosila je 3,9%.

Slabljenje jena u posljednje vrijeme je razlog brojnih kritika na račun japanskih monetarnih vlasti, koje mnogi, a posebno zemlje trgovinski partneri, optužuju da namjerno slabi jen u namjeri da ekonomija postane eksterno konkurentnija, pogoršavajući pritom trgovinska salda partnera Japana.

8.2. Zemlje u usponu/razvoju

Zemlje u razvoju su imale veliki udio u rastu globalne ekonomije u ovom kvartalu, ali sa, ipak, usporavanjem rasta pod uticajem tokova na međunarodnim tržištima. Umjereni rast se očekuje do kraja 2013. i tokom 2014. godine. Tako je MMF je revidirao stope rasta za sve zemlje BRICS-a. S obzirom na niže cijene energenata i sirovina, izgledi zemalja izvoznica (uključujući i neke zemlje BRICS-a) su takođe revidirani, dok će na ekonomije zemalja Bliskog istoka i sjeverne Afrike uticati politička nestabilnost.

Tabela 8.2

Odabrani ekonomski pokazatelji zemalja grupe BRICS

Zemlja	Rast BDP-a, %			Inflacija, %			Deficit, % BDP-a			Javni dug, % BDP-a			Tekući račun, % BDP-a		
	'11.	'12.	'13.	'11.	'12.	'13.	'11.	'12.	'13.	'11.	'12.	'13.	'11.	'12.	'13.
Brazil	2,7	0,9	2,5	6,5	5,8	5,5	-2,5	-2,8	-1,2	64,9	68,5	67,2	-2,1	-2,3	-2,4
Kina	9,3	7,8	7,8	4,1	2,5	3,1	-1,3	-2,2	-2,1	25,5	22,8	21,3	2,8	2,6	2,6
Indija	6,3	3,2	5,6	6,5	11,2	10,6	-8,4	-8,3	-8,3	66,4	66,8	66,4	-3,4	-5,1	-4,9
Rusija	4,3	3,4	2,5	6,1	6,6	6,4	1,5	0,4	-0,3	11,7	10,9	10,4	5,2	4,0	2,5
J. Afrika	3,5	2,5	2,0	6,1	5,6	5,6	-4,0	-4,8	-4,8	39,6	42,3	42,7	-3,4	-6,3	-6,4

Izvor: MMF

Kina

Podaci o kineskoj ekonomiji ukazuju na usporavanje ekonomske aktivnosti, pa je tako u drugom kvartalu 2013. godine došlo do usporavanja rasta na 7,5%, nakon ostvarenog rasta od 7,7% u prvom kvartalu. Spoljni faktori su glavni razlog za usporavanje kineske ekonomije, koja je izvozno orijentisana. Tome treba dodati i jačanje kineske valute pa je izvoz u junu bio manji, ali je i uvoz zabilježio smanjenje, takođe. Evidentan je i

pad industrijske proizvodnje na šta ukazuje i slabljenje PMI indeksa sa 50,9 na kraju marta na 50,1 na kraju juna o.g.

Rast koji je ostvaren u ovom kvartalu je proizvod snažnog investiranja i potrošnje. Takođe, tržište nekretnina „jača“, odnosno cijene nekretnina rastu širom Kine.

Na kraju juna 2013. godine, godišnja inflacija je iznosila 2,7% što je ispod ciljane inflacije od 3,5%. Stopa nezaposlenosti ostala je na nivou od 4,1%.

U drugom kvartalu 2013. godine juan je ojačao pa je na kraju kvartala vrijednost juana u odnosu na dolar bila 1,2% veća i iznosila je 6,1376 za dolar. Očekivanja su da će se ovakav trend nastaviti i u trećem kvartalu.

„SSE composite“, indeks berze u Šangaju je u maju rastao, da bi u junu napravio veliki pad od preko 300 poena odnosno 16,4%, nakon neočekivanih podataka o padu proizvodnje i sumnji oko kreditne aktivnosti.

Rusija

Ekonomija Rusije je u drugom kvartalu 2013 porasla za 1,2% u odnosu na uporedni period prethodne godine, što pretsravlja znatno manji rast od MMF procenjenog rasta za ovu godinu.

Inflacija je u junu iznosila 3,5% u odnosu na kraj prethodne godine pri čemu je *core* inflacija iznosila 2,4%. Stopa nezaposlenosti je pala i iznosila je 5,4%.

Ruska rublja, na koju utiče cijena brent nafte, je u drugom kvartalu 2013. godine oslabila čak 5,6% u odnosu na dolar, pa je na kraju drugog kvartala ruska valuta iznosila 32,8 rubalja za dolar. U istom periodu je MICEX indeks, moskovske berze opao 8% i kvartal je završio s vrijdnošću od 1331,2 poena.

8.3. Zemlje okruženja

Prema posljednjim zvaničnim podacima, ekonomije regiona su u drugom kvartalu 2013. godine većinom pokazivale usporavanje ekonomske aktivnosti. Nekonkurentnosti, strukturni problemi, visoke stope nezaposlenosti nastavljaju da utiču kako na javne finansije, tako i na ukupnu privrednu djelatnost zemalja regiona. Niske zarade, koje su u ovom kvartalu bile realno niže nego u istom periodu prethodne godine, negativno utiču na potrošnju, odnosno agregatnu tražnju usporavajući potencijal oporavka. Prilično opterećeni bankarski sektori nekvalitetnim kreditima su takođe uticali na sporiji oporavak ekonomija jugoistočne Evrope.

Pokrivenost uvoza izvozom je iznosila 53,7% za prvih pola godine. Izvoz je u ovoj godini bio relativno konstantan, a u maju je dostigao najvišu ovogodišnju vrijednost. Uvoz je sa druge strane imao rastući trend.

Godišnja stopa inflacije je na kraju juna iznosila 2,0%, dok je mjesečna inflacija pala za 0,2%. Stopa nezaposlenosti je na kraju juna o.g. iznosila 18,6% i niža je nego na kraju marta kada je iznosila 21,6%, a najveći rast je zabilježen kod djelatnosti koje su usko vezane za turizam. Majska neto zarada je iznosila 5.581 kuna što je nominalno više za 0,9% u odnosu na maj 2012. godine, ali realno manje za 0,6%.

Budžetski prihodi su bili manji za 1,7% nego tokom istog perioda prethodne godine, pri čemu su rashodi bili veći za 10,8. Polugodišnji podaci takođe ukazuju na pad prihoda i rast rashoda budžeta.

Pozitivni podaci dolaze iz turizma koji nagovještavaju bolju turističku sezonu. Za prvih pola godine u odnosu na isti period prethodne godine ostvaren je rast dolazaka za 5,5% i noćenja turista za 4,8%. Rast noćenja stranih turista (koji su ostvarili 88,2% ukupnih noćenja) je veći za 6,0%.

Makedonija

Podaci za kvartalni rast BDP-a u Makedoniji nisu raspoloživi. Građevinarstvo, kao privredna grana koja je u prvom kvartalu ostvarila najveći napredak, je na kraju juna ostvarilo godišnji rast od 27,7%. Industrijska proizvodnja je tokom drugog kvartala bila pozitivna u većini djelatnosti. U drugom kvartalu, sa izuzetkom u maju, inndustrijska proizvodnja je bilježila pad na godišnjem nivou ali je, ukupno, za prvih šest mjeseci 2013. godine, ipak, zabilježen rast za 1,8% u odnosu na 2012. godinu. Ovako kretanje u granama industrijske proizvodnje uslovalo je bagi rast zaposlenosti u industriji. Međutim, nezaposlenost od 29,9%⁴², iako ima opadajući trend, je i dalje visoka.

Izvoz je u drugom kvartalu rastao ali i uvoz, čiji se nagli i neočekivani rast pripisuje boljim performansama većine kategorija. U periodu januar-jun 2013.god. pokrivenost uvoza izvozom je iznosila 62,8%.

Godišnja inflacija je na kraju juna iznosila 4,2%. Niske mjesečne inflacije tokom drugom kvartala su rezultat nižih cijena energenata pa je u maju mjesečni CPI bio negativan.

8.4. Kamatne stope centralnih banaka

Centralne banke vodećih ekonomija su nastavile sa politikom izuzetno niskih kamatnih stopa i u drugom kvartalu 2013. godini. Većina banaka se odlučilo da nastavi programe kvantitativnog popuštanja kao odgovor na stanje ekonomija, uvodeći pri tome i druge programe podrške makroekonomskoj i finansijskoj stabilnosti.

FED je zadržao svoju referentnu kamatnu stopu na nivou 0-0,25% i u drugom kvartalu 2013. Godine, a koja je potvrđena i na sjednici od 31. jula 2013. godine. FED je potvrdio ovakvu politiku dok god je nezaposlenost iznad 6,5% i inflacija ispod nivoa od 2,5%, u srednjem roku. Ranije je najavljeno da će FOMC⁴³ nastaviti da mjesečno kupuje MBS⁴⁴ u vrijednosti od 40 milijardi dolara, a dugoročne HOV u vrijednosti od 45 milijardi

⁴² Prvi kvartal 2013.god.

⁴³ FOMC- Federal Open Market Committy

⁴⁴ MBS – Mortgage-backed Securities

Na kraju juna 2013. godine, kurs eura prema dolaru je iznosio 1,301 dolara za euro. Dolar je oslabio u odnosu na euro u periodu april-jun za 1,3%. Prosječan kurs tokom drugog kvartala 2013. godine je iznosio 1,306 dolara za euro. Najvišu vrijednost od 1,3402 dolara, euro je imao sredinom juna, a najnižu, 1,282 dolara za euro, na početku maja o.g..

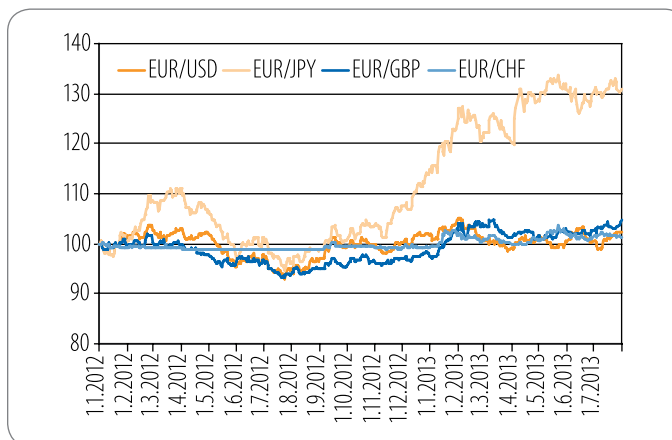
Funta je u odnosu na euro tokom drugog kvartala oslabila za 1,4% i na kraju juna iznosila 0,8552 za euro. Prosječan kurs je iznosio 0,850 funti za euro. Britanska valuta je najjaču vrijednost dostigla krajem aprila, a najslabiju sredinom juna.

Japanski jen je tokom drugog kvartala oslabio u odnosu na euro i na kraju kvartala iznosio 128,97 jena za euro, što je kvartalni pad vrijednosti od 7,7%. Odluka Banke Japana da preduzme radikalne korake ka suzbijanju deflacije su početkom aprila uticale da japanska valuta ostvari najveći dnevni pad u odnosu na euro od 4,2%. Jen je imao najslabiju vrijednost sredinom maja.

Na kraju juna vrijednost franka je iznosila 1,2292 za euro, odnosno 1,1% manje nego na kraju prethodnog kvartala. Prosječni kurs je iznosio 1,231 franka za euro a najniža vrijednost franka od 1,261 je zabilježena sredinom maja.

Grafik 8.2

Euro prema drugim valutama, 01.01.2012=100 (rast/pad označava jačanje/slabljenje eura)

Izvor: Blumberg, kalkulacije CBCG

9 NAJZNAČAJNIJI DOGAĐAJI

Najznačajniji događaji u drugom kvartalu 2013. godine

April

Vlada je usvojila Agrobudžet za 2013. godinu koji iznosi 20,3 miliona eura, što je oko jedan odsto manje u odnosu na prošlogodišnji.

Zvaničnici Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda, na sastanku sa predstavnicima crnogorske Vlade, podržali su najavljeno povećanje stope poreza na dodatu vrijednost.

Vlada je utvrdila Predlog zakona o porezu na promet nepokretnosti, čijim bi se donošenjem postiglo brže i efikasnije utvrđivanje i naplata poreza, a time ostvario i veći obim prihoda.

Privatna firma "Capital Invest" prodala je na Montenegroberzi oko 2,5% akcija Prve banke Crne Gore za ukupno 1,067 miliona eura.

Predstavnici Vlade i reprezentativnih sindikalnih organizacija u Crnoj Gori potpisali su Sporazum o izmirivanju potraživanja po osnovu manje isplaćenog toplog obroka i regresa za 2010. godinu, čime su stvoreni uslovi za njihovu isplatu.

Predstavnici Vlade, Agencije Ujedinjenih nacija za poljoprivredu i proizvodnju hrane (UNFAO) i 17 farmer-skih udruženja u Crnoj Gori, potpisali su ugovor o preuzimanju poljoprivredne mehanizacije, kako bi se vlasništvo nad njom prenijelo na farmere.

Crna Gora je u novom izvještaju Svjetskog ekonomskog foruma o konkurentnosti u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija pala dva mjesta i zauzela 48. poziciju među 144 rangirane zemlje.

U Skupštini su usvojeni novi zaključci za rješavanje problema u podgoričkom Kombinat u aluminijuma.

U državni budžet se od jula prošle godine, kada je počela naplata taksi na SIM kartice, brojila, kablovski priključak i upotrebu duvanskih proizvoda, slilo osam miliona eura.

Maj

Vlada je donijela odluku da stopu poreza na dodatu vrijednost od 17% poveća na 19%, dok se niža od sedam odsto i nulta neće mijenjati.

Vlada je usvojila Akcioni plan za sprovođenje Strategije podsticanja konkurentnosti na mikro nivou od 2011. do 2015. godine.

U Tirani je potpisan Memorandum o razumijevanju za podršku i saradnju u realizaciji Trans-jadranskog i Jonsko–jadranskog gasovoda.

Bonitetna agencija Mudis /Moody's/ u svom posljednjem izvještaju nije mijenjala kreditni rejting Crne Gore koji je već dvije godine na nivou Ba3.

Skupština je usvojila predloge izmjena i dopuna finansijskih planova šest regulatornih agencija za 2013. godinu, u dijelu koji se tiče smanjenja troškova zarada, a godišnja ušteda po tom osnovu iznosi oko 660 hiljada eura.

Jun

Skupština je usvojila izmjene i dopune Zakona o porezu na dodatu vrijednost, koje podrazumijevaju povećanje stope sa 17% na 19%. Porez na dodatu vrijednost po stopi od 19% počeo je da se obračunava od prvog jula 2013. godine.

Vlada je usvojila smjernice za makroekonomsku i fiskalnu politiku do 2016. godine, prema kojima projektovana stopa rasta iznosi u prosjeku 3,6%.

Crnogorska ekonomija će, prema procjenama Svjetske banke, u narednoj godini porasti 1,8%, u odnosu na ranije prognoziranih 1,5%.

Vlada je usvojila Predlog rebalansa budžeta za ovu godinu, kojim se predviđa izmirivanje duga Kombinata aluminijuma prema Elektroprivredi od 61 milion eura, kao i dodatno zaduživanje države od 102 miliona eura po osnovu pada garancija.

10 PRILOZI

Prilog A: Realna kretanja

Tabela 1 – Pregled makroekonomskih kretanja

OPIS	2012.	2013. (lančani indeks)											
	XII/XI	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Industrijska proizvodnja (index)	115,3	83,0	102,0	124,6	110,6	79,3	87,3						
Potrošačke cijene (indeks)	99,7	99,9	100,1	100,4	100,3	100,2	99,4						
Cijena proizvođača industrijskih proizvoda (index)	99,6	99,9	100,2	99,9	99,9	99,9	100,0						

Izvor: Monstat

Tabela 2 – Industrijska proizvodnja

NAZIV	Učešće u 2012.	Ø 2012		INDEKSI NIVOA	
		Jun-13.	Jun-13.	Jun-13.	Jan-Jun 2013.
		Ø 2012.	Maj-13.	Jun-12.	Jan-Jun 2012.
INDUSTRIJA UKUPNO	100,0	94,6	87,3	119,0	110,4
VAĐENJE RUDA I KAMENA	5,2	103,7	632,3	224,9	109,7
Vađenje uglja	4,0	54,2	2168,0	115,6	95,7
Vađenje ruda metala	0,1	-	-	-	-
Ostalo rudarstvo	1,1	62,9	96,8	145,3	115,9
PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	59,6	88,1	88,4	88,9	74,4
Proizvodnja prehrambenih proizvoda	7,1	125,7	121,2	117,3	98,6
Proizvodnja pića	3,5	103,9	102,6	77,0	89,2
Proizvodnja duvanskih proizvoda	1,1	125,6	57,1	-	2798,8
Proizvodnja odjevnih predmeta	0,1	77,1	100,0	84,3	56,8
Proizvodi od drveta, plute i sl.	1,5	110,4	104,4	92,7	81,3
Proizvodnja papira i proizvoda od papira	0,5	125,0	96,2	157,4	163,3
Štampanje i umnožavanje audio i video zapisa	0,4	95,1	94,8	89,3	96,5
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	0,2	129,6	106,7	123,7	136,8
Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i preparata	10,0	43,9	44,3	41,1	38,9
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	0,1	179,4	155,2	214,3	169,0
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	6,1	174,3	82,8	169,9	119,9
Proizvodnja osnovnih metala	21,2	63,1	96,8	68,1	52,6
Proizvodnja metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	1,6	106,9	136,2	368,6	87,1
Proizvodnja mašina i opreme na drugom mjestu nepomenute	5,6	81,8	96,9	78,7	84,4
Proizvodnja namještaja	0,1	731,9	88,0	932,4	447,1
Popravka i montaža mašina i opreme	0,5	128,1	211,0	82,6	132,9
SNABDIJEVANJE EL. ENERGIJOM, GASOM I PAROM	35,2	104,3	76,5	203,7	184,1

Izvor: Monstat

Tabela 3 – Industrijska proizvodnja

		Ukupno		Vađenje ruda i kamena			Prerađivačka industrija			Snabdijevanje električnom energijom, gasom i parom			
		Indeks period na period	2010=100	Mjesečna stopa	Indeks period na period	2010=100	Mjesečna stopa	Indeks period na period	2010=100	Mjesečna stopa	Indeks period na period	2010=100	Mjesečna stopa
2006.		101,0			102,9			100,1			103,1		
2007.		100,1			101,5			109,3			72,6		
2008.		98,0			117,7			88,7			131,9		
2009.		67,8			34,5			61,4			97,6		
2010.		117,5			158,7			97,0			151,1		
2011.		89,7			106,3			106,8			67,3		
2012.		92,9			79,0			89,9			101,4		
2010.	Jan		103,5	13,5		81,7	133,5		66,0	-29,7		151,0	59,5
	Feb		92,3	-10,9		65,0	-20,4		74,7	13,3		116,5	-22,9
	Mar		108,3	17,4		71,6	10,3		93,6	25,2		130,5	12,0
	Apr		103,7	-4,2		90,4	26,2		101,5	8,5		108,0	-17,2
	Maj		93,2	-10,2		60,8	-32,8		94,8	-6,6		95,2	-11,9
	Jun		101,4	8,9		94,1	54,8		113,4	19,6		88,0	-7,6
	Jul		87,0	-14,3		94,4	0,3		103,6	-8,6		66,0	-24,9
	Avg		74,6	-14,2		121,3	28,5		93,9	-9,4		45,9	-30,6
	Sep		95,5	27,9		139,5	15,0		120,0	27,8		60,8	32,5
	Okt		100,7	5,4		219,2	57,1		113,6	-5,3		70,9	16,8
	Nov		107,3	6,6		82,4	62,4		111,8	-1,6		105,1	48,1
	Dec		132,8	23,7		79,7	-3,3		113,8	1,8		161,9	54,0
2011.	Jan		105,5	-20,5		90,1	13,0		82,2	-27,7		135,3	-16,4
	Feb		99,9	-5,3		80,1	-11,1		95,7	16,4		107,3	-20,7
	Mar		97,2	-2,7		87,7	9,5		103,3	7,9		91,1	-15,1
	Apr		82,5	-15,1		89,2	1,7		94,6	-8,4		67,3	-26,1
	Maj		70,5	-14,5		50,3	-43,6		103,5	9,4		33,4	-50,4
	Jun		82,4	16,9		81,7	62,4		117,0	13,0		40,9	22,5
	Jul		87,1	5,7		99,6	21,9		113,7	-2,8		53,8	31,5
	Avg		88,0	1,0		118,7	19,2		120,1	5,6		45,8	-14,9
	Sep		93,5	6,3		226,6	90,9		115,5	-3,8		51,1	11,6
	Okt		96,5	3,2		134,8	-40,5		114,5	-0,9		70,3	37,6
	Nov		90,2	-6,5		137,6	2,1		116,7	1,9		52,6	-25,2
	Dec		83,5	-7,4		79,5	-42,2		104,3	-10,6		59,0	12,2
2012.	Jan		79,7	-4,6		89,5	12,6		86,3	-17,3		70,6	19,7
	Feb		85,2	6,9		86,9	-2,9		91,6	5,9		77,4	9,6
	Mar		93,3	9,5		83,6	-3,8		115,2	25,6		68,1	-11,9
	Apr		99,7	6,8		44,0	-47,4		125,9	9,3		75,0	10,1
	Maj		73,9	-25,9		14,7	-66,6		108,2	-14,1		39,8	-46,9
	Jun		66,3	-10,3		38,8	163,9		95,3	-12,0		34,9	-12,3
	Jul		85,6	29,1		88,1	127,2		97,7	2,6		70,8	102,7
	Avg		83,2	-2,8		91,1	3,4		104,6	7,0		56,6	-20,2
	Sep		78,7	-5,4		189,0	107,5		92,4	-11,7		49,0	-13,3
	Okt		73,0	-7,8		117,1	-38,0		68,0	-26,9		73,6	50,1
	Nov		84,8	16,3		95,6	-18,4		83,9	23,2		125,6	14,9
	Dec		97,7	15,3		71,0	-25,7		83,2	-0,9		118,3	40,0
2013.	Jan		81,0	-17,0		84,8	19,5		54,8	-34,1		112,0	-5,3
	Feb		82,6	2,0		75,9	-10,6		61,5	12,1		108,9	-2,8
	Mar		103,0	24,6		81,7	7,8		75,5	22,8		138,5	27,1
	Apr		113,9	10,6		48,6	-40,5		90,3	19,5		150,1	8,4
	Maj		90,4	-20,7		13,8	-71,6		95,8	6,0		93,0	-38,0
	Jun		79,0	-12,7		87,3	532,3		84,6	-11,6		71,1	-23,5

Izvor: Monstat

Tabela 4 – Industrijska proizvodnja

2013.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Lančani index	83,0	102,0	124,6	110,6	79,3	87,3						
ø 2012= 100	97,1	99,0	123,4	136,5	108,3	94,6						
U odnosu na isti mjesec prethodne god.	101,7	97,0	110,4	114,2	122,4	119,0						
Period tekuće prema istom prethodne god.		99,2	103,3	106,3	109,1	110,4						

Tabela 5 – Potrošačke cijene

2013.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Lančani index	99,9	100,1	100,4	100,3	100,2	99,4						
ø 2012 = 100	101,5	101,6	102,0	102,4	102,6	102,0						
U odnosu na isti mjesec prethodne god.	104,2	103,3	103,3	103,2	103,0	102,2						
Period tekuće prema istom prethodne god.	104,1	103,7	103,6	103,5	103,4	103,2						
Decembar 2012= 100	99,9											

Tabela 6 – Cijene proizvođača industrijskih proizvoda

2013.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Lančani index	99,9	100,2	99,9	99,9	99,9	100,0						
ø 2012= 100	101,9	102,1	102,0	101,9	101,8	101,7						
U odnosu na isti mjesec prethodne god.	104,6	103,9	104,2	104,0	104,1	102,3						
Period tekuće prema istom prethodne god.		104,3	104,2	104,2	104,2	103,8						
Decembar 2012= 100	99,9	100,1	100,0	99,9	99,8	99,7						

Izvor: Monstat

Tabela 7 – Cijene

		Potrošačke cijene		Cijene proizvođača ind. proizvoda		Cijene proizvođača ind. proizvoda za izvoz		Cijene ind. proizvoda iz uvoza	
		Ukupno		Ukupno		Ukupno		Ukupno	
		Godšnja stopa	Mjesečna stopa	Godšnja stopa	Mjesečna stopa	Godšnja stopa	Mjesečna stopa	Godšnja stopa	Mjesečna stopa
2010.	Jan	0,8	-0,3	-6,4	-2,4	12,7	3,8	3,1	1,5
	Feb	0,2	0,1	-6,2	-0,8	14,3	-2,4	3,9	0,4
	Mar	0,7	0,4	-4,6	-0,5	24,2	4,7	5,6	1,6
	Apr	0,4	0,1	-3,4	1,5	34,3	6,5	6,6	1,1
	Maj	0,3	-0,1	1,1	3,8	30,1	-2,8	6,1	-0,1
	Jun	0,2	-0,4	2,2	-0,7	35,6	-2,8	6,2	-0,3
	Jul	1,0	0,2	2,9	-0,9	20,6	-1,3	9,0	2,0
	Avg	-0,1	0,1	2,5	0,3	13,2	2,0	10,6	1,5
	Sep	0,3	0,1	1,6	0,2	22,1	3,2	8,0	-0,9
	Okt	0,6	0,2	0,7	-0,3	15,6	-2,7	8,6	0,4
	Nov	0,8	0,2	0,3	0,0	21,3	5,4	7,3	0,3
	Dec	0,7	0,1	0,4	0,3	17,2	3,1	9,4	1,6
2011.	Jan	1,1	0,3	2,8	1,6	13,2	1,5	8,1	1,8
	Feb	2,0	1,0	4,5	0,8	16,3	0,4	8,7	0,8
	Mar	3,7	2,0	5,6	0,4	11,9	0,0	8,1	0,9
	Apr	3,7	0,0	4,7	0,0	5,5	-0,1	8,1	0,7
	Maj	3,6	-0,1	1,9	-0,2	9,0	0,9	7,6	-0,6
	Jun	3,5	-0,5	2,2	-0,3	11,7	-0,2	7,5	-0,3
	Jul	3,0	-0,3	3,6	0,7	11,7	-1,0	5,6	-0,2
	Avg	3,6	0,7	3,2	0,0	9,4	-0,3	5,6	1,3
	Sep	3,4	-0,1	3,2	0,1	5,6	-0,7	5,7	-0,8
	Okt	3,3	0,2	2,8	-0,4	6,7	-1,5	5,4	0,0
	Nov	3,0	-0,2	2,8	-0,1	-0,5	-2,3	5,4	0,2
	Dec	2,8	-0,2	1,0	-1,6	-6,3	-3,0	4,3	0,4
2012.	Jan	4,1	0,7	-0,6	1,0	-8,6	-1,1	3,1	0,8
	Feb	4,2	1,0	-0,8	0,4	-6,0	3,3	2,5	-0,1
	Mar	2,7	0,4	-1,5	-0,3	-5,8	0,2	1,8	-0,1
	Apr	3,1	0,5	-0,2	0,1	-5,6	0,1	1,4	0,3
	Maj	3,5	0,4	-0,3	-0,2	-7,8	-1,5	1,0	-0,8
	Jun	3,9	0,2	1,8	1,8	-7,4	0,3	0,5	-0,8
	Jul	4,4	0,2	0,9	0,0	-7,2	-0,8	0,8	0,1
	Avg	4,0	0,4	5,1	4,2	-7,1	-0,2	2,3	2,6
	Sep	4,4	0,4	3,5	-1,5	-8,7	-2,4	3,3	0,4
	Okt	5,2	1,1	4,3	0,4	-2,3	5,4	2,5	-0,8
	Nov	5,2	-0,1	4,5	0,1	-1,4	-0,3	1,7	-0,5
	Dec	5,1	-0,3	5,7	-0,4	-0,5	-2,1	0,5	-0,7
2013.	Jan	4,2	-0,1	4,6	-0,1	3,7	3,1	-0,3	0,3
	Feb	3,3	0,1	3,9	0,2	-0,5	-1,0	0,0	0,2
	Mar	3,3	0,4	4,2	-0,1	1,9	2,8	0,0	-0,3
	Apr	3,2	0,3	4,0	-0,1	-1,9	-3,6	-1,0	-0,7
	Maj	3,0	0,2	4,1	-0,1	-2,0	-1,7	-0,6	-0,3
	Jun	2,2	-0,6	2,3	0,0	-3,3	-1,0	-0,1	-0,2

Izvor: Monstat

Tabela 8 – Turizam

		2012.		2013.		Index	Struktura
		VI	I-VI	VI	I-VI	I-VI 2013. I-VI 2012.	
Dolasci	Ukupno	155.039	318.159	161.854	337.292	106,0	100,0
	domaći	16.161	48.689	17.195	46.001	94,5	13,6
	strani	138.878	269.470	144.659	291.291	108,1	86,4
Noćenja	Ukupno	965.377	1.678.229	1.008.774	1.748.895	104,2	100,0
	domaći	76.848	213.065	94.582	218.888	102,7	12,5
	strani	888.529	1.465.164	914.192	1.530.007	104,4	87,5

Izvor: Monstat

Tabela 9 – Broj zaposlenih i nezaposlenih lica

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Br. zaposlenih*												
2004. ***	142.081	142.834	142.361	143.224	143.845	146.696	145.160	142.634	143.447	143.113	143.992	142.438
2005. ***	142.145	142.072	141.298	140.959	142.248	145.852	148.528	146.744	145.739	145.923	145.528	145.261
2006. ***	144.978	145.753	146.554	147.517	149.321	151.678	154.723	154.289	154.236	154.652	155.156	150.746
2007. ***	151.535	152.114	153.140	154.074	156.817	158.190	160.045	158.392	158.164	157.458	157.739	159.223
2008.	160.450	161.105	162.737	162.307	165.955	170.146	168.916	168.488	167.722	168.583	169.079	169.160
2009.	169.305	169.670	170.607	172.549	174.218	178.839	178.622	179.016	176.936	175.468	174.736	169.859
2010.	172.301	171.557	171.263	158.211	158.716	159.221	160.224	158.535	157.570	157.918	157.712	157.679
2011. ****	157.849	158.010	158.842	159.669	162.905	168.195	170.618	167.955	164.386	163.396	162.712	162.450
2012.	160.880	162.035	162.569	163.744	165.776	162.567	173.124	173.024	169.877	168.701	168.589	167.484
2013.	167.370	167.379	167.738	170.302	174.369	179.861						
Br. nezaposlenih**												
2004.	69.573	71.419	72.378	72.202	68.993	64.572	60.993	60.771	60.447	59.930	59.387	58.950
2005.	59.115	58.774	58.075	57.557	56.772	55.199	53.683	52.494	51.843	51.266	49.886	48.825
2006.	48.639	48.656	49.388	48.651	45.640	42.560	40.220	39.093	38.919	38.747	38.892	38.876
2007.	39.104	39.155	38.714	37.571	35.356	33.393	32.205	31.271	31.156	31.569	31.787	31.469
2008.	31.323	31.469	31.684	30.270	30.021	29.088	28.660	27.954	28.276	28.666	28.645	28.366
2009.	28.921	29.305	29.170	28.616	27.785	27.113	27.048	26.844	27.313	28.731	29.607	30.169
2010.	31.055	32.375	33.117	33.188	32.377	31.324	31.118	30.595	31.016	31.900	32.199	32.106
2011.	32.829	33.062	32.748	32.203	30.920	29.816	29.128	29.078	29.404	30.108	30.576	30.552
2012.	31.339	31.495	31.562	31.320	30.126	29.411	28.686	28.549	28.272	29.540	30.718	31.168
2013.	31.890	32.648	32.986	32.624	31.363	30.337						

* Izvor: Monstat

** Izvor: Zavod za zapošljavanje RCG

*** Podaci su dobijeni iz Centralnog registra obveznika i osiguranika na osnovu podatka o osnovu osiguranja za PIO.

**** Podaci su od aprila 2010. god. dobijeni iz CRPO.

Tabela 10 – Bilans stanja licenciranih banaka, u 000 eura

Prilog B

	2012.						2013.				Struktura u %, 30.06.2013.	
	31.03.	30.06.	30.09.	31.12.	31.03.	30.06.	index		6:4			
	1	2	3	4	5	6	6:4	6:4				
AKTIVA												
1. Novčana sredstva i racuni depozita kod centralnih banaka	228.349	260.432	301.800	308.894	273.315	275.399	89,2				94	
2. Krediti i ostala potraživanja	2.349.588	2.345.226	2.425.304	2.341.978	2.490.219	2.457.470	104,9				84,3	
2.1. Ispravka vrijednosti kredita i potraživanja	104.081	112.992	132.544	134.990	195.114	178.199	132,0				6,1	
2.2. Neto krediti i ostala potraživanja (2 - 2.1)	2.245.507	2.232.234	2.292.760	2.206.988	2.295.105	2.279.272	103,3				78,2	
3. Hartije od vrijednosti	89.910	87.268	99.361	122.820	145.841	152.937	124,5				5,2	
4. Derivatna finansijska sredstva	6	6	0	0	0	0	0,0				0,0	
5. Ostala aktiva	208.297	219.144	215.528	192.692	208.108	240.725	124,9				8,3	
6. Ispravka vrijednosti ostale aktive	15.535	16.803	18.428	23.110	33.455	33.309	144,1				1,1	
UKUPNO AKTIVA (1+2.2+3+4+5+6)	2.756.535	2.782.279	2.891.022	2.808.283	2.888.915	2.915.024	103,8				100,0	
PASIVA												
1. Depoziti	1.792.598	1.843.409	2.001.119	1.980.718	1.999.290	2.009.655	101,5				68,9	
2. Pozajmice	514.801	493.473	440.082	376.436	372.966	364.200	96,7				12,5	
3. Emitovane hartije od vrijednosti	18.957	18.960	18.963	18.967	18.971	18.974	100,0				0,7	
4. Finansijski derivati	414	362	297	200	100	0	0,0				0,0	
5. Ostale obaveze	126.227	134.508	160.475	143.277	101.312	116.328	81,2				4,0	
6. Ukupan kapital	303.538	291.567	270.086	288.685	396.276	405.867	140,6				13,9	
UKUPNO PASIVA (1+2+3+4+5+6)	2.756.535	2.782.279	2.891.022	2.808.283	2.888.915	2.915.024	103,8				100,0	

Prilog C

Tabela 11 – Realizacija aukcija 182-dnevnih državnih zapisa, u 000 eura

Broj aukcija	Datum	Emitovano	Prodato	Tražnja	Ponderisana stopa
LIV Aukcija na 182 dana	26.02.2013.	43.500	43.500	53.779	3,81%
XXXII Aukcija na 91 dan	06.03.2013.	8.000	8.000	13.600	3,23%
LV Aukcija na 182 dana	27.03.2013.	6.000	6.000	8.550	3,29%
LVI Aukcija na 182 dana	03.04.2013.	5.000	5.000	5.800	3,40%
LVII Aukcija na 182 dana	18.04.2013.	7.000	5.820	5.820	3,32%
LVIII Aukcija na 182 dana	24.04.2013.	6.000	6.000	6.480	3,65%
XXXIII Aukcija na 91 dan	15.05.2013.	3.000	2.400	2.400	3,55%
XXXIV Aukcija na 91 dan	05.06.2013.	9.000	8.500	8.500	3,34%
LX Aukcija na 182 dana	11.06.2013.	7.000	5.790	5.790	3,78%
LXI Aukcija na 182 dana	26.06.2013.	17.000	16.300	16.600	3,58%
UKUPNO	Januar - jun 2013.g.	111.500	107.310	127.319	

Prilog D

Tabela 12 - Konsolidovana javna potrošnja* u Crnoj Gori 01.01-30.06.2013. god.

OPIS	I - VI 2013. ostvarenje u mil. eura	% BDP-a	I-VI 2012. ostvarenje mil. eura	% I-VI 2013. u odnosu na I-VI 2012.
TEKUĆI PRIHODI	570,06	16,21	541,39	105,30
Porezi	358,57	10,20	336,40	106,59
Porez na dohodak fizičkih lica	47,53	1,35	46,08	103,15
Porez na dobit pravnih lica	28,14	0,80	25,73	109,37
Porez na promet nepokretnosti	6,53	0,19	7,66	85,25
Porez na dodatu vrijednost	182,90	5,20	162,81	112,34
Akcize	65,97	1,88	59,57	110,74
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	10,35	0,29	16,39	63,15
Lokalni porezi	14,85	0,42	16,15	91,95
Ostali republički porezi	2,30	0,07	2,01	114,43
Doprinosi	156,72	4,46	149,20	105,04
Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje	93,73	2,67	88,41	106,02
Doprinosi za zdravstveno osiguranje	54,05	1,54	52,21	103,52
Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti	4,32	0,12	4,16	103,85
Ostali doprinosi	4,62	0,13	4,42	104,52
Takse	13,68	0,39	8,97	152,51
Naknade	21,63	0,62	28,34	76,32
Ostali prihodi	17,88	0,51	16,58	107,84
Primici od otplate kredita	1,58	0,04	1,90	83,16
KONSOLIDOVANI IZDACI	637,38	18,12	672,24	94,81
TEKUĆA JAVNA POTROŠNJA	607,50	17,27	635,98	95,52
Tekući izdaci	304,67	8,66	340,60	89,45
Bruto zarade doprinosi na teret poslodavca	200,14	5,69	198,90	100,62
Ostala lična primanja	7,02	0,20	5,49	127,87
Rashodi za materijal i usluge	40,79	1,16	71,53	57,03
Tekuće održavanje	8,91	0,25	11,42	78,02
Kamate	33,82	0,96	30,70	110,16
Renta	3,88	0,11	3,51	110,54
Subvencije	7,03	0,20	16,15	43,53
Ostali izdaci	3,08	0,09	2,90	106,21
Kapitalni izdaci u tekućem budžetu	0,00	0,00	0,00	0,00
Transferi za socijalnu zaštitu	241,50	6,87	237,12	101,85
Transferi institucijama, pojedincima, nev. i jav. sektoru	52,59	1,50	25,63	205,19
Ukupni kapitalni izdaci	29,88	0,85	36,26	82,40
Pozajmice i krediti	2,00	0,06	1,70	117,65
Rezerve	6,59	0,19	7,50	87,87
Otplata garancija	0,15	0,00	23,43	0,64
DEFICIT/SUFICIT**	-67,32	-1,91	-130,85	51,45
Otplata dugova rezidentima	21,64	0,62	43,08	50,23
Otplata dugova nerezidentima	23,38	0,66	32,51	71,92
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	45,17	1,28	22,77	198,38
Prihodi od privatizacije	5,85	0,17	6,48	90,28
Donacije	2,08	0,06	2,90	71,72
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora	43,80	1,25	154,69	28,31
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	55,87	1,59	38,17	146,37
Povećanje/smanjenje depozita	49,91	1,42	26,97	185,06

* Konsolidovana javna potrošnja uključuje budžet Crne Gore, državne fondove i lokalnu samoupravu.

** Deficit/suficit kao razlika između ukupnih primitaka umanjениh za pozajmice i kredite, donacije i prihode od privatizacije, i izdataka umanjениh za otplatu dugova rezidentima, nerezidentima i otplatu obaveza iz prethodnog perioda.

Izvor: Ministarstvo finansija